

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

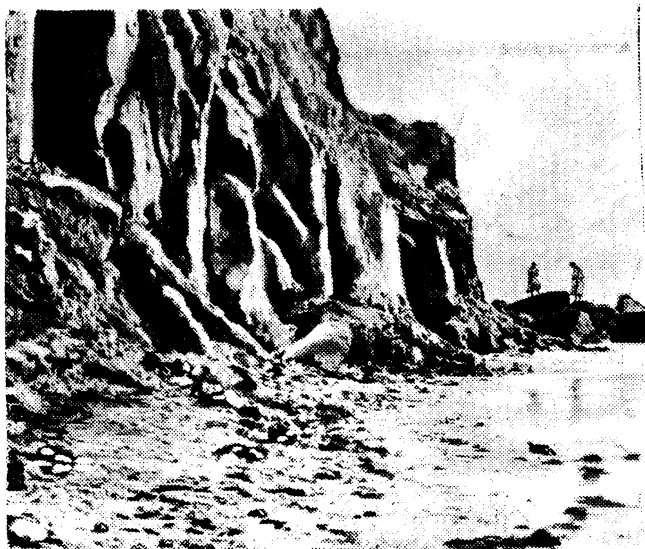
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RUBJERG SOGN

I GAMLE DAGE

EN HISTORISK TOPOGRAFISK BESKRIVELSE
UDARBEJDET AF
SEVERIN CHRISTENSEN SORTFELDT

RUBJERG KNUDE

HJØRING
»VENDSYSSEL TIDENDE«S BOGTRYKKERI
1923

Udgivet med Understøttelse af »Den grevelige
Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse«.

Min bedste Tak til alle, som har staaet mig bi ved
dette Arbejde. Særlig Tak til Hr. Postmester C. Klit-
gaard, til Landsarkivet i Viborg og til Den grevelige
Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse.

Paa Rubjerg Knudes Top.

Vendsyssel er de vide Udsigters Land. Stiger vi op paa Højdepunktet Rubjerg Knude og ser os om, ligger omtrent Halvdelen af Vendelboernes Land udbredt for vore Øjne. Vest for os det mægtige Hav, som i Stormvejr rasende styrter sine hushøje Braadsøer ind mod den stejle Klint, og i Syd og Øst vrimler det, saa langt Øjet formaar at skelne, af Huse og Gaarde. Hist og her rager et Kirketaarn op i Landskabet, men det, som særlig giver Vestvendsyssel sit ejendommelige Præg, er de mægtige Bakkeoer: Vennebjerg, Børglum og Thise, og i den fjerne Dis skimtes det utydelige Omrids af Skovbakken ved Aalborg.

I Sydvest spærres Udsynet af Ingstrup og Saltum Bakkeø, og udenfor denne langt borte i det fjerne hæver Hæmherreds Nordkyst med Svinkløv sig op over Jæmmerbugtens inderste Del. Kun under særlige Omstændigheder ses Bolbjerg i VSV, og dette sjældne Syn viser sig hyppigst som Luftspejling i Foraarstiden. Om Aftenen sender Hanstholmens elektriske Fyrtaarn sine tre svingende Lyn op i Luften, men selve Fyret og det høje Land, det ligger paa, gemmes langt nede under Synskredsen.

Mod Øst er det den »Jyske Aas, som begrænser Udsynet, og i samme Retning, men lidt nærmere, ligger Vendelboernes gamle Hovedstad med sit Kirketaarn, sine Møller og Fabriksskorstene.

Udsigten mod Nordøst langs med Havet er trist og øde. I Baggrunden Hirtshals Fyrtaarn og Tornby Bjerg, og i uafbrudt Række inden for Kystlinien breder sig Klitternes toppede Sandhøje. Dybt nede i en Dal eller Slugt øjnes Tagene af Fiskerbyen Lønstrup, nu er

rømt Badested, men ellers har Vestenstormen, Flyvesandet og Lyngtuerne Herredømmet. Klitbakkerne, set fra Rubjerg Knude og nordefter, ligner et oprørt Hav, hvis Bølger er stivnede og standsede i deres Bevægelse. Det er, som en gigantisk Trolddomsmagt pludselig har standset Bølgerne i det vildeste Oprør

Men saa — naar Havgusen, kold og klam, vælter ind over Landskabet og hyller det hele til, udviskes som med et Trylleslag alle Farver og Enkeltheder. Kun Vestenvindens klagende Suk i de stride Marehalmstoppe og Sirenenes underlige Okselbrøl lyder ud i Ensomheden. Et enkelt Maageskrig overdøver dog af og til det evige Bolgebrus ved Klintens Fod.

Aftenstemning ved Havet.

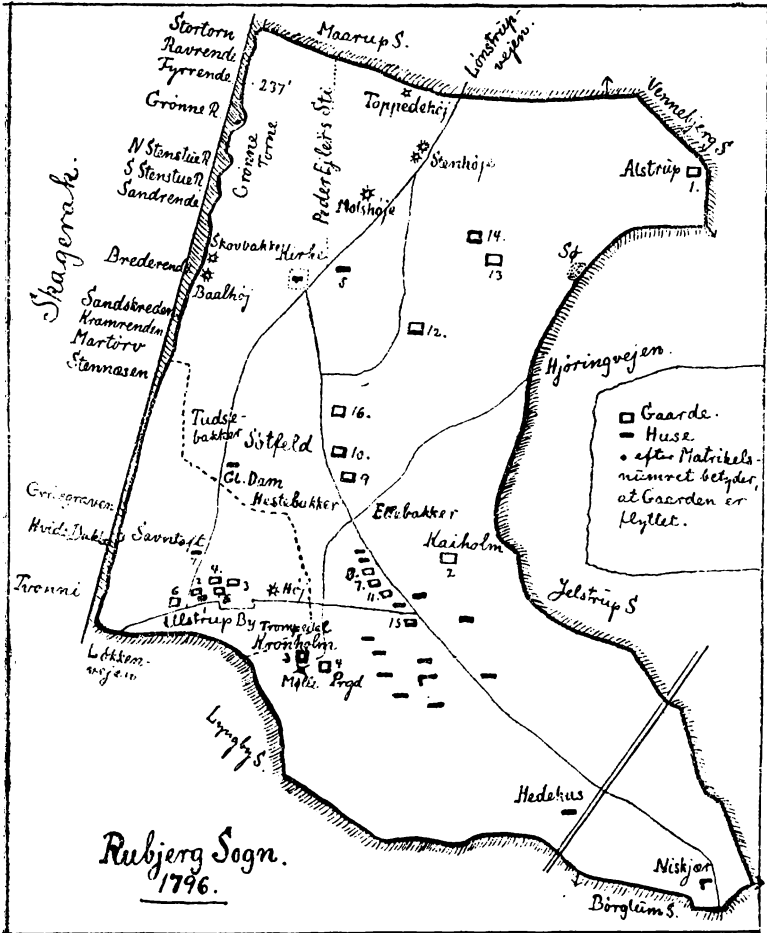
Hvor ofte har jeg ikke staaet der ude ved den stejle Skrånt med den hvide Strand dybt nede under mine Fødder og det mægtige Hav udbredt foran ligesom et vidunderligt og storslaaet Panorama! Og naar saa Solen sænker sig ned mod det gyldne Hav og skjuler sig bag de purpurrode Skyer ude ved den fjerne Horizont, saa bygger Tanken Bro over til de ukendte Lande paa den anden Side af det store Hav, og det synes mig, som om Rogsojlen fra Dampskibet der langt ude bringer Bud hjem fra den store, vide Verden.

Nede ved Havstokken plasker Smaabølgerne i evindeligt Ensformighed ind mod Stranden, bestandig frem og tilbage; de kommer og gaar og kommer igen som Tanker fra en svunden Tid, der pludselig dukker op; hvem ved, hvorfra de kommer, maaske fra Evighedens

hemmelighedsfulde Dyb. Der nede ved Havstokken arbejder den bestandige Uro, men ude over det smilende, spejlglatte Hav ruger en dyb og varig Fred og Stilhed, en Stilhed, der lægger sig kvægende over det urolige Menneskesind og fører os dybt ind i Fantasiens underlige Drømme- og Taageland. Man synes engang imellem langt, langt borte at høre en svag Dønning af Verdensuroen, men jo dybere Stilheden, Havets Stilhed, fylder Sjælen, des mere synker man hen, bort fra den fjerne Uro og Tummel. Det er, som der lægges en Dæmper paa Livets travle Pulsslag Saa drømmer man om Tiden, der svandt, og paa Fantasiens lette Vinger iler man tilbage til svundne Dage, og som Havuroen dernede plasker mod den hvide Strand og holder Stemningen vedlige, saa oprulles for vort indre Øje de særeste Menneskeskæbner, Skæbner, som for mange, mange Aar siden er glemt og nu kun lader et svagt Ekko eller en næsten udvisket Efterdønning tilbage paa visse Steder, hvor særlig modtagelige Mennesker formaar at opfatte, hvad Naturen ellers har gemt i sit Skød.

Men som Minutterne iler, og Nattens Skygger skri-
der op over den østlige Himmel, medens Aftenrøden i Vest bleges og udviskes mere og mere, saa sænkes Al-
naturen i den triste graalige Farvetone, som er Nattens Herold og umiddelbare Forløber. Indtrykkene glider lidt efter lidt bort og svinder, kun fra Damperen derude, som nu er kommen nærmere ind mod Land, sendes en mægtig Røgsøjle til Vejrs, tabende sig i Aftenrødens sidste svage Farvespil. Saa lukker Mørket helt til for Indtrykkene der ude fra, og Nattekulden faar den ensomme Drømmer til at fare gysende sammen — Drømmen er forbi for denne Gang

Maaske er Tiden selv en Drøm, og Evigheden den sande og levende Virkelighed.

Rubjerg Sogn

ligger ud mod Skagerak, ca. 2 Mil VSV fra Hjøring, og har nu en Størrelse af 2815 Tdr. Land. Mod Øst og Syd er Sognet omgivet af Eng- og Kærstrækninger og er iøvrigt temmelig højtliggende. Ud mod Stranden er der langs hele Vestsiden en stejl Klint, der tiltager i

Højde nordøfter, saaledes at Klintens højeste Punkt, »Knuden«, ligger nærved Sognets Nordgrænse og har en Højde af 237 Fod. Langs med Sognets Vestsida ligger en Klitbræmme, og hele den nordlige Del af Sognet er opfyldt med mægtige, fantastisk formede Flyvesandsklitter. Fra dette højtliggende Bakkeparti har Jordbunden en svag Hældning mod Sydøst. Ved Alstrup er Højden 88 Fod og nede ved Næskjærbrø kun 31 Fod. Den høje Klitbakke vestfor Ulstrup maalte for ca. 35 Aar siden, da Generalstaben kortlagde Egnen, 112 Fod. Nu er den lavere, da Havet stadig bortskyller af Landet. Denne »hvide Bakke«, som Folk kalder den, har gennem Tiderne udøst enorme Mængder af Flyvesand, som saa med Vestenstormen er blæst ind over Landet. Sognets sydlige Del har været godt beskyttet mod Flyvesandsødelæggelsen ved en Engstrækning, som har standset Flyvesandet vestfra. Flyvesandsdannelsen ved Norre Lyngby har ikke været ret betydelig, da Havbakken paa dette Sted bestaar af blaat Ler.

I Sognets sydlige Del har Byen Ulstrup lidt mest ved Flyvesandet. Virkelige Klitter findes dog kun enkelte Steder. Tre smalle Klitrækker gaar i østlig Retning ind over Ulstrup. De to sydligste har en parabolisk Form i Lighed med Klitterne i V. Han Herred. Sandet, der har ødelagt Sognets nordlige Del, stammer fra den høje Havbakke og er ved Vindens Erosion løst og blæst ind over Landet. At Norre Rubjerg og Ulstrup Byers Marker ikke er bleven helt ødelagt, men kun dækket med et Sandlag, skyldes uden Tvivl den Omstændighed, at der fra Martørven, sydvestfor den gamle Kirke, og sydpaa gennem Ulstrup gaar en Lavning, i hvis Bund der findes Torvejord. Denne lange, smalle Tørvemose har sikkert i lang Tid beskyttet den østfor liggende Mark mod Flyvesandets Ødelæggelser, men omsider har Sandet opfyldt Mosedalen og kunde da blæse videre østpaa, indtil det standsede nord for Gaarden Kajholm. Ødelæggelsen blev dog betydelig mindre end i den nordlige Del af Sognet. Skrænten vestfor Ulstrup er ogsaa lavere end længere mod Nord, hvorfor det blev en mindre Sandmængde, som her blæstes ind over Landet.

SSV for Ulstrup By findes en Lavning, som maa-
ske i sin Tid har været en Indsø, og hvori fire smalle
Dale udmunder. Fra Syd har vi Kærstrækningen mel-
lem Lyngby og Rubjerg, fra Nord Dalen gennem Ul-
strup By, fra Øst en Dalsænkning, som kaldes Trompe-
dal, mellem Ulstrup Mark og Kronholm Mark*), og vest-
paa mellem Ulstrup og Lyngby ud mod Havet er der
en Lavning, der nu særlig i den vestlige Del er opfyldt
med et tykt Lag Flyvesand, men det skarptafskaarne
Profil i Bakken ud mod Havet viser, at der her engang,
maaske i en meget fjern Tid, har været en Fersk-
vandsø. Det var i Bundlagene fra denne forsvundne
Sø, at Professor Jap. Steenstrup i 1877 fandt Under-
kæben af det mærkelige Steppedyr Spermophilus ru-
fescens, og at Dr. Hartz for nogle Aar siden fandt en
Pilespids, hvis Alder blev anslaaet til ca. 30,000 Aar.
Man har ogsaa fundet Knogler af Rensdyr i disse Lag.

I de svundne Aarhundreder har Havet bortskyllet
mange Tønder Land af Sognets Vestside. Ved Sam-
menligning med det gamle Kort over Ulstrup By, lavet
1808 i Anledning af Udskiftningen, ser man, at i de sidst
forløbne 100 Aar har Havet taget 60—80 Favne bort
af Ulstrup Klit. Hvis vi tager det mindste af Tallene,
de 60 Favne, og antager, at saa meget er der bortskyl-
let af Sognet i de sidste 100 Aar, bliver det ialt, regnet
fra Lyngby Sogns Skel til Stortorn, ca. 77 Tdr. Land.
Ved Maalinger i Nørre Lyngby, sammenholdt med
Lyngby Sogns Udskiftningskort fra 1801, viser det sig,
at der ogsaa her i de sidste 100 Aar er bortskyllet ca.
70 Favne af Kysten. Længere sydpaa, udfor Kodal i
Fureby, har Havet siden 1807 bortskyllet ca. 60 Favne.

Det berømte Forbjerg Rubjerg Knude har sikkert
i Fortiden været et betydeligt Højdepunkt, men Stør-
steparten er nu sandsynligvis skyllet bort. Knudens

*) Navnet »Trompedal« tyder paa, at der her engang har
været Skov. »Tromper« er Træstubbe. I vore Dage
findes der dog intet særligt, som minder om Skoven.
Nede i Bunden af Trompedalen findes der et tyndt Lag
Tørvejord, og paa det gamle Udskiftningskort fra 1808
er der her aftegnet Tørvegrave.

højeste Bakketop har i gamle Dage ligget længere mod Syd, antagelig ud for det Sted, som nu kaldes Stennæsøen. Efter gamle Folks Fortælling skal Stennæsøen have været meget højere end nu og kaldtes da »Stenbjerg«. En stor Lavning ved Stennæsøen bar Navnet »Stenbjerghule«, men ogsaa denne Hule er nu gaaet i Havet. 1638 hedder det i en Præsteindberetning, at »sydvest for Rubjerg Kirke har der været et stort, højt Bjerg ved Navn Rubjerg Knude, hvilket er længe siden udfaldet i Havet«. Denne Beretning tyder paa, at Knudens højeste Punkt har ligget længere sydpaa, end det nu findes. (I Hjøring Tingbog 1639 nævnes »Knueborig« i Rubjerg. Hvor dette Sted har ligget, vides ikke).

3 Steder i Rubjerg Klinten ses endnu Spor af Fortidens Tørvemoser, nemlig ved Martørven, ved Ulstrup Klint og langt mod Nord i Nærheden af Klintens nuværende højeste Punkt. Disse Moser har sikkert oprindeligt ligget langt nede paa Bjergets østlige Skraaning, nærmest ved Foden af Bjerget, og da den nordligste Mose eller Martørvdannelse ligger saa højt oppe nu til Dags, maa man antage, at det forsvundne Bjerg har været langt højere, end Rubjerg Knude nu er, hvad der ogsaa stemmer godt overens med den nævnte Beretning fra 1638.

Der er ogsaa noget, som tyder paa, at Sognet i gamle Dage har været et stort Sogn. Den gamle Kirke var en anseelig Bygning, medens de andre Kirker langs Vestkysten: Fureby, Lyngby og Maarup, kun var smaa. Da man i det 12. og 13. Aarhundrede byggede de gamle Granitstenskirker, er det sandsynligt, at hvor der ikke var særlige Omstændigheder til Stede, byggede man en stor Kirke i et stort folkerigt Sogn og en lille Kirke i et mindre Sogn.

Hvornaar Ødelæggelsen ved Flyvesandet har begyndt, ved man ikke med Sikkerhed, men meget taler for, at det er i Slutningen af det 15. og i Begyndelsen af det 16. Aarhundrede, at Flyvesandsødelæggelsen har taget fat for Alvor. 1553 er Degneboelet fordærvet af Sand, og Sognet er ogsaa meget fordærvet. Dette Degneboel har sikkert ligget i Nærheden af den gamle Kirke.

1571 beklager Skolemesteren i Hjøring (Latinskolen) sig over, at et Boel i Ulstrup er fordærvet af Sand og staar øde, ligeledes over, at en Gaard i Ulstrup, som tilforn har skyldt 3 Pund Korn (6 Tdr.) med andre Bede, er saa fordærvet, at den nu ikke skylder mere end 1 Mark og 1 Pund Korn. 1577 klager Bønderne i Rubjerg over Sandflugtens Ødelæggelser og begærer Nedsættelse af Landgilden, og 1625 skriver Præsten, at Præstegaarden saavel som Byen er flyttet fra Kirken for Sand, og bedste Parten af Jord og Eng er fordærvet af Sand. 1657 er Rubjerg Sogn næsten af Sand fordærvet, og 1687 er der 10 Mænd i Sognet, som mangler Korn til Føde og til at saa. Det lidet Vinterrug, som er saaet i Jorden, er overløben med Sand, kvartertyk, saa intet synes at kunne opkomme af Jorden; mange af Folket flytter ganske bort; de tilbageblivende lever saare armeligen. 1689 sulter Kreaturerne ihjel i Rubjerg. Pengene er borte — skriver Præsten — og Groden paa Markerne af sidste St. Olufsstorme mærkeligen kvalt og fordærvet. Præsten i Rubjerg skriver endvidere 1690, at Markerne er af den skadelige Sandflug og Strand jammerligt fordærvede. En By i Sognet er allerede lagt øde af Sand, og nu er der ikke mere end en By tilbage. Præsten og Sognemændene maa Aar efter Aar vente værre. Det bliver ikke dermed, at mægtige Storme om Foraaret kvæler en Del af Sæden med Sand, men imod Høsten kommer de store Havguser, som dæner en Del af det, man skulde høste, saa at det bliver, som det var tærsket.« 1720 synes det særlig at have været slæmt med Sandflugt, for Præsten Poul Friis skriver den 11. April s. (A.: »Disse tvende fattige Sogne (Rubjerg og Maarup) er de ringeste i Herredet og mesten Del fordærvede af Sandflugt, som mærkelig (dette Aar besynderlig) tiltager.« Ejeren af Kajholm, Degnen Mikael Wiibe, forlanger i Aaret 1721 Synsvidne over de Ødelæggelser, som Sandflugten ved denne Tid har foraarsaget paa Kajholm Mark. Synsmændene afgav saa følgende skriftlige Erklæring: Anno 1721, den 6. Marts, var vi underskrevne fire Mænd forsamlede paa Kajholm Mark for at syne den store Skade, Sandflugten har gjort paa forskrevne

Gaards Ager og Eng saa og at syne og besigtige den store Sandmile, som ligger vesten til Kajholm Mark, og befandt vi da dets Beskaffenhed som følger:

1. Saa vi, at Sanden havde gaaet og lagt sig fra det vesterste af Kajholm Mark 400 Favne østerpaa, hvor vi da befandt, at Sanden var $3\frac{1}{2}$ Kvarter dyb, førend man kunde naa Muld og Jord. Desforuden maalede vi fra det nordeste af Kajholm Mark og sønderpaa, og da befandt vi, at der var 383 Favne, som af Sanden ganske var ødelagt.

2. Det vesterste af Kajholm Mark var saa tykt overlagt med Sand, at den var 2 Alen dyb, førend man kunde komme til Muld og Jord.

3. Den Sandmile, som ligger næst vesten til Kajholm Mark, strækker sig lige ud til Vesterhav og er ungefær halvanden Fjerdingsvej i Længden og en halv Fjerdingsvej i Bredden og har sit Løb midt for Kajholm Mark og gor dens Ager og Eng Aar efter andet Møn og større Skade end hidindtil skel er ved Vestenstørne og Vinde.

4. Den tredie Del af Kajholm Ager og Eng, som ellers var det bedste af Jorden til at bære Korn og Græs, er af fornævnte Sandflugt allerede ganske ødelagt, saa at det efterdags aldrig kan bruges enten til Sød eller Græsning, og saa vidt vi kan syne, er det Besidderen paa Kajholm umuligt at svare Skatterne efter ny Matrikul af samme Ejendom, der foruden ligger det øvrige og fornævnte Ager og Eng tilligemed Gaard og Grund aaben for samme fordærlige Sandmile.

Forskrevne vores Syn og Afsigt paa skadelige Sandflugt er i al Sandhed af os befunden, som vores Syn forhen ommelder, hvilket vi afhjemler for et fuldt Syn, saa sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord, hvorefter Mons. Mikael Wibe vort Tingsvidne begærende.«

I en Skrivelse af 8. Novbr. 1721 fra Mikael Wibe til de Deputerede for Finanserne om samme Sag siger han, at Sandflugten især har ødelagt hans Mark i de sidste fire Aar.

Ifølge gammel Folketro paa Egnen skal Rubjerg By i gamle Dage have ligget nordfor Kirken, hvor nu

de høje Klitter findes. Det er ogsaa meget sandsynligt, at Byen har ligget et Sted i Nærheden af den gamle Kirke, og Præsteindberetningen fra 1625 siger jo ogsaa, at Byen og Præstegaarden er flyttet fra Kirken for Sand. Denne Flytning har sandsynligvis fundet Sted henimod Aar 1570.

Beretningen fra 1571 fortæller om en Gaard, som er fordærvet af Sand, og som Præsten*) har flyttet og ibor. At det er Rubjerg Præstegaard, her er Tale om, kan man ikke tvivle om. Præstegaarden maa derfor være flyttet fra Kirken i Tidsrummet 1568—71, og Byen er vel ogsaa flyttet ved samme Tid. Beretninger om Sandflugten andre Steder tyder ogsaa paa, at denne Ødelæggelse har raset i Slutningen af det 16. Aarhundrede og vedblevet dermed i de paafølgende to Hundrede Aar.

1739 skriver Præsten Poul Friis: »Den Stormsandflugt, Sognene er overgangen, har forvoldt, at saavel de fleste Steder som Præstegaarden, der laa belejligt ved Kirke og Mark, 3 Gange er flyttet fra Sandflugten og i den alleryderste Kant af Sognenes Beliggenhed, som foraarsiger store Besværligheder for Præsten med lange Kirkerejser og hver Prædikensdag tvende Vogne at have for Haanden, og Sognene, som tilforn skal have staaet for 300 Tdr. Hartkorn, er nu ej mere end for 60 Tdr. og Præstegaarden for 1 Td. 7 Skp. 2 Fdk. 1 Abb. Hartkorn ansat.«

I Begyndelsen af forrige Aarhundrede skal Fladen omkring den gamle Kirke endnu for en stor Del have ligget som et løst Sandhav, der føg, hver Gang Vinden rørte paa sig; men ved et ihærdigt Klitplantningsarbejde lykkedes det efterhaanden at faa en stor Del af Flyvesandet dæmpet, saaledes at Overfladen for det meste nu er bevokset med Hjelme, Marehalm, Havtorn eller Græs. Disse Planter i Forening kan nok holde Sandet nede, naar der ikke ad kunstig Vej bliver brudt Hul i den dækkende Skorpe.

Sognet kan nu deles saaledes: Mod Nordvest og til Dels ogsaa mod Nord findes den mægtige, vilde Klit,

*) Jens Andersen Wrensted, der kom til Rubjerg 1568.

der er øde og ubeboet; i den østlige og midterste Del af Sognet ligger de fra Kirken bortflyttede Gaarde, som for Flyvesandets Skyld rykkedes tilbage mod Øst og Syd. Den sydlige Del af Sognet var forhen Hede og ubeboet, men i de sidste 50 Aar er denne Del bleven tæt bebygget og opdykket og er nu den frugtbareste Del af Sognet.

I den stejle Klint ud mod Havet findes der mange Steder ofte dybe Kløfter eller Slugter, der er dannede paa Steder, hvor Grundvandet bryder frem af Jorden. Disse Kløfter, der særlig mod Nord er meget anselige, kaldes af Befolkningen »Render«. I Tidernes Løb har Renderne forandret Form og Udseende; ny Rende kan opstaa og de gamle forsvinder, idet Grundvandets Frembrud af Klinten kan skifte Plads, eftersom Havet skyller mere og mere bort af Landet. Vest for Landsbyen Ulstrup ligger »Tvønni«, en lille Rende, fremkommen ved, at Grundvandet bryder frem af Bakken ovenpaa Yoldialenet*). Ved Martørven, der ligger tæt sydfor, hvor den høje Klit begynder, er der Ler forneden, derover Tørvejord (Martørv) og øverst Flyvesand. Umiddelbart nordfor Martørven ligger »Kramrende«. Lidt længere nordpaa, omtrent lige vestfor den gamle Kirke, fandtes i gamle Dage »Den brede Rende«, men den er nu forsvunden og har næppe været kendelig i den sidste Menneskealder. De store og dybe Rende, der gaar langt ind i Klinten, begynder sydligst med »Sandrenden«, der ligger nordvest for den gamle Kirke; derpaa følger »Søndre Stjenstow« og »Nørre Stjenstow« Rende, hvoraf den sidste gaar meget dybt ind i Havbakken. Stjenstow betyder Stenstue, men hvad det har været for en Stenstue, Renderne har faaet Navn efter, vides ikke. Rimeligvis har der her været en Jættestue eller et andet Stengravkammer fra Oldtiden, men dette maa forlængst være udfalden i Havet eller ogsaa er det dækket af Flyvesandet.

Den grønne Rende ligger nordfor Stenstuerenderne.

*) »Tvønni« er Tornen. Man maa antage, at denne Rende har faaet Navn efter en stor Havtorn, der engang har staaet paa dette Sted.

Ved flere smaa Vandløb, der paa dette Sted bryder frem af Bakken, er denne Rende delt i flere Afdelinger, og da Lerlagene og Sandet her danner mærkelige forvredne Figurer, faar Klinten et ejendommeligt vildt og alpelignende Udseende og fremviser en storslaaet Natur, hvortil der ikke ret mange Steder i Danmark kan findes Magen. Umiddelbart sydfor for Knudens mest fremspringende Pynt, der ogsaa er Rubjerg Sogns Nordgrænse ud mod Havet, ligger »Ravrende«. Selve Knudens yderste Punkt kaldes »Stortorn« eller »Stortaaen«. Hvilket af disse to Navne, der er det rigtige, er ikke let at afgøre*). Stortorn har ofte forandret Udseende. For ca. 35—40 Aar siden fandtes her en høj, stejl Pynt; særlig var Pyntens Sydside meget stejl, og oppe paa denne fandtes et lille Fremspring med en Ravnerede, men en Stormnat ramlede hele Pynten sammen, og Vendsyssels sidste (?) Ravnerede forsvandt. Et Stykke ude i Havet ud for Stortorn ligger en meget stor Sten, som kan ses ved Lavvande. I Stormvejr knuses Bølgetoppene til Skum, naar de brydes mod Stenens Overflade. For mange Aar siden er denne Sten kommen frem af Klinten ved, at Leret er skyllet bort.

Et Sagn vil vide, at den store Sten udenfor Stortorn har en Gang ligget ovenpaa Klinten og været en Slags Tingsten, hvorom Beboerne forsamledes for at drøfte deres indbyrdes Anliggender (se Molshøje).

Naar man ser disse mægtige Kløfter, der strækker sig dybt ind i den høje, stejle Skrænt, faar man let den Opfattelse, at man her staar overfor Resultatet af en Naturvirksomhed, der har vedvaret gennem Aarhundreder, men dette er dog ikke aldeles sikkert. En Rende kan nemlig dannes i forholdsvis kort Tid, naar Forudsætningerne derfor er til Stede. En saadan Begivenhed indtraf Aar 1915 i Skrænten nordvest for Rubjerg Fyr, idet der her i Løbet af faa Dage dannede sig en vældig Slugt, der nu naar over 100 Alen ind i Bakkerne. Det

*) I Rubjerg kaldes Pynten »Stuertwon«, hvilket Navn betyder den store Torn. Efter denne Forklaring skulde altsaa den første Form af Navnet være den rigtige.

er Grundvandet, som her bryder frem med stor Voldsomhed og skyller Sand og Ler med sig ud i Havet.

2. Navnet Rubjerg er sikkert meget gammelt. Det nævnes første Gang 1406 og staves da »Rwqberg«. I et latinsk Skødebrev fra 1393 stadfæster Eskil Nielsen sine Forældres Skøde om en Gaard i »Rooberu«. Hvis dette Navn skal være Rubjerg, har vi her den ældste Form for Navnet, men »Rooberu« kan godt betyde Raabjerg. 1553 staves Navnet »Rughbierigh«. Dette Navn har sandsynligvis sin Oprindelse af det oldnordiske Ord »hryggr«, der paa Plattysk hedder »rugg«. Begge disse Ord betyder enten et skarp, brat Affald fra en Bakke eller en Bakkeryg. Bakken eller Bjerget er selvfølgelig Rubjerg Knude, og det bratte Affald er Klinten ud mod Havet, saa Navnet Rubjerg betyder enten Bakken (Bjerget) med det bratte Affald, den bratte Skrænt, eller Bakken med Ryggen, hvorfor dette Stednavn egentlig burde staves Rughjerg. Den ryggede Bakke, som Sognet har faaet Navn efter, har ved Havets Angreb paa Kysten og den mægtige Sandflugt paa dette Sted i høj Grad forandret Udseende gennem de forløbne Aarhundreder.

Landbynavnet Ulstrup er et meget almindeligt Navn i Danmark og bestaar af et Personnavn Ulv og Endelsen — torp. Dette Personnavn forekommer paa flere Runestene, saaledes paa Hammelstenen, der maa ske er den ældste af vore Runestene (ca. 900), og findes ogsaa i flere Haandskrifter. Det nævnes ogsaa paa en Mønt fra det 11. Aarhundrede, saa selve Navnet Ulv maa være meget gammelt. Som Landsbynavn hører det dog ikke til de ældste, da det ender paa —strup (—torp). Torperne er Udflytterbyer fra den gamle Adelbyer og er opstaaede i Tiden fra Kristendommens Indførelse i Danmark og til Valdemarstiden. Landsbyen Ulstrup i Rubjerg stammer sandsynligvis ogsaa fra denne Tid; Navnet Rubjerg er sikkert meget ældre. Ulstrup nævnes 1523 og kaldes da Vlstrup, altsaa det samme som nu.

Aldskillige Bakker eller Høje i Sognet har fra gammel Tid Navne, som er bevarede til Nutiden. A m d a l s Bakke ligger tæt vestfor den gamle Kirke. Hvad denne Bakke oprindelig har faaet Navn efter, er ikke let at

faa Rede faa. I Folkemunde lever Sagnet om et Fabeldyr, som man kaldte »Aammen«. Dette Udyr laa skjult nede i Græsset og blæste Forgift paa forbipasserende, saa disse blev syge og lidende. Efter en paalidelig gammel Mands Udsagn skal den fæle Aamme egentlig kun være en stor lodden Sommerfuglelarve, hvoraf der findes mange i Klitten. Maaske har Amdaals Bakke faaet Navn efter dette Dyr*).

Nordvestfor den gamle Kirke ligger Skovbakke. Dette Skovnavn hidrører nærmest derfra, at Bakken har været bevokset med store, kraftige, mandshøje Havtorn. For 40 Aar siden fandtes der endnu saadanne Havtorn paa Skovbakken. Baalhøj ligger sydvestfor Kirken. Mellem Baalhøj og Kirkegaarden er en sandoverføget Strækning, som kaldes Slettingen. Her kunde der i gamle Dage gro toradet Byg. Langager ligger nord- og nordvestfor Kirken.

Længere mod Nord i Klitten ligger Molshøje (af Muld o: Jord eller mal o: Tingsted i meget gammel Tid). Sydøst for Molshøje ligger et noget bakket Højdrag, som kaldes med det mærkelige Navn Flæsket; og nordvestfor Molshøje er en Høj, som kaldes Knudhøj (af Knude).

I den østlige Del af Rubjerg Klit hæver sig tæt vestfor Vejen til Lønstrup to anselige Høje, der sikkert er Kæmpehøje fra en svunden Tid. (Det er de saakaldte Stenhøje, skønt man nu ikke mere ser nogen Stensætning eller lign.**). Om disse to mægtige Høje fortælles der flere Sagn. I gamle Dage var der vist ingen, som tvivlede paa, at i Stenhøjene havde Troldfolket, de underjordiske, deres Bolig. En Mand havde engang lagt sig ned med Øret mod Jorden for at lytte til, hvad Højfolkene talte om. Han laa i en lille Fordybning paa Højens Top, og det varede heller ikke længe, før han hørte en grov Stemme raabe nede i Højen: »Ta mæ dæi

*) Efter O. Rygh: »Norske Gaardnavne« kommer Aamdal af Elmetræ, altsaa Elmedalen.

**) For 80 Aar siden laa der endnu Sten paa den søndre Stenhøj.

stua Skomskiæ te aa skom dæi gro Monk aa Lyer mæ!«
 (Tag mig den store Skummeske til at skumme den graa
 Munk af Lyren — o: Røghullet — med! Manden for-
 svandt skyndsomt og vilde ikke lytte mere.

I det hele taget har Rubjerg Sogns Beboere i ældre Tid haft en stærk Tro paa alle Slags lyssky Væsener, og denne Tro lever endnu den Dag i Dag i Folkefantasi- en, men de skjulte Puslinger kommer først frem, naar Sol er gangen i Bjerge, og Maanen sender sit blege, flak- kende Lys hen over Egnen. Nordvest for Gaarden Kaj- holm ligger »Ellebakkerne«, hvor Elledrengene færdes, og mange mener ogsaa, at paa dette Sted huserer der en sort So, som ikke er god at komme nær. Det er vel sagtens Gravsoen, her har været paa Spil, og den er jo heller ikke rar at mødes med. Sydfor Sortfeldstedet laa Høstebakkerne, og her kunde man møde den hovedløse Hest (Helhesten). I Trompedal mellem Ulstrup Mark og Kronholm Mark var »den hovedløse« ogsaa paa Færde. Naar jeg som Barn om Aftenen skulde forbi de før omtalte Stenhøje, var det altid med Angst og Bæven, før efter paalidelige Folks Udsagn blev der i disse Høje jævnlig holdt Fest, og hver af Højene rejste sig saa paa fire gloende Pæle, medens Smaapusleriet nedenunder dansede rundt til Troldemusiken.

Længst mod Nord ved Skellet mellem Rubjerg og Maarup Sogne ligger »Den toppede Høj«, og østfor Landsbyen Ulstrup laa »Ulstrup Høj«, der er afsat paa det gamle Udskiftningskort fra 1808, men nu er denne Høj sløffet og helt forsvundet. Fra »Ulstrup Høj« og til Hjøring var der ifølge de gamles Mening 2 Mil, og til Løkken var der 1 Mil. Disse Udtryk for Vej længden er sikkert ikke meget misvisende.

3. Om Rubjerg i ældgammel Tid hører vi ikke ret meget. Den første Gang, at vi med Sikkerhed faar no- get at vide om Rubjerg Sogn, er 1406, da Eleff Eleffsen m. fl. skøder to Gaarde i Rwgberg til Dronning Mar- grete. Ved samme Lejlighed nævnes tre Gaarde i Nor- lyn (formentlig Nørre Lyngby). 1452 fik Per Torkild- sen og Niels Torkildsen Skøde paa noget Jørd af Raa- bierre Mark til Matstrup (Maarup?) Kinke, og fra 1476 har man et Sognevidne, der gaar ud paa, at Fordeby

(Fureby) Kirke har 34 Stykker Jord i Rubjerg Mark. 1505 har man villet fratage Fureby Kirke dens Jord- ejendomme i Rubjerg, men dette lykkedes ikke; thi ved en Herredstingsdom samme Aar blev Fordeby Kirke tildømt at nyde og beholde de 34 Agre, liggende i Rubjerg Mark. I Aaret 1500 vedkender Niels Ottesen af Villerup sig, at han har annammet en af Børglumklosters Gaarde i Rubjerg, og i et gammelt Pantebrev hedder det, at Soffi Mortensdatter, Knudt Tamesens Efterleverske, havde pantsat en Gaard i Rubjerg til Økloster for 60 Mark danske Pending. 1523 skøder Niels Bagge til Hvidbjerggaard*) en Gaard i Vlstrup og en Gaard i Raabere til Bisp Styge Krumpen af Børglum.

Aalborg Stifts ældste Præsteindberetning er fra 1553, og her finder vi ogsaa noget om Rubjerg Sogn. Ved denne Tid var der 16 Gaarde og 15 Boel i Sognet. Degneboelet er fordærvet af Sand, og Præsten skriver, »att tüsse ij (to) Sogenn er møgit forderffuitt wd aff sandt.«

Den næste Indberetning er fra 1571. Præstegaarden er nu flyttet fra Kirken, og Præstegaardens Mark er meget fordærvet af Sand.

Ifølge en noget usikker Opgørelse var der 1568 18 Gaarde, 13 Boel og 4 Huse i Rubjerg, hvoraf ingen var Selvejere. Følgende Oversigt viser os, hvem der da ejede Rubjerg Sogns Ejendomme:

Bjørn Andersen til Stenalt 2 Gaarde, 1 Boel, Fru Maren i Stenshede i Volstrup Sogn 1 Boel, 1 Hus, Fru Mette Madsdatter, Morten Krabbes til Bøgstedgaard, 1 Gaard, Otte Nielsen til Villerup 1 Gaard, 2 Boel, Anders Pedersen Galt til Birkelse 4 Gaarde, Jesper Vognsen til Hæstrupgaard 1 Gaard, 1 Boel, Aastrup (Kronen) 2 Gaarde, 4 Boel, 2 Huse, Børglum (Kronen) 3 Gaarde, 1 Boel, Sejlstrup (Kronen) 1 Gaard, 3 Boel, Hjøring Skole 2 Gaarde, 1 Hus, Økloster 1 Gaard.

Kort Tid efter synes det, den store Katastrofe maa være sket, da alle Beboerne maatte flygte for det fremtrængende Flyvesand og bosætte sig østen- og søndenfor det fuldstændig ødelagte Omraade; kun Kirken blev

*) Hvidbjerggaard laa i Hvidbjerg Sogn paa Mors.

staaende ene tilbage, trodsende Stormene og Flyvesandet. Den 12. September 1568 rasede en voldsom Storm, hvorved 350, dels Fiskerbaade og dels Købmandsskibe, forgik ved Skagen. Maaske har denne Storm forarsaget den store Katastrofe i Rubjerg.

Hvor forfærdelig Ødelæggelsen har været, ses bedst deraf, at 1599 var der kun 5 Gaarde, men 25 Boel i Rubjerg Sogn. I disse Ejendomme boede 33 Tiendeydere. Adelen ejede 5 Gaarde og 10 Boel; de andre var Kronens, saa nær som 2 Boel, der hørte til Kirken.

Og for hver Storm, der rasede i den tørre Aarstid, naaede Sandet længere og længere frem. Præsten Mads Christensen skriver i en Indberetning 1625, at bedste Parten af den ny Præstegaards Jord og Eng er fordærvet af Sand.

I Vennebjerg Herreds Tingbog af 5. Decbr. 1653 er indført et Tingsvidne angaaende Sandflugten i Rubjerg: »Først saa de Knøgelager, er slet øde af Sandflugt; et Fald kaldet Brøddager, et Fald kaldet Nielsesager, et Fald vesten Kirken, kaldet Langager, et Fald kaldet Gaesager, et Fald kaldet Kirkholm b, et Fald kaldet Sanden, et Fald kaldet Søttfeld, et Fald kaldet Korsholm og et Fald kaldet Michelsfald er slet øde af Sandflugt; nok en Eng kaldet Kasted, en Toft kaldet Bortofte er øde af Sandflugt, og saa al deres Enghjærgning er mestendel øde af Sandflugt mere nu end som tilforn.«

I Matriklen 1662 hedder det om Tilstanden i Sognet, at »der er ingen Herlighed, ingen Tørveskær eller Græsning. Jorden er meget af Sandflugt fordærvet, og derfor moxen alle forarmede. Kunde ikke opholde dennem, om de ikke kunde fiske noget lidet af Havet.«

Den store økonomiske Nedgang skyldes især Sandflugten, hvilket ses bedst, naar man sammenligner de to Matrikler af 1662 og 1688, og Nedgangen er særlig iøjnefaldende for Ulstrup Bys Vedkommende. 1662 stod Ulstrup By for 18 Tdr. Hartkorn, 1688 kun for 4 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. — en vældig Nedgang.

Ulstrup By bestod 1662 af 6 Boelssteder og 1 Gaedehus. I den gamle Matrikel fra dette Aar findes følgende Oplysninger om Byen:

Boel Nr. 1 (nu Matr. Nr. 1*) ejedes af Hans Bille fra Jungetgaard i Salling. Fæsteren hed Chr. Riis. Om hans Formueomstændigheder hedder det, at han var »ved Magt«, hvilket vil sige, at han var nogenlunde velstillet. Boelet havde 4 Tdr. Hartkorn, og der kunde saas 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre. Endvidere kunde der avles 2 Læs Hø.

Boel Nr. 2 (nu Matr. Nr. 2) hørte til Odden. Fæsteren var Jens Christensen; han var »moxen forarmet«. 4 Tdr. Hartkorn; kunde saa 2 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 3 Tdr. Havre, samt avle 2 Læs Hø.

Boel Nr. 3 (nu Matr. Nr. 6) ejedes af Kongen. Fæsteren hed Jens Mørk. »Temmelig ved Magt«, kan saa 2 Tdr. af hver Slags Korn og avle 2 Læs Hø.

Boel Nr. 4 (nu Matr. Nr. 3) var ved denne Tid (1662) pantsat fra Sejlstrup til Chr. Lund i Skaane. Fæsteren var Chr. Christensen, der betegnes som »forarmet«. Hartkorn 1 Td. Han kan saa 1 Td. Rug, 1 Td. Byg, 2 Tdr. Havre og avle 1 Læs Hø.

Boel Nr. 5 (nu Matr. Nr. 4) hørte til Rødslet i Vadum Sogn. Fæsteren hed Mads Madsen, var »slet forarmet«. 3 Tdr. Hartkorn; kan saa 1½ Td. Rug, 1½ Td. Byg, 2 Tdr. Havre og avle 2 Læs Hø.

Boel Nr. 6 (nu Matr. Nr. 5) hørte til Odden. Fæsteren var Oluf Ibsen, der var »ved Magt«. 3 Tdr. Hartkorn; saar 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 2 Tdr. Havre og avler 2 Læs Hø.

Et Gadehus giver 1 Rdl. (nu Matr. Nr. 7).

1683 er der sket den Forandring i Ulstrup, at Boel Nr. 1 og Boel Nr. 6 brugtes af Præsten; Boel Nr. 2 brugtes endnu til Dels af Jens Christensen, men Præsten var ogsaa Bruger. Det var vel sagtens Tienden, som Fæsterne af disse sandflugtpinte Steder ikke har kunnet udrede, og saa har Præsten overtaget Ejendommene. Foruden de 6 Boelsteder i Ulstrup nævnes der 1683 2 Huse. Det ene er ganske fordærvet af Sand og øde; det andet Hus bebos af gamle Chr. Riis, der 1662 var Fæster af Boel Nr. 1. Dette Hus havde fra gammel Tid

*) Disse Numre er ikke helt paalidelige.

hørt til Hjøring Skole. 1637 skylder et lidet Boelsjord i Ulstrup $\frac{1}{2}$ Td. Fisk til Kapellanen.

I Markbogen fra 1683 faar vi Oplysning om, at der dengang var 9 Fald*) i Ulstrup. Navnene paa disse var følgende (se Kortet over Ulstrup By):

Nr. 1: Hølmen, 10 Agre, vender i Øst og Vest. Nr. 2: Fællen, 17 Agre, vender i Syd og Nord. Nr. 3: Højsfald**), 14 Agre, vender Syd og Nord. Nr. 4: De smaa Blokke: 10 Agre, vender Syd og Nord. Nr. 5: Knøsøn: 20 Agre, vender Øst og Vest. Nr. 6: Kringelønge, 31 Agre, vender Øst og Vest. Nr. 7: Tasses Vang, 3 Agre, vender Øst og Vest. Nr. 8: Hungørvang, 36 Agre, vender Øst og Vest. Nr. 9: Sønder Hoven, 42 Agre, vender Syd og Nord.

I Markbogen læses videre:

»Østen og norden ved forskrevne Fald findes nogen Agerjord, som tilforn har været dyrket, men er nu af Sandflugten fordærvet, saa ingen Ryg eller Ren derpaa kendes. Endnu befindes Vesten og Sønden Gaardene et Stykke Jord, som efter Beretning udi langsomelig Tid ej haver været pløjet og ej til Agerland kan tjene, thi der(som) den skulde opbrydes, fik Sandet langt større Magt, end den haver, saa at Byen igen 3. Gang maatte flyttes, og den omliggende Agerjord ganske fordærves mer, end den nu er.

Kaalhaver findes ingen, saasom de ganske af Sandet er ødelagte tillige med hvad Vandsteder, som fandtes, undtagen et lidet Kær, sønden Byen, som nu paa det meste er fordærvet.

Bygningerne findes til forskrevne By efter Tilstand vel ved Magt, men nyder intet af Herskabet til Hjul og Bygningstømmer, men maa for Penge købes, hvor bekommes kan.«

Af foranstaaende Beretning faar vi at vide, at Ulstrup By ved denne Tid havde været flyttet to Gange for Sandflugtens Skyld, og at man var bange

*) Et Fald kalder man en Del sammenhørende Agre, der dyrkes samtidig, f. Eks. et Fald Korn.

**) Har Navn efter den forsvundne Ulstrup Høj. En Eng kaldes endnu Højens Eng.

for at pløje Fald Nr. 9 (Sønder Hoven?), da den derved opstaaede Sandflugt kunde tvinge Beboerne til at flytte 3. Gang. Hvor Byen oprindeligt har ligget, vides ikke med Sikkerhed, men en gammel Mand, som boede i en Gaard, der nu ligger et Stykke nordfor Byen, har fortalt, at han ved at grave i Jorden omkring sin Gaard fandt flere Brøndsteder, som var tildækkede med Sand. Her maa Byen have ligget en Gang.

Sandsynligvis har den ældste Boplads ligget længere mod Vest, men er nu dækket af Flyvesand.

Den noget højtliggende Klitrække lidt nord- eller nordvestfor Huset, der nu ligger vestfor Ulstrupstederne, kaldes Sawntoften. Her maa engang før Sandflugtens Dage have ligget en Gaard, da Tofterne oprindeligt altid laa umiddelbart op mod Gaardene. Maaske træffer vi her et Minde om Ulstrup Bys ældste Boplads.

Det ældste Ulstrup synes derfor at have ligget vestfor den lave Kærstrækning der, hvor de højeste Klitter nu findes, og hvor vi træffer Navnet Sawntoften.

Paa Grund af Sandflugten fra den hvide Bakke blev Byen allerede i det 16. Aarhundrede flyttet østfor Kærstrækningen og har ligget, hvor den nordre Gaard i Byen nu ligger.

Da Sandet efterhaanden opfyldte Kæret og blæste videre østpaa, maatte Byen flyttes anden Gang, og man flyttede saa et Stykke mod Syd for at komme udenfor Strøgreningen af Sandflugten fra den hvide Bakke. Denne Flytning skete før 1683, og nu holdt Byen Stillingen mod den ødelæggende Sandflugt, saa den omtalte tredie Flytning fandt sandsynligvis ikke Sted.

1688 kommer der en ny Matrikel. Boel Nr. 1 fik 1 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Hartkorn; Boel Nr. 2: 1—0—0—2; Boel Nr. 3: 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; Boel Nr. 4: 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; Boel Nr. 5: 5 Skp. 1 Alb.; Boel Nr. 6: 5 Skp. 2 Alb., og Huset, som ejedes af Hjøring Skole, fik 1 Fdk. 2 Alb. Hartkorn.

Ellers er det væsentligt de samme Ejere og Fæstere som i 1683. Præsten har vedblivende Boelene Nr. 1, 2 og 6 i Brug. Det sidste betegnes som øde.

Gennem hele det 18. Aarhundrede hører vi saa godt som intet om Landsbyen Ulstrup.

Fra Slutningen af det 18. Aarhundrede har vi to Skifter fra Ulstrup. Det ene er fra 1780 og er efter Selvejer Jøns Kaaber, der druknede tillige med 3 andre den 13. April 1780, da »de var udtagne paa Havet paa Fiskeri. (Hvorledes Ulykken var sket, vidste man ikke, men formedelst et paakommende haardt Vejr formodede man, at de alle var omkommen og druknet, eftersom intet siden er hørt eller spurgt fra dem.«

Enken hed Maren Pedersdatter, og der var 3 Børn.

Stedet havde 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn (nu Matr. Nr. 6) og blev vurderet til 100 Rdl. Ifølge Skøde af 21. Febr. 1769 havde afdøde overtaget Stedet efter Peder Jønsen Hjulmand.

I Huslejligheden fandtes en Dagligstue, en Storstue og et lidet Kammer. Kreaturbesætningen bestod af 4 Heste, vurderet til 17 Rdl., 4 Køer, 12 Rdl., 8 Faar 6 Lam, 6 Rdl., og 1 So, 4 Mark.

Boets hele Værdi blev ansat til 161 Rdl., og Gælden var 81 Rdl. 3 Mk.

Det andet Skifte er efter Selvejerhusmand Poul Pedersen Hjulmand af Ulstrup, død 1786.

Enken hed Margrete Jensdatter. Der var 1 Søn.

I Beboelseslejligheden var der kun en Stue, og paa Ejendommen holdtes 3 Køer og 4 Faar med Lam.

Ulstrup By blev udskiftet af Fællesskabet 1808. Ved denne Tid var det nuværende Matr. Nr. 1 og 2 Fæstere til Sejlstrup, Nr. 3, 4, 5 og 6 Selvejere, og Nr. 7 var vedblivende Fæster til Hjøring Kapellani.

Udskiftningsplanen blev antaget af samtlige Lods ejere. Hartkornet ved Udskiftningen opgives saaledes:

Proprietær Høyer for Hans Villumsen: 1 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Samme for Chr. Jensens Enke 1 Td. 2 Alb. Hr. Capellan Wulf for Chr. Isaksen 1 Fdk. 2 Alb. Selvejer Niels Hansen 5 Skp. 1 Alb. Selvejer Niels Simonsen 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Selvejer Anders Nielsen 5 Skp. 2 Alb. Selvejer Jens Nielsen Bødker 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Ialt 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.

Til Lergrave og Vejfyldning blev udlagt østenfor Chr. Isaksens Hus 1 Td. Land. Til Vandsted udlægges

i »Vandmaalet« eller »Skalhullerne« 1 Skp. Land, og tvært over alle takserede Klitlodder i nordre Side udlægges en Vej af 8 Alens Bredde for Kreaturer, som vandes i Hegningsfred i Tøjr. Vejen over Langager i Niels Hansens i Dag tildelte Klitlod forbeholdt Bymændene sig at omlægge efter Overlæg med Klitkommissionen, hvor det bedst kan ske uden at skade Sandflugten, men Vejen om Chr. Isaksen, som er selvgjort, aflægges ganske, hvorimod hans Vej falder østerpaa fra Huset ned til Byen. Vejen fra Rubjerg Bys Ejendomme og vesterpaa søndenom Byen anlægges saa vidt muligt i lige Linje af 12 Alens Bredde.

Ved Udskiftningen af Rubjerg By (1800) fik Ulstrup et trekantet Stykke Jord af Rubjerg Bys Mark. (Det gamle Skel var paa Kortet omtrentlig betegnet ved en prikket Linie tværs over Markens nordøstlige Del). Det var et Tillæg til Byens Jorder af 345,279 □-Alen (omtr. 25 Tdr. Land).

Stederne i Ulstrup siden Udskiftningen:

Matr. Nr. 1: Denne Gaard, som nu er nedlagt, saaledes at der kun staar et Stykke af Stuehuset tilbage, var oprindelig den største Gaard i Byen med Hartkorn 2—1—0—2¼, ny Matr., og beboedes, da Udskiftningen fandt Sted 1808, af Hans Villumsen (se Matr. Nr. 14, Nr. Rubjerg), der havde giftet sig med Jens Olesens Enke og døde 7. Jan. 1829, 77 Aar gl. Sønnen Villum Hansen byttede Gaard med Niels Ulstrup, der havde boet i Matr. Nr. 10 i Nr. Rubjerg. Niels Ulstrup solgte Gaarden i Ulstrup til Jørgen A. Jensen, som solgte Halvdelen af Marken og Klitten til Naboen Niels Jensen Bødker (Matr. Nr. 6). Den østlige Halvdel af Marken solgte Jørg. A. Jensen 1863 til Rasmus Peter Christensen (Sortfeldt) for 950 Rdl. Dermed var den gamle Gaards Saga ude.

Matr. Nr. 2: Nyt Hartkorn 1—7—0—¼. I Udskiftningstiden boede Chr. Jensens Enke paa Gaarden. En Mand, som blev kaldt Bro-Jens, boede der en kort Tid, men da han døde, blev hans Enke gift med Laust Nielsen (Hæl). Denne afstod senere Ejendommen til sin Stifdatter, der giftede sig med Peder Jensen (Møller). Hæl Laust var Strandfoged, men

da A. Skriver i Kronholm bildte ham ind, at han kunde faa Pension, frasagde Laust sig Bestillingen.

Jens Pedersen (Møller), Søn af Peder Jensen (Møller) byttede omtr. 1868 med Niels Peter Olesen, hvis Søn siden ejede Stedet, der nu er nedlagt. Stuehuset laa mod Syd, og Laden mod Nord.

Matr. Nr. 3 har haft mange Ejere siden Udskiftningen. Niels Simonsen døde 1811, 48 Aar gl. Senere nævnes Jens Chr. Andersen fra Hammeløv ved Grenaa. Han havde været Landeværnsmand og var kommen til Ulstrup i Krigen 1807—14. Den næste Ejer hed Niels Nørlev. I hans Tid brændte Stedet, hvorpaa Jorden blev solgt til Niels Ulstrup for 400 Rdl.

Stedet var før Branden kun et enkelt Hus med Kvist. Efter Branden byggede Niels Ulstrup Stuehus og Lade hver for sig. Stuehuset blev brudt ned og opbygget af nyt 1888. Nyt Hartkorn 1 Td. 1 Skp. 2 Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb.

Matr. Nr. 4: Nyt Hartkorn 1 Td. 3 Skp. 0 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb. Stedet ligger nu nordfor Byen, men laa forhen lidt vestfor Bygningerne til Matr. Nr. 3; det blev flyttet nord til den nuværende Plads af Chr. Villumsen 1841. 1808 var Niels Hansøn Selvejer. Han var gift med en Enke, Bødker Mette, der havde været gift med Jens, som var Fader til Niels Jensen, ogsaa kaldet den gamle Skræder. Niels Hansøns Datter Dorthe blev gift med Christian Villumsen.

Mens Gaarden laa nede i Byen, bestod den af Stuehus og Lade, Laden laa lidt nordøst for Stuehuset.

Matr. Nr. 5 (Nyt Hartkorn 1—1—3— $1\frac{1}{4}$). Anders Nielsen (Bødker) ejede Stedet 1808. Hans Enke, Ane Margrete, sad for Stedet i mange Aar. Sønnen Peder Andersen (Gret) flyttede til Rakkeby, hvorpaa Anders Christensen (Hjermitslev), der var fra Lyngby og havde boet i Piruphvarre, ejede Stedet i mange Aar. Efter ham blev Niels Olesen Jensen Ejer af Stedet.

Matr. Nr. 6, Bødkegaarden (Nyt Hartkorn 1—4—3— $2\frac{1}{4}$). Oprindeligt laa Laden nordfor Stuehuset. Jens Nielsen Bødker boede her paa Udskiftningstiden.

Efter ham Sønnen Niels Jensen Bødker og Sønnesønnen Peter Nielsen Bødker.

Matr. Nr. 7: Et Hus, forhen hørende til Hjøring Kapellani. (Nyt Hartkorn 3 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{4}$ Alb.). Chr. Isaksen boede her 1808. Hans Svigersøn, Chr. Larsen, boede her i mange Aar.

Ved Deling af de gamle Gaarde i Ulstrup opstod der i forrige Aarhundrede 4 Huse, hvoraf de 2 endnu findes, medens de to andre er nedbrudt.

Rubjerg By

har oprindeligt ligget i Kirkens nærmeste Omegn, men er senere flyttet længere mod Syd og Øst for Sandflugtens Skyld. Denne Flytning har — som allerede nævnt — efter al Sandsynlighed fundet Sted omkring ved Aar 1570.

For Udskiftningstiden (1796—1800) havde Byen en mere samlet Bebyggelse end nu, og paa Heden, der særlig i Løbet af den sidste Menneskealder er opdyrket og nu har mange Huse, fandtes der ingen Beboelser. Flere Gaarde er flyttede siden Udskiftningen; det er kun de færreste, som endnu ligger paa samme Plads.

Efter Markbogen 1683 skal her anføres en Del Navne paa Markerne, og adskillige af disse Navne kendes endnu. Ikke saa faa Marker bærer Navnet *Meden**), saaledes Sønder Meden, Trang Meden, Nørre Meden, Vrangmedens Fald, Nørre Vrangmeden og Sønder Vrangmeden; endvidere nævnes Grydsager, Sønder-, Øster- og Nørre Grydsager, Aasens Agre, Nør Aasens og Sønder Aasens Fald, Maarager, Vangen, Pyt Toften, Holtesagre og Brydeholm.

Den ældste Matrikel fra 1664 udviser, at Rubjerg Sogn dengang havde 49 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn. Efter Matriklen af 1688 fik Sognet kun 35 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn, og efter den nyeste Matrikel blev Sognets Hartkorn sat til ca. 64 Tdr. I alle disse Ansættelser er Byen Ulstrup medregnet. En Del

*) *Med* betyder Grænse, Skel, udt. Mjeen. (C. Klitgaard. Hvetbo Herred II, 25).

Gaarde og Huse, hvis Marker gaar ud imod Havet, har i den senere Tid flere Gange faaet Afslag i Hartkornet paa Grund af, at Havet har bortskyllet Landet og derved formindsket Ejendommens Areal.

Matr. Nr. 1. Alstrup. En ældgammel Gaard, der ligger længst mod Nordøst i Sognet, og nævnes allerede 1499. Markjorderne er nu for største Parten ødelagte af Flyvesand. Gaarden har sikkert været flyttet østpaa adskillige Gange, og 1796 laa den lige ved Skellet mod Øst. 1683 var der 42 Agre østen for Gaarden, og Jorden var da »beliggende for en aaben Klitsand, en stor Del er ødelagt og endnu daglig formerer.« Fald Nr. 1 laa nordenfor Gaarden og bestod af 30 Agre, hvoraf 8 var besaaet med Rug, 4 med blandet Sæd og 18 med Havre. Fald Nr. 2, næstved Gaarden, 22 Agre. Fald Nr. 3, nordøst i Markem, var kun 8 smaa Agre. Fald Nr. 4 var de allerede omtalte 42 Agre østenfor Gaarden. Fald Nr. 5 laa søndenfor Gaarden og bestod af 8 smaa Blokke. Vestfor Gaarden omtales ingen Agre, og Køkkenhaven er aldeles ødelagt af Sand, saa ved denne Tid maa Gaarden have ligget længere mod Vest end nu, men synes at være stærk trængt af Flyvesandet. Efter de gamles Fortælling skal Alstrup oprindeligt have ligget ved Stenhøjene, før Flyvesandet tvang Beboerne til at flytte Gaarden østpaa. 1796 bestod Gaarden af tre Huse, Stuehuset mod Nord og Laden mod Syd. Disse to Huse laa noget skævt for hinanden, og midt imellem Vestenden af Stuehuset og Midten af Laden laa et lille Hus, som vendte i Syd-Nord, og vestfor det lille Hus og Stuehuset laa Køkkenhaven. Gaarden laa dengang lidt nordvest for Sognets østlige Spids, og da den i forrige Aarhundrede blev delt i to Gaarde: Nørre og Sønder Alstrup, byggedes Gaardene længere mod Vest, der hvor de nu ligger.

1662 havde Alstrup 7 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, og Udsæden var da 6 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 16 Tdr. Havre, og der kunde avles 30 Læs Hø, men ved Matriklen af 1688 fik Gaarden kun 1 Td. 6 Skp. 3 Fdk. Hartkorn.

Indtil 1660 var Alstrup utvivlsomt bortfæstet til Bønder. 1626 nævnes Lars Thomsen som Fæster.

1627 vidner Thomis Simensøn i Rubjerg, at Oluf Laur-
søn i Alstrup slog Oluf Poulsen i Rubjerg med sin
Plovstav og slog ham omkuld. Oluf Poulsen gik og
krævede Skat. 1632 vidner Lars Jensen i Alstrup,
at udi 30 Aar kan han mindes, at Stranden paa den
vestre Side »Liuffuer Woes«*) har ligget til Aastrup, og
ingen haver befattet sig med, hvad Strandvrag, som
paa den vestre Side Woesen kunde indstrande. 1653
nævnes Niels i Alstrup, og Aaret efter fæstes Gaar-
den bort til en Bonde. 1657 omtales Alstrup som en af
Jens Bildts Ladegaarde og er en ringe Gaard, som endnu
ikke har været beboet af Adel, men 1660 kom Maren
Kruse fra Norge med sine adelige Børn og beboede
Gaarden. Maren Kruse var formentlig Enke efter en
Erik Krabbe, og 1661 skødede Jens Bildt af Hæstrup-
gaard Alstrup til Maren Kruses Børn: Mogens Krabbe
og hans Søskende. Aaret efter (1662) blev Mogens Krab-
bes Søster, Margrete Krabbe, Eneejer af Gaarden.
Mogens Krabbe ejede Skaarupgaard i Tolne Sogn og
ftalddt ved Halmstad i Krigen mod Svenskerne 1676.
Moderen, Maren Kruse, ligger begravet i St. Kathrine
Kirke i Hjøring.

Efter en anden Kilde var velbaarne Fru Maren
Kruse endnu 1672 Ejer af Gaarden, og havde da bort-
forpagtet den til Jens Sørensen, der var gift med
Karen Jacobsdatter af Rubjerg Præstegaard, og som
senere boede i Knolde. 1681 nævnes Fru Maren Kru-
ses Arvinger paa Alstrup, men Aaret efter er Margrete
Krabbes Mand, Ritmester Brockdorph**) Ejer
af Alstrup og holder 2 Dreng og 1 Pige paa Gaarden.
1686 nævnes en Forpagter, som hed Hans Peder-
søn Meyling, i Anledning af en Sag med Præsten
i Rubjerg, Peder Christensen Olsdorph, der havde stæv-
net Alstrupmanden for resterende Tiende. Enden paa
Sagen blev, at Hans Meyling skulde betale Tiende til
Præsten efter uvillige Mænds Skøn, da Gaarden var for-
armet af Sand. Kreaturbesætningen var kun 2 Heste,

*) Liver Aas Udløb i Havet.

**) Henrik August Brockdorph til Abelsto i Norge.

1 Ko og 2 Faar. Samme Aar opsagde Hans Meyling sit Fæste ved følgende Skrivelse: »Lader jeg underskrevne, højædle og velbaarne Herre Henrik Augusti Brockdorff til Alstrup formedelst jeg agter at kvittere eders forskrevne Gaard til Voldmissedag 1687 af Aarsag, jeg ikke Tilladelsesbrev bekommer, som mig haver været lovet, og jeg haver anmodet efter Aftale, som jeg agter at bevise saa vel Husenes og Markens Ruiner af den forførende Sandflugt.« 1687 hedder det, at »Gaarden er af Sandfug saa fordærvet, at den bliver staaende øde, nu Manden den kvitterer.« 1688 staar Gaarden øde, men inden Aarets Udgang er Thomis Pedersen Fæster. Han døde 1689, og hans Enke boede paa Gaarden 1690. Paa en Gerigt om en gammel Dør i den nuværende N. Alstrup læses Bogstaverne K. P. D. og Aars-tallet 1708. Maaske minder dette Navn om Kirsten Pedersdatter, der var gift med Chr. Nielsen af Alstrup og døde 1753.

1726, 7. Juni, er der udstedt Ægteskabsbevilling til Christian Ludvig Brønsdorff af Alstrup i Rubjerg Sogn og Elisabeth Kirstine Kjeldsdatter, der betegnes som Bønderfolk; 18. Decbr. 1730 fik Christen Nielsen Skøde paa Alstrup. Hans Hustru, Kirsten Pedersdatter, døde som allerede nævnt 1753. Efter en anden Beretning havde Chr. Nielsen først faaet Skøde paa Gaarden 22. Oktober 1742, og han havde da købt den af Chr. Samuelson i Hjøring for 230 Rdl. I Stuehuset fandtes dengang en Storstue med en Jern-Kakkelovn og en gl. Egekiste, en Dagligstue, et Sengkammer og et Køkken. Kreaturbesætningen var 4 Heste, 4 Køer, 1 Stud, 2 Kvier, 4 Faar med Lam og 2 Svin. Datteren, Maren Christensdatter, fik 176 Rdl. 4 Mk. 12 Sk. i Arv efter Moderen, hvorfor Chr. Nielsen maa betegnes som ret velhavende. Han døde 16. April 1758, og Datteren var da ugift.

Thomas Andersen købte 1775 Alstrup for 290 Rdl. af Knud Jensen Holland, som 1752 var Forpagter af Rubjerg Præstegaard, men Thomas Andersen havde dengang (1775) boet i Alstrup i længere Tid. Hans Enke døde 1800, 87 Aar gl.

Ved samme Tid synes Bernt Sørensen at have

boet i Alstrup. Han nævnes flere Gange som Vurderingsmand ved Skifter og havde en Datter, Maren Berntsdatter, som 1790 fik 277 Rdl. i Arv efter sin Fader. Svend Nielsen Møller synes at have været gift med Maren Berntsdatters Moder, Johanne Hansdatter, og han boede i Alstrup 1776. Svend Nielsen døde 1822, 82 Aar gl. 1800 giftede Hans Madsen af Nørlev sig med Anne Marie Svendsdatter, der formentlig var en Datter af Svend Nielsen. Hans Madsen døde 1812, 45 Aar gl. Ifølge Kirkebogen er Søren Jensen Gaardmand i Alstrup 1815, og 1845 døde Gaardmand Laurs Jensen af Alstrup, 42 Aar gl. 11. Juli 1855 blev Knud Pedersen af Alstrup fundet død i en Mergelgrav; han blev kun 33 Aar gl.

Søren Jensen skal have delt Gaarden i Sønder og Nørre Alstrup og beholdt selv Nørre Alstrup, som han siden solgte til Lars Andersen, hvis Enke døde, 1922, 98 Aar gl. I Sønder Alstrup boede først Laurs Jensen (Gaarden). Hans Enke giftede sig med Jens Severin Pedersen.

Matr. Nr. 2, Kajholm. Denne Gaard kaldtes i gamle Dage en Hovedgaard og har en Tid lang været ejet, og tillige beboet af adelige Personer. Den ligger omtrent midt i Sognet, dog nærmest ved Østsiden, hvorfor Sandflugten kun har ødelagt en mindre Del af Marken. Den 17. Marts 1470 fik Mourits Nielsen Gyldenstjerne til Aagaard ved Mageskifte med Axel Lagesen Brøk til Klausholm Kajholm i Rubjerg Sogn. 1657 kaldes Kajholm »en ringe Gaard«, og 1683 hedder det i Markbogen, at »Kajholm Mark ligger for en aaben Klitsand, som daglig sig formerer, dog, paa forskrevne Gaards Ejendom endnu ingen Skade har forarsaget,« men det varede ikke længe, inden Sandet trængte ind over Kajholm Mark. 1687 »løber Sandet flux over i alle Storme, saa Manden*) med sin Hustru af Armod haver Gaarden kvitteret in Martio, og ingen igen er kommen til Stedet. 1720 skriver Mikael Wibe, at Kajholm er »en liden Bondegaard, hvor den fjerde Del er gan-

*) Jens Poulsen.

ske ødelagt i denne Vinter af den fordærvelige Sandflugt, som aarligen tiltager.» Det er særlig den nordlige Del af Marken, som Flyvesandet har overfåget og gjort en Del Skade paa, men denne Sandflugt er forlængst dæmpet, og Marken er nu tilplantet med Naaletræer.

I Markbogen 1688 nævnes »et Fald, som kaldes Hæelholm; 20 Agre med Rug, 13 Agre med Byg og 10 Agre med Havre. Et Fald kalder Spangørbakken*), hvori kan saas 13 Agre med Rug og 14 Agre med Havre.

Et Fald østenfor Gaarden: 13 Agre med Rug og 17 Agre med Havre.

37 Agre nordenfor Gaarden, og 11 Agre kaldes Præsteholmen. Ildebrand af Blittørv kan bekommes i Heden, og Skudtørv i Engen til Fornødenhed.

Norden Gaarden nødtørfvig Kaalhave.«

1662 havde Kajholm 11 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, og Udsæden var dette Aar 10 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg, 20 Tdr. Havre, og der kunde avles 26 Læs Hø.

Efter Matriklen af 1688 fik Gaarden 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Hartkorn. 1829 havde Kajholm kun 4 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. og efter den nyeste Matrikel 5 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 2¼ Alb. Der er nu bygget to mindre Gaarde, Hødegaaarden og Hæelholm, paa den sydøstlige Del af Kajholm Mark, samt Løkkens Vækro (ca. 1840).

1627 var Jens Jensen Fæster af Kajholm. Hvem der da ejede Gaarden, vides ikke. 1632 vidnede Oluf Jensen i Kajholm i en Sag, og 1651 solgte Knud Christoffersen Ulfeldt til Svenstrup (Skaane) m. m. Kajholm til Hans Wulf Unger, der boede paa Villerup. Til Kajholm hørte dengang et Afbygge, »Krumholmb«, et Boel og et Gadehus i Rubjerg. Unger solgte igen 1653 Godset i Rubjerg til Otte Lauridsen Lunow, der 1660 solgte Kronholm fra. Lunow ejede ogsaa Slynge i Tversted m. fl. Gaarde og boede i Kajholm 1657. 1668 og 71 var Antonius Kempter von Silchhofen, gift med Anna Krab-

*) Lige østfor Kajholm, nordfor Sigen.

be, Ejer af Gaarden, som han 1674 solgte til Fru Eva Unger, der anden Gang var gift med Gjord Knudsen Galt til Hørbylund ved Sæby.

Aarstallet 1668 hos Trap er muligvis ikke rigtigt, da Sagen ifl. andre Kilder berettes saaledes: Otte Lunow døde 1656 uden at have haft Børn med sin sidste Frue, Anne eller Maren Krabbe. Denne giftede sig sandsynligvis efter 1670 med Anton v. Kampten (Antonius Kempfer v. Silchhofen), eller som han som oftest kaldtes: »Tønne Kempfer«. Han var Søn af Leo Bartholomæus Kampten v. Silschoffen og en dansk Adelsjomfru Ide Eriksdatter Heidensdorff. 1670 skrives Tønne Kempfer til Overklit, men det maa sikkert forstaas paa den Maade, at han dengang opholdt sig paa Overklit som Frier til Ejerinden, Fru Inger Kaas. Hun giftede sig imidlertid med Jens Hvass, og Tønne maatte saa tage til Takke med Kajholm og Otte Lunows Enke. 1665 nævnes Tønne Kempfer og hans 7 Søskende i et Skifte som umyndige.

1675, 6. Marts, bortforpagtedes Kajholm til Jens Poulsen, der 1683 havde en Dreng og en Pige som Medhjælp. 1686 førte han Proces med Præsten i Rubjerg om Tienden. Jens Poulsen vilde ikke svare Tiende til Præsten, da der i hans Fæstebrev stod, at »eftersom Kajholm fra gammel Tid haver været en adelig Residens og Hovedgaard, tilkommer Jens Poulsen ej nogen Tiender til nogen af Parterne at udgive.« Under samme Brev staar Gjord Galts, Eva Ungers, Jens Poulsens og Hans Wolf Ungers Navne. Jens Poulsen blev dog dømt til at betale Tienden: 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 7 Tdr. Havre til Præsten; han kunde saa søge Erstatning hos Gaardens Ejerinde, Eva Unger. Det blev nemlig oplyst under Sagen, at Anna Krabbe, Tønne Kempis, havde aarlig indtil 1673 givet 6 Tdr. Rug til Præsten, hvorfor Gaarden ikke kunde betragtes som tiendefri i Forholdet til Præsten. Aaret efter (1687) gik Jens Poulsen fra Gaarden af Armod, og Eva Unger bortforpagtede saa Kajholm til Christen Lauritsen Dyster. Af en Synsforretning 1686 over Gaarden fremgaar det, at Bygningerne var temmelig brøstfældige og forfaldne. Muligvis har Dyster slet ikke over-

taget Forpagtningen, thi i Slutningen af 1687 staar Kajholm øde. 1688 kommer en ung Karl, Jacob Movridtzøn, til Kajholm, og Aaret efter nævnes hans Hustru Apelone Christensdatter. Movridtzøn var Søn af Præsten i Rubjerg, Mouridtz Christensen Sæbye og Maren Olufsdatter. 1681 opholdt Jacob Movridtzøn sig i Rubjerg Præstegaard. Han boede i Kajholm i 10 Aar og døde 1698. Med Apelone Christensdatter havde han tre Døtre (se Ligstenen i Rubjerg Kirke). I Jacob Movridtzøns Tid skiftede Kajholm igen Ejer, idet Eva Unger solgte eller overlod Gaarden til sin Søn af første Ægteskab, Ritmester Oluf Krabbe. Da Movridtzøn var død, blev hans Enke i nogle Aar boende i Kajholm, men 1702 solgte Krabbe Gaarden til Jomfru Hedevig Unger, f. ca. 1673, død 1750. I Aaret 1700 nævnes en Fæster, som hed Christen Jensen, men 1702, da Hedevig Unger købte Gaarden, er Jens Nielsen Kjærulf Fæster. Mellem ham og Hedevig Unger kom det 1703 til en vidtløftig Proces. Hun forlangte Erstatning for, at Kjærulf havde brugt Gaardens Jorder til Upligt, og fordrede, at han skulde fraflytte Gaarden. Jens Kjærulf var heller ikke uvillig til at opgive sit Fæste, men han vilde have Fæstepengene, 24 Rdl., tilbage. Tingbogen fra denne Tid er meget defekt, men af Dommen kan dog læses saa meget, at Kjærulf skulde fraflytte Kajholm 1704, og at Sagens Omkostninger skulde deles mellem Parterne. Der var ogsaa Tale om grove ærerørige Ord, som Jomfru Hedevig havde brugt overfor Jens Kjærulf. I de følgende Aar boede Jomfru Hedevig i Kajholm, men til at begynde med var hun »ganske forarmet, og Gaarden næsten af Sand ruineret og til fremmede pantsat.« Til Hjælp ved Gaardens Drift holdt hun kun 1 Dreng og 1 Pige. 1711 giftede hun sig med Degnen (Mikael Wibe*) af Ingstrup, som derefter ejede Kajholm til 1752. Han har sikkert en Tid lang boet paa Kajholm, thi i Vennebjerg Herreds Tingbøger nævnes Degnen flere Gange som boende her.

I en Retssag 1715 angaaende en Fødsel i Dolgsmal

*) Hvetbo Herred af C. Klitgaard II, pag. 102.

paa Kajholm forklarer Mikael Wiibe, at da han om Morgen Kl. 6 den 23. Februar kom ud i Gaarden i Kajholm, saa han sine tre Dreng, 3: Karle, og en Pige staa ved Staldøren. »Drengene og Pigen kaldte paa mig, og da jeg kom derhen, saa jeg et nyfødt Drengebarn, som manglede Hovedet og den venstre Arm. Jeg befalede mine Folk at vogte det for Svin og ej røre det, førend jeg havde ladet det syne, hvilket straks skele af Præsten Poul Friis og to Dannemænd fra Rubjerg By. Imidlertid havde jeg sendt Bud efter Jordemoderen Mette Mogensdatter, som tilligemed to Dannekvinder i tvende Mænds Nærværelse besaa begge mine Pigers Bryster. Den ene af Pigerne, som hed Maren Christensdatter, befandtes ikke uskyldig, og hun lod sig endelig efter lang Eksamination bevæge til Bekendelse. Hun havde født Barnet Natten mellem Torsdag og Fredag Kl. 3 i Stegenset ved Skorstenen og lagt det i Bryggerset bag en stor Tønde, hvor en Griseso havde fundet det og slæbt det ud i Gaarden. Ingen andre af Gaardens Folk var vidende om hendes Forehavende, og en svensk Smed, Mathias fra Vrejlev, var efter Pigens Opgivende Fader til Barnet, men han var bortrømt.

Den ulykkelige, forladte Pige er sandsynligvis bleven henrettet for Barnemord.

Hvor længe Mikael Wiibe har boet i Kajholm, ved man ikke. 1721 sendte han følgende Klage til Kongen: »Saasom jeg for 12 Aar siden*) ved andres Midler er bleven Ejer af en liden Bondegaard, Kajholm, liggende udi Vendsyssel i Vennebjerg Herred udi Rubjerg Sogn, og er efter ny Matrikul Hartkorn 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. og samme Gaards Ejendom paa nogle faa Aar af den skadelig Sandflugt baade paa Ager og Eng over den tredie Del er ganske ødelagt og ikke efterdags til nogen Gavn og Nytte kan bruges Saa bønfalder jeg udi allerdybeste Underdanighed til min aller-naadigste Arvekonige, at jeg maa nyde aarlig nogen Afslag og Forlindring paa de kgl. Skatter for det, som er ødelagt, saasom det er mig ganske umuligt Skatterne

*) Efter denne Meddelelse maa man antage, at Degnens Giftermaal har fundet Sted 1709.

herefter at betale, men geraader ellers derover udi største Armod med Kone og tvende smaa uopfødte Børn. Denne Deres kgl. Majestæts høje Naade og Mildhed skal jeg bede den naadige Gud rigeligen vil belønne, forblivende stedse Deres kgl. Maj. allerunderdanigste Arve- og tro Undersatte Mikael Wibe. Kajholm den 8. Novbr. 1721.«

Mikael Wibe ejede Kajholm til 1752, da han afstod eller solgte Gaarden med et Gadehus, Hælholm kaldet, til sin Søn Christopher Mikaelson Wibe, som allerede dengang beboede Gaarden, og som fik den for sin Mødrenearv. Christopher Wibe blev den 7. November 1749 gift med Maren Pedersdatter Smith, der var Søster til Præsten Smith i Rubjerg. Aaret efter forlangte samme Præst, at Christopher Wibe skulde søges og tiltales for Lejermaal og give Bøder til Kongens Kasse, fordi han havde besvangret Margrethe Jensdatter af Sattum, der tjente i Kajholm.

De sidste Aar, Mikael Wibe ejede Gaarden, har han næppe boet der; thi 1727 blev han Degn i Ingstrup, og 1735 nævnes Søren Christensen i Kajholm, der maaske har været Fæster af Gaarden.

Mikael Wibe var en lærd Mand og skrev latinske Vers i Ingstrup Kirkebog, hvad sikkert ikke ret mange af hans Standsfæller kunde gøre ham efter.

Degnen Mikael Wibe og hans Søn Christopher Wibe synes at have handlet med eller købt mange Ejendomme, men for at kunne drive Handelen blev det nødvendigt at skaffe Penge til Veje. Allerede 1752 pantsatte Christopher Wibe Kajholm til Chr. Pedersen, Aastrup, for 200 Rdl. (betalt tilbage 1754), og 1753 laaner han 95 Rdl. af Børglum Præst. I 1754 laante han 650 Rdl. af Degnen Jens Thomsen Helmich i Vrensted, og ved denne Lejlighed nævnes den til Kajholm hørende Ejendom, nemlig Hælholm (2 Fdk. 1 Alb. Hartk.), Kronholm (Fæster Mads Madsen), Chr. Andersens i Rubjerg (1 Td. 3 Skp. 1 Fdk. Hartk.), Villads Mathisens i Rubjerg (1 Td. 5 Skp. 2 Alb. Hartk.), samt nogle Huse, der beboes af Chr. Ladefoged, Clemens Enke, Niels Rugtved, Anders Olesens Enke, Anders Christensen, Chr. Juul, Chr. Borremans Enke og Chr. Bødker. I Lyngby ejede de 1 Gaard og

1 Hus. 1755 laante Christopher Wibe 98 Rdl. af Degnen i Vrensted, og 1757 var Gælden vokset til 800 Rdl., hvorfor Christopher Wibe i et Pantebrev tilbød Helmichs Svigersøn, Jøns Christensen Lund, Kajholm for samme Pris, som andre vil give, og denne blev saa Ejer af Gaarden. 1759 bor Christopher Wibe i Løkken, og derfra skøder han Jens Lund Gaarden Kronholm, 2 andre Gaarde i Rubjerg samt 8 Huse tilligemed noget Gods i Vennebjerg og Lyngby Sogne. Det sidste, vi hører om Christopher Wibe, er, at han 1760 opholder sig i Kronholm, der dengang ejedes af Jens Lund. 1765 og 66 solgte Jens Lund, der nu boede i Staegaard i V. Hassing, Kajholm til Lars Thomsen for 870 Rdl., og 1769 fik denne ogsaa det til Kajholm hørende Bøndergods af Jens Lund.

Lars Thomsen var Sjællænder af Fødsel, og hans Hustru, Ane Pedersdatter, var fra Nejst i Ajstrup Sogn. Ved Lars Thomsens Død den 13. Januar 1777 nævnes der 5 Børn, som alle opholdt sig hos deres Moder i Kajholm. Sønnen Peder var 16 Aar, Thomas 12 Aar og Anders 3 Aar. Døtrene Edel og Karen var henholdsvis 19 og 17 Aar gamle. Datteren Edel blev først gift med Jens Thomsen (Borre Jens), og med ham havde hun 4 Sønner og 3 Døtre. En af disse Sønner, Lars Jensen, var Fader til Vendsyssels Digter Jens Chr. Larsen, ogsaa kaldet »Substituten«. Edel var anden Gang gift med Christian Nielsen (Sognefoged) eller »Christian-Jet-Yw«, der boede i Vranggaard i N. Rubjerg (Matr. Nr. 12).

I Stuehuset fandtes ved denne Tid en Dagligstue, et Sovekammer, en Storstue, to Gæstekamre, Køkken, Bryggers, Spisekammer og Vævestue. I en Hylde stod en Bibel og Brochmanns Huspostil.

Kreaturbesætningen bestod af 6 Heste, deraf én uskaaren, 2 Følplage og en gammel sort Følhoppe — disse 9 Heste vurderedes til 107 Rdl., 5 Par Stude a 8 Rdl. pr. Stk., 5 Studekalve, 1 Aar gl., 12 Rdl., 1 Kviekalv $1\frac{1}{2}$ Rdl., 4 Køer, 1 Kvie, 1 Tyr, 3 spæde Kalve, 16 Faar a 5 Mk. Stykket og 2 Væddere 1 Rdl. 4 Mk. Svineholdet var 1 Galt og 1 So, begge vurderede til 3 Rdl.

3 Mk. Til Kajholm hørte dengang 5 Gadehuse i Rubjerg, og det hele blev vurderet til 800 Rdl.

Enken Ane Pedersdatter sad for Gaarden i mange Aar efter Mandens Død. 1783 døde hendes Broder Peder Pedersen i Kajholm, 69 Aar gammel. Efter ham arvede hun 123 Rdl. 1790 holdt hun Skifte med sine Børn; hun var da bleven svagelig og laa til Sengs med en ulægelig Sygdom i Benene. Sønnerne Peder og Thomas skulde dele Gaarden og give de øvrige Børn en passende Erstatning, men denne Bestemmelse kom dog ikke til at staa ved Magt; thi 1794 skødede Ane Pedersdatter Kajholm for en Købesum af 1600 Rdl. til Jørgen Larsen Aabentorp, der samme Aar laante 799 Rdl. af Svend N. Møller i Alstrup. 1812 boede Christian Jensen i Kajholm; han var efter Sigende fra Vrensted og solgte Kajholm 1846 til fhv. Skibskaptajn Chr. Kronborg og dennes Svoger Chr. Olesen Vestergaard, som begge var fra Hanherred. Efter nogle Aars Førløb solgte de Gaarden til en Hjardemaal, som igen solgte til en Mand ved Navn Laage, der ejede Gaarden i nogle Aar og var saa fattig, at han kun havde 6 forsultede Malkekøer ved Gaarden.

Laage solgte til Jørgen A. Jensen, der var Sognefoged og en meget driftig Mand. Han opbyggede Gaarden, og hans Søn, Sognefoged Niels Peter Jørgensen, har ogsaa været en usædvanlig dygtig Mand. Særlig har han arbejdet med Plantningssagen, og store Strækninger i Sognet (ca. 40 Tdr./Land) har han tilplantet med Naaletræer. Det er Flyvesandsstrækningerne, som Niels P. Jørgensen vil søge at omdanne til Skov, og det ser ud til, at hans Arbejde lykkes.

I Kajholm spøgede det fælt i gamle Dage, og der er mange, som mener, at det spøger der endnu. Paa en af Skerstenene skal der have hængt et Stykke indskrumpet Flæsk, og naar dette blev taget ned eller flyttet, var den Slemme løs. Efter Sigende skal der dog de senere Aar have været mere Ro paa Gaarden. Nutidens Mennesker har ikke let ved at høre og se noget overnaturligt. Maaske er Flæsket i Kajholm og Karl Pølses Flæsk paa Asdal fra samme Tid.

Den forannævnte Chr. Kronborg byggede to Tegl-

værker lidt nordfor Løkkens Vejkro; nu er der kun Lergravene tilbage.

Matr. Nr. 3, Kronholm, var oprindeligt i Adeliges Eje som Afbyggergaard fra Kajholm, men kom snart i Bønders Besiddelse.

1651 kaldes Gaarden »Krumholmb«, hvilket betyder »den krumme Holm«, et Navn, der passer godt med Markens Form.

Baade Hans Wulf Unger og Otto Lunow har ejet Gaarden; senere nævnes sal. Rudolphs Arvinger til Bierret som Ejere.

Den ældste Fæster, vi ved Navn paa, var Peder Madsen, der boede i Kronholm 1626. Per Jønsen nævnes som boende i Kronholm før Midten af det 17. Aarhundrede. 1653 stævner Otte Lunow af Kajholm Per Nielsen i Kronholm paa Grund af, at denne havde ladet Husene forfalde. Der behøvedes 6 Læs Tag a 1 Sldr., 3 Døre med Hængsler 2 Mk., 1 Kakkellov 1 Sldr. og 1 Staldkrybbe 1 Sldr. Samme Aar (1653) skulde Per Nielsen fraflytte Kronholm; han var barnefødt i Vennebjerg og blev dømt til at betale Erstatning til Otte Lunow. I Midten af det 17. Aarhundrede nævnes Simon Hanssen i Kronholm, og 1680 blev Niels Larsen Fæster af Gaarden eller Boelet, som det kaldtes. 1693 blev Hedvig Unger Ejer af Kronholm, og Niels Larsen var vedblivende Fæster indtil 1697. 1683 hedder det om Kronholms Mark, at »den ligger for en aaben Klitsand, men endnu af denne ingen Skade bekommet.«

1697 nævnes Hans Christensen som Fæster i Kronholm. Han var senere Vidne i en Sag mod Præsten Poul Friis. Ved Auktionen efter Poul Friis 1744 og 1752 nævnes Mads Madsen i Kronholm. 1762 købte Præsten Chr. Schmidts Enke, Katrine Marie Mygind, Kronholm af Jens Lund i Kajholm. Hun havde i Begyndelsen en Del Vanskeligheder med den ny Præst, der klagede over hende til Biskoppen, men siden gik det bedre, og Præsten blev gift med en af hendes Døtre. Ved Madame Schmidts Død 1789 omtales Gaarden Kronholms Bygninger og Besætning. Der fandtes et Rollingshus 13 Fag, et stort Hus med Lade, Stald og Fæhus og et Hus vesten i Gaarden med Vognhaus,

Faarehus og Herberg. I Rollingshuset var der en Storstue, en Dagligstue, et Sengekammer, et Spisekammer, et Pige-kammer, Karlekammer, Køkken, Bryggers og Vognhus. Kreaturbesætningen bestod af 2 sorte Hopper og 1 Føl, 5 Køer, 2 Stude, 2 spæde Kalve, 1 liden aargammel Sogris, 2 Væddere, 12 Faar og 9 Lam. Gaardens Værdi med Bygninger, Jord og Sæden paa Marken blev sat til 300 Rdl. Samme Aar (1789) købte Provst Mønnich Kronholm ved Auktion for 876 Rdl. Senere ejedes Gaarden af fhv. Fuldmægtig paa Amtsstuen Jørgen Andreas Steenfældt og Niels Jensen. Steenfældt var en Særling og hylede mod Uvejr. Niels Jensen (Kronholm) solgte sin Part af Kronholm til Anders Jensen (Skriver), der var Thybo af Fødsel og havde været Bissekræmmer i sine unge Dage. Steenfældt blev boende paa Gaarden til sin Død 1846 og forærede Anders Skriver sin Part af Kronholm samt 2000 Rdl., som Anders Skriver brugte til at bygge den nuværende Rubjerg Mølle for. Møllen blev bygget 1843.

Anders Jensen (Skriver) ejede saa Kronholm i mange Aar og havde ogsaa en Tid lang Præstegaarden i Forpagtning. Han blev en meget formaende Mand i Sognet og maa nærmest betragtes som en Slags Sognekonge. Efter hans Død gik det tilbage med Velstanden, og tilsidst blev Kronholm delt og bortsolgt. Der blev bygget en ny Gaard ude paa Heden, og det gamle Kronholm blev nedbrudt. Pladsen, hvor Gaarden havde ligget, stod øde i en Aarrække, indtil der for faa Aar siden blev bygget en ny Gaard, som ejes af Alfred Jensen.

Efter den ældste Matrikel havde Kronholm 2 Tdr. Hartkorn; 1688 fik den 1 Td. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb og 1855 — 2 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1¼ Alb.

Matr. Nr. 4, Præstegaarden. Oprindelig har Præstegaarden ligget i Nærheden af den gamle Kirke, men paa Grund af Sandflugten blev den flyttet, første Gang omkring ved Aar 1570. Senere skal den være flyttet to Gange og ligger nu i Sønder Rubjerg.

Præstegaarden i Rubjerg nævnes første Gang 1553. Den laa dengang ved Kirken, og i Gaardens Marker kunde saas 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre og avles 3 Læs Enghø. 1571 kan der kun saas 2 Tdr. Rug

og 3 Tdr. Byg, men der saas ved denne Tid 12 Tdr. Havre og avles 2 Læs Enghø.

Den udførligste Indberetning om Rubjerg Præstegaard er fra 1690. Ved den Tid er Husene gamle og forspændte og bestaar af en Rolling, 13 Bind, en Lade, 12 Bind, med en Stald ved Enden, 3 Bind, et Fæhus med Faaresti ved Enden, 12 Bind, et lidet Hus til Drengens Sengkammer, Hugkammer etc., 10 Bind, og et Hus til Vognhjul og at lægge Tørv udi om Vinteren, 6 Bind. Til Præstegaarden hører to meget smaa Haver, i hvilke lidet kan opvokse formedelst store Vestenstorme. En Kaalhø, indhegnet med Dige-tørv, er ganske god. Hartkorn 1 Td. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., og dens Køb og Værdi er 60 Rdl. Tre Aar i Forvejen (1687) skriver Fræsten, at Marken er af Sandfug ruineret; Kreaturbesætningen er 2 Hopper, 2 Køer, 5 Faar, 2 Plage, 2 yngre Nød, 1 Kalv og 2 Svin. 1705 er Udsæden 2 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 5 Tdr. Havre, men — skriver Poul Friis — jeg kan ej altid avle Frøkornt igen uden Guds synderlige Naade. Til Fræstegaarden avles 3 smaa Læs Hø.

1713 har Poul Friis en gammel afdanket Soldat til Avlskarl.

1796 bestod Præstegaarden af 5 Huse, hvoraf de to var sammenbyggede. Tæt vestfor Gaarden paa en lille Høj, der endnu ses, stod en Vindmølle, som Præsten Poul Friis havde bygget. Denne Mølle, der stod paa en Stub, blev ombygget 1832 af Fæsteren Niels Kronholm, efter at den var omblæst i en Nordøststorm. 1. Juni 1840 fæstede Anders Skriver af Kronholm Præstens Mølle for en aarlig Afgift af 6 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg og 3 Tdr. Blandingskorn med Forpligtelse til at holde den vedlige. Møllen blæste ned anden Gang 1862, og for at blive fritaget for at opbygge den paany, betalte A. Skriver 650 Rdl. til Præsteembedet.

Fræstegaardens Østerhus, der var 32 Alen langt og 8 Alen bredt, blev i Vinteren 1860—61 saaledes ødelagt af Sneen og Stormen, at det var faldefærdigt og ubrugeligt. Der blev saa optaget et Embedslaan af 830 Rdl. og bygget et nyt Østerhus, der siden blev indrettet til Bolig

for Præsten. 1880 blev Præstegaarden ombygget og Haven udvidet.

Matr. Nr. 5 og 6 er det gamle Degneembede. Degnen boede forhen i det nærmeste Hus nordøst for den gamle Kirke.

Matr. Nr. 7. Gaarden laa i gamle Dage lidt nordvest for den ny Skole. Stuehuset staar endnu. Hørte 1796 til Fuglsig.

Matr. Nr. 8 (Kræmmergaarden). I 1796 Stuehus mod Syd, Lade mod Nord og et lille Vesterhus sammenbygget med Laden; et mindre Hus laa frit mod Øst i Gaarden.

For et halvt Hundrede Aar siden var der to Gaarde med Laderne sammenbyggede og Rollingerne med høje Ender mod Øst og Vest. Hørte 1796 til Fuglsig. Gaarden er forlængst nedbrudt og Jorden delt i flere Ejendomme.

Matr. Nr. 9. Gaarden ligger endnu paa sin gamle Plads. Selvejergaard.

Matr. Nr. 10. Denne Gaard er flyttet. Den laa oprindelig ca. 100 Alen nord for Matr. Nr. 9, er siden flyttet mod Nordøst til sin nuværende Plads. Selvejer 1796.

Matr. Nr. 11. Denne Gaard har oprindelig ligget tæt sydfor Kræmmergaarden og er flyttet to Gange. Peder Christensens Enke, Mette Simonsdatter, flyttede først Gaarden nordfor Matr. Nr. 16. Senere blev Gaarden flyttet til dens nuværende Plads. 1796 hørte den til Bøgsted.

Matr. Nr. 12, Vranggaard. Gaarden er flyttet. Den laa oprindelig omtrent lige østfor den gamle Kirke, tæt østfor Driften til Klitten. 1796 Selvejergaard og ejedes af Jens Thomsen.

Matr. Nr. 13. Peder Nielsen Bødker ejede Gaarden i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Han var Strandfoged, men da han var i Ledtog med to Mænd fra Rubjerg om at stjæle en Tønde Røm, der var indrevet paa Stranden, blev han afsat fra Strandfogedbestillingen. Gaarden hørte 1796 til Bøgsted.

Matr. Nr. 14. Den Villumsen'ske Slægt, som nu er talrig paa Eggen, stammer fra denne Gaard, der er flyttet og oprindelig har ligget ca. 200 Alen nordvest for

Matr. Nr. 13's Byggeplads. To Huse, Lade og Rolling. 1796 Fæster til Bøgsted.

Matr. Nr. 15. Hørte til Sejlstrup 1796. Hvis Gaarden er flyttet, er det kun ganske lidt østpaa. Ligger nu vestfor Vejen, sydfor Skolen.

Matr. Nr. 16, Rubækstedet. Til Sejlstrup 1796. Gaarden laa paa den vestre Ende af Marken og beboedes i Udskiftningstiden af Hans Bodsøn. Dennes Datter, Agnete, blev gift med Anders Rubæk fra Vraa.

Matr. Nr. 17 og 18. Sortfeldt. 1653 Søttfeld. Dette Sted blev opbygget af to Brødre, Peder Jensen og Jørgen Jensen, fra Tornby som Fæstere til Kapellaniet i Hjøring ca. 1810. Senere er en stor Del af Jorden bortsolgt, og der er nu kun et Hus tilbage.

Matr. Nr. 19. »Gammel Dam«. Et Hus, der var Fæster til Rubjerg Præstegaard. Huset laa forhen østenfor Ulstrup Kirkevej.

Matr. Nr. 24. Næskjærbro. Et gammelt Hus, Hede- og Kærlød til Præstegaarden, nævnes 1744, og ejedes dengang af Niels Jensen ved »Niskjær«. Paa Heden fandtes der ved Udskiftningen kun to Huse, Hedestedet og Niskjær.

Fiskeri.

Den sandøverføgne Jord i Rubjerg har — særlig i den ældre Tid — ofte kun givet et magert Udbytte; det blev derfor nødvendigt for adskillige ogsaa »at malke den blaa Koc«, og Fiskeriet har forhen haft stor Betydning for mange af Rubjerg Sogns Beboere. 1657 skriver Præsten Mourits Sæby: »I Rubjerg Sogn, som næsten af Sand er fordærvet, findes fattige Fiskere, som nærer sig af Vandet og haver ringe Avl . . .« Nu er der kun faa Fiskere i Rubjerg. Den mere intensive Dyrkning af Jorden har medført, at Fiskeriet er blevet et Bierhverv for Landbrugerne og bruges ikke ret meget.

Det gamle Landingssted (Læengi) laa i Lyngby Sogn lige op mod Rubjerg Sogneskel og var fælles Landingsplads for Rubjerg og Lyngby Fiskere. For 25—30 Aar siden blev Ledingen ubrugelig, og Fiskefartøjerne blev derfor flyttet sydpaa til »Per Lavsens Fald«, tæt sydfor »Grobrenden«. Under en Vestenstorm skyllede nemlig Havet hele den gamle Leding bort, og da Fiskerne mente, at det var for besværligt at grave en ny, flyttede man til »Per Lavsens Fald«, der ogsaa egnede sig bedre til Landingsplads, da det her var langt lettere at bjerge Baadene op i Stormvejr end ved den gamle Leding.

Den gamle Baadleding var en bred Bugt ind i Haabakken, begrænset mod Nord og Syd af fremspringende Lerpynter. Det var ingen dyb Indskæring i Bakken, men der var dog her en noget bredere Strand end syd og nordfor dette Sted. Den førnævnte mærkelige Ferskvandsdannelse sender netop her sine Jordlag ud i Klinten. Fra Stranden og skraat op mod Nord var der omtrent fra Midten af Landingspladsen gravet en bred Vej, der førte op til en smal Slugt i Klintens øverste Del, og ad denne Vej slæbte man Baadene op fra Stranden, naar Højvande truede med at skylle dem bort. For det meste var det tilstrækkeligt, at Baadene blev »sat op« i Vejen, men i særlig haardt Vejr maatte Baadene »sættes helt op« i Slugten foroven, og saa skyllede Havet gerne Vejen bort. Naar det saa blev »Havvejr«, lod man Baadene glide ned paa Stranden, og dette skete ofte med stor Fart, naar Skrænten var meget stejl eller endog hul forneden. Men Baadene var stærkt byggede og saa sammenlimede med Beg og Tjære, at de godt kunde taale en saadan Medfart. Baadenes Mandskab fulgte ogsaa med og støttede Baadene fra Siden, saa at de ikke kom til at trille rundt. Blæste det saa op igen, blev Fiskerne »bojede« til at »kaste i Leding«, det vil sige at grave en ny Vej, hvoraf Baadene i paakommende Tilfælde kunde slæbes op. Udeblev nogen af Fiskerne fra dette Arbejde, skulde han give Mulkt, i Regelen 4 eller 8 Sk., senere 15 Øre, og de indkomne Mulkter blev straks omsat i flydende Varer, som oftest »Polak«, en Blanding

af Mjød og Brændevin. Saa holdt Fiskerne Drikkegilde, naar de var færdige med at »kaste i Leding«; og da »Polak« vilde »gaa i Benene«, hændte det ikke saa sjældent, at Fiskerne paa Hjemvejen dinglede af Sted i en underlig brydsom Zigzaggang og havde som Følge af Polakkens bedøvende Egenskaber aldeles glemt, at en ret Linie er den korteste Vej mellem to Punkter.

Fra Ledingens nederste Del gik der en Sti skraat op i sydlig Retning, og ad denne Sti bar Fiskerne Fangsten op og lagde den paa Græsset. Denne Sti er endnu bevaret, medens Ledingvejen og Slugten for oven er borte, forlængst bortskyllet af Havet.

Baadene ved Lyngby var for 30—40 Aar siden enten til 4 Mand, 3 Mand eller 2 Mand. De norske Pramme brugtes ikke meget den Gang. Baadene til 4 Mand kaldtes »store Baade«, de 3 Mands Baade »Skegter«, naar de var lange og smalle, og til de mindste Baades Betjening behøvedes kun 2 Mand. Flere af Baadene havde Øgenavne, der hentydede til deres mindre gode Egenskaber; f. Eks. Tudsen, Ornen, Ællingen, Ilderen o. s. v.

I Foraarsmaanderne fiskedes der Torsk med Krog, og som Mading brugte man Dammuslinger, som Fiskerne kaldte »Skaael«, eller svenske Sild, der blev anset for at være særdeles yndet af Fiskene. Om Sommeren fiskede man Hajer (Pighajer), om Efteraaret brugtes der Dybsvaad*), som blev trukket i Land, og om Vinteren gik man ud med »Bakker« efter Kuller og store Torsk. Hummerfiskeriet, der nu er af saa stor Betydning i Sommertiden, begyndte først omkring ved 1880.

Særlig i Foraarstiden, naar der fiskedes Torsk, kørte Landboerne til Lyngby og købte Fisk, som saa blev saltet og tørret. Torskene, der blev solgt i Snesevis, kostede for 40 Aar siden 6—10 Mark Snesen. At sælge Fiskene efter Vægt kom først i Brug omkring ved 1880.

Efter endt Dagsgerning eller naar der var Brænding paa Revlerne, saa at Fiskerne ikke turde gaa ud straks paa Mørgenstunden, samledes de i »Kroen«, hvor de købte Brændevin i pæglevis og drak den til deres Mad. »Kroen« var hos en Fisker, hvis Kone forestod Brænde-

*) Ved C. Klitgaard: Hvetbo Herred I. Pag. 156.

vinshandelen. Saa blev der snakket om de besværlige Fisketure, og særlig indgaaende drøftede man Begivenhederne paa de Dage, da der havde været Fare paa Færde. De fleste Fiskere vandrede som Regel ad Hjemmet til, naar de havde drukket deres Pægl Brændevin, men der var altid nogle, som blev siddende længere og listede den ene Pægl efter den anden indenfor Vesten, og naar de saa skulde hjem, var Hovedet blevet for tungt, og Benene vilde slet ikke lystre. Fra gammel Tid var det Skik og Brug, at hvert Baadelav tog en Fisk, som blev solgt ved Auktion mellem Fiskerne og de øvrige tilstedeværende. Denne Fisk kaldtes »Brændevinsfisk«, og Pengene, som kom ind, blev brugt til at betale Brændevinen med til Baadens Mandskab. Der fortælles om et Par gamle Fiskere, der kun fiskede lidt, men drak meget, at de hver Morgen, naar de tog ud paa Havet, var saa rørende enige, naar Skipperen sagde: »Enten vi faar Fisk eller ikke, saa vil vi — saa bandede han — ha' vort Brændevin!«. Den samme Fisker var særlig klog paa Havets Lyde. Han kunde høre, om der var Brænding paa Revlerne — det, som Fiskerne kalder »Sø« — eller om der kun var nogle Skvulp langs Strandkanten (Landslaget), naar han om Morgenen stak Hovedet ud af sin Dør og lyttede til, hvad Havet sagde. Ved en saadan Lejlighed plejede han at sige: »Nær hon koger jævnt i Nordvest, saa er der Dævlen gluemæ Sø, men nær de er i Sydvest, aa saaent noen huel Bump, saa er ed — saa bandede han igen — entj aantj end Landslavvet.«

Det, som Fiskerne havde mest Respekt for, var ikke Storm eller Blæsevejr — »Kuling« hedder det i Fiskersproget — saadanne Vejrforhold kunde give Anledning til en haard Sejltur, maaske med trebet Storsejl og torebet Fok; men her vidste man, hvad det kom an paa, og der skete ikke ret tit Ulykker, fordi »hun blæste op til Kuling«. Nej, det, som Fiskerne frygtede mest, var Sø eller Brænding paa Revlerne. En saadan kunde pludselig opstaa, ogsaa i stille Vejr, og det var ofte forbundet med stor Fare for Fiskerne at lande, naar Bølgerne, der kom langt ude fra, væltede sig fraadende rundt paa de fule Sandrevler langs Kysten. De ældste nulevende Fiskere ved at fortælle om et Uvejr, der pludselig efter

klart og smukt Vejr opstod om Eftermiddagen den 18. April 1860. En rygende NNO.-Storm satte i Løbet af kort Tid Havet i et forfærdeligt Oprør ude i rum Sø og tillige en voldsom Brænding paa Revlerne. Norden Sø er mest frygtet af Fiskerne, fordi Braadsøerne i saa Fald løber paa langs af Revlerne. Rubjerg Fiskerne slap dog Ievr-
de i Land, men alle, som har fortalt om denne Begiven-
hed, er enige om, at det var et grueligt Vejr den Dag.

Den 4. Juni 1884 opstod der pludselig en voldsom Brænding paa Revlerne udfor Vendsyssel. Ikke en Vind rørte sig, men de vældigste Dønninger væltede sig pludselig ind mod Land og forarsagede en Sø, som man ikke havde set Magen til i lang Tid. Efter nogle Timers Forløb blev der mindre Uro i Vandet, og Stormen, der blæste længere ude, naaede ikke ind til Land.

Som før omtalt druknede Jens Kaaber af Ulstrup og hans Medfølgere den 13. April 1780. Aaret efter, den 20. Marts 1781, druknede Peder Jensen Østergaard, 63 Aar, og Jens Jensen, 39 Aar, paa Havet. Deres Lig drev senere i Land, og de blev begravede paa Rubjerg Kirkegaard.

Omkring ved Midten af forrige Aarhundrede hændte en alvorlig Ulykke ved Landingen udfor Lyngby. En Dag, da Fiskerne var ude, opstod en svær Nordensø, og en Baad (Peder Andersens fra Lyngby) sejlede for nær til Revlen, inden de fik Sejlene ned. En Braadsø slog to Mand over Bord, mærkelig nok uden at Baaden kæntrade. De to Mand (Knud Favsing og Frederik Jensen fra Rubjerg) druknede.

Dybvaadsfiskeriet foregik paa Sandbund, da Vaaddet ikke kunde bruges, hvor der var Sten. Derimod fiskede man altid Torskene paa Stenbund, paa de saakaldte Grunde, hvor der de fleste Steder var mindre dybt Vand end uden om Grundene. Her gaar Torskene og lusker om mellem Stenene og Tangen. De fleste af Grundene har Navne, som Fiskerne har givet dem, og nogle af disse Navne er maaske meget gamle. Vi vil nævne Navnene paa en Del af de Grunde, hvorpaa Rubjergfiskerne driver Fiskeri.

»Sydostgrund« ligger udenfor Stennæsen mellem 2den og 3die Revle. »Sortegrund« og »Fyrgrundene« er

kun en lille Fjordingvej ude. Længere ude i nordvestlig Retning findes »Den bitte Grund«, »Den gule Grund«, »Horsegrunden«, »Tibihøj«, »Kirkens Grund«, »Imellem Bakkerne«, »Bakken«, »Det brune« og »Bjørnene«. Alle disse Grunde ligger i nord-nordvestlig Retning fra Landingspladsen, men i mere vestlig Retning har vi »Sløren«, »Peders Hølker« o. s. v. De store 4 Mands Baade søgte ofte længere ud paa Fiskeri, ud til de saakaldte »Ydergrunde«. De nærmeste Ydergrunde bestaar af et stenet Højdedrag paa Havbunden, der strækker sig i Retningen Sydvest til Nordøst, og Højdepunkterne, der her skal nævnes i Rækkefølge fra Sydvest til Nordøst, benævnes saaledes: »Langhølker«, »Jenses Grund«, »Lille Sørens Grund«, »Gavlgrund« og »Brinken«. Langhølker skal være godt et Par Mil fra Land. De rigtige Ydergrunde ligger indtil 4 Mile ude i Havet og begynder længst mod Sydvest med »Den store Grund«. Derefter følger i nordøstlig Retning »Nygrund«, »Vestregrund«, »Heden« og »Eriks Grunde«. Nordfor denne sidste ligger i mere østlig og vestlig Retning: »Knodegrundene« længst inde; længere ude ligger »Nemsingen« og yderst »Skraampen«. Den nordligste Ydergrund, som Rubjergfiskerne kom til, var »Bredegrund«. Indenfor de egentlige Ydergrunde ligger flere mindre Grunde med forholdsvis dybt Vand. Det er de saakaldte »Hølker«. Indenfor Nygrund ligger »Den graa Hølk«. Endvidere har vi »Hølken inden Vestregrund« og »Hølken inden Eriks Grunde«.

Navnet Hølk kommer af oldn. hylki, d. e. dyb Vandpyt.

Strandinger.

Det har altid været en stor Begivenhed for Egnens Befolkning, naar der strandede et Skib ved Kysten. En saadan Begivenhed kunde live Folk op af den dagligdags Slendrian; der blev noget særligt at opleve, noget at tale om, og endelig kunde Strandinger give Kystbefolkningen en uventet Ekstrafortjeneste. Over mange af

Strandingerne hvilede der ligesom et Slør af tragisk Realisme: Sømændenes Kamp for Livet i den fraadende Brænding og Kystboernes Heltemod for at frelse de Skibbrudne.

Her skal saa nævnes de Strandinger ved Rubjerg, som det er lykkedes mig at faa Rede paa.

1801 strandede Brigskibet »Y a r m o u t h«, Kaptajn Lewis Potts, ved Rubjerg. Det var paa Rejse fra Newcastle til København.

Jagten »E m a n u e l« af København strandede ved Rubjerg Natten mellem 20. og 21. Oktober 1823. Det var et halvt sønderslaaet Vrag uden Mandskab og førtes sidst af Skipper Høffding. I Slutningen af September eller først i Oktober sejlede Jagten fra Bergen, bestemt til Pillau, med Tran, Sild og tør Fisk. Vraget, der blev solgt ved Auktion, indbragte 337 Rdl., 7 Sk. Ladningens Værdi var 589 Rdl. 1 Mk. Skibet, der maalte 17½ Comercelæster, var købt 3. Januar 1810 for 6000 Rdl. D. C.

Et Skib, ladet med Tran, strandede Natten mellem den 20. og 21. Oktober 1824 ved Rubjerg. Der var ingen Folk om Bord, og Trannen blev solgt for 674 Rdl. Det var det første Transkib ved Rubjerg.

Natten mellem den 21. og 22. November 1833 strandede det saakaldte T r a n s k i b udfor den nordlige Del af Ulstrup Klit, tæt sydfor Stennæsen. Skibet var dødt, d. e.: uden Mandskab, og det var ladet med Trantønder, som i lange Reb blev halede op ad Havbakken. Transkibet var en norsk Galease »Fortune« af Christianssand. Ladningen kostede 5869 Rdl., hvoraf Bjergerne fik 1640 Rdl., og det var mange Penge dengang.

Mange Fortællinger om Transkibet ved Rubjerg lever endnu i Folkemunde, og det er sandsynligvis om dette sidste Skibs Stranding, at Fortællingerne handler. De mange Penge, som Kystboerne tjente ved denne Lejlighed, har gjort et varigt Indtryk.

1840, Natten mellem 27. og 28. Januar, inddrev paa Rubjerg Strand en Tjalk »Dorothea«, ladet med Gran- og Fyrretømmer. Skibet var forladt af Mandskabet. I den gamle Strandingsprotokol læser vi, at dette Skib var fra »Iheringsfehn«, men der staar tillige, at Dækket over Kahytten var borte, og Navnet ufuldstændigt og vanske-

ligt at læse. Hvor Iheringsfehn ligger, vides ikke, men Navnet er sandsynligvis ogsaa læst forkert.

Hørskibet, Slup »Caroline«, Kapt. C. G. Bærndt af Wolgast, strandede den 28. September 1845 ud for Ulstrup Klit ved Grusgraven. Skibet, der var ladet med 2447 Bundter Hør og 301 Pibestaver, kom fra Memel og skulde have været i Dundee. Der er bleven fortalt, at Kaptajnen havde sejlet til Norge og der solgt noget af Lasten for egen Regning. Han turde saa ikke sejle til Skotland, men foretrak at strande paa Jyllands Nørdvestkyst. Da Skibet strandede, blæste det kun en svag Vestenvind. Skibet blev imidlertid Vrag, og Strandingsstedet var kendeligt til for faa Aar siden, da Bunden af Skibet i en Storm befriede sig for det dækkende Sandlag og drev i Land.

Et Skib strandede ved Stenstowrenderne en Løkkensmarkeds Nat (Oktober). Skibet sønderlodes, og hele Mandskabet druknede.

Barkskibet »Niord«, Kaptajn Jacob Fr. Nernst, strandede ved Sandskredene vest for Rubjerg gl. Kirke den 2. April 1848.

Den 20. Februar 1849 strandede Galeasen »Poul« fra Stettin ved Martørven. Det blæste Vestenstorm, og Skibet sønderlodes. Ingen kom levende i Land. Samme Dag drev en Dame i Land paa Stranden; hun var endnu varm og havde Rødme i Kinderne, saa der var mange, som mente, at hun kunde have været kaldt til Live, hvis hun straks var kommen under kyndig Behandling. Dette skete imidlertid ikke, og Damen blev begravet paa Rubjerg Kirkegaard. Der gaar det Sagn om denne Dame, der maaske har været Kaptajnens Hustru, at hun havde vendt sig om paa den anden Side Natten efter, at hun var drevet i Land. Hun var lagt op paa et Bord i Karlekammeret hos en af Strandfogderne.

1853, den 29. September, strandede Kuf »Harmine« af Wiendam ved Sandskreden vest for Rubjerg gl. Kirke. Kaptajnen hed Kroon, og Skibet skulde have sejlet fra Amsterdam til Memel. Den blev »sat ud« og solgt til Løkken. Skipper P. Kaastrup af Løkken var i nogle Aar dens Fører, indtil den sank i Østersøen.

Aar 1854, den 23. Februar, strandede paa Rubjerg

Strand den finske Skønnert »Toiva«. Besætningen, 5 Mand, bjergedes. Skibet Vrag.

Den 4. Oktober 1854 om Natten Kl. 3 strandede Briggen »Patriot« af Montrose (Skotland). Den var ladet med Kul og blev Vrag. Kaptajnen hed Nathaniel Hob. Besætningen blev bjerget.

1857, den 20. November, strandede »George« af Danzig, Kaptajn A. S. Friland.

1859, Natten mellem den 29. og 30. Marts, strandede ved S. Stenstovrende Briggen »Hinda« af Whitby. Besætningen, 8 Mand, blev reddet, og Skibet sat ud. Den kom fra England og skulde til Stettin med Kul.

Natten mellem 9. og 10. August 1863 strandede Barcken »Hoppet«, Kaptajn John White, ved Kramrenden. Skibet, der havde 15 Mands Besætning og var ladet med Kul, blev Vrag.

Den 13. Februar 1864 blæste det Vestenstorm. Dagen i Forvejen havde det været Snestorm fra Sydøst. En fransk Bark, »Nouvelle Antigone«, strandede ved Sten næsen den 13. Februar. Om Mørgegen tidlig kom Skibet ind til Land udenfor Lyngby, men undgik dog at løbe fast her, da det lænsede langs ad Kilen nord paa. Det gik heldigt i Begyndelsen, men da Skibet naaede Stennæsen, løb det fast i Stenene der og sønderlages i Løbet af ganske kort Tid. Mandskabet druknede saa nær som to, der kom levende i Land. En tredie af de Skibbrudne var skyllet tæt ind til Land, og her fik han fat i Benet paa en Mand fra Ulstrup. Denne faldt omkuld og blev af den Skibbrudne trukket ud i Brændingen, men Strandfogden kom til og reddede dem begge. Den Skibbrudne døde kort Tid efter, at han var kommen i Land, men Strandfogden fik fransk Redningsmedalje i Guld, og Ulstrupmanden fik Sølvmedalje for »Druknedes« Redning.

1865, den 6. Juni, strandede ved Tvonni Skonnerten »Expres«, Kaptajn Ferguson, af Skotland. Besætningen, 6 Mand, blev reddet, og Skibet kom atter af Grunden.

1866, den 9. Juni, strandede Skonnerten »Edgar«-ladet med Kul.

Stokskibet. Natten mellem 1. og 2. December 1867 strandede Barkskipet »Sundenes Minde« ved Rubjerg. Det var Nordenstorm med Sne og Frost, og Skibet

havde først stødt paa Grunden ved Stortorn, men drev syd til Stenstowrenderne. Her laa det den næste Morgen med Bunden i Vejret. Ingen af Kystboerne havde bemærket Strandingen, og Mandskabet, 12 Mand, druknede paa én nær*), der var kommen levende i Land, havde kravlet op ad de høje Klitter og blev fundet Dagen efter i »de grønne Torne«. Staklen havde Koldbrand i Fingrene. Skibet var ladet med Tømmerstokke og hørte hjemme i Sandefjord.

I Begyndelsen af Maj Maaned 1875 strandede en fransk Skonnert »Fleur de Marie« af Boulogne udfør Ravrenden. Mandskabet blev bjerget, og Skibet stod længe paa Grunden, inden det blev sønderslaaet. Ladningen, der bestod af Vin og Møllesten, blev bjerget i Land, og Skibet havde man ogsaa faaet bragt flot, men det kændrede og drev i Land, hvor saa en Vestenstorm slog det i Stykker.

Om Aftenen den 2. Januar 1895 strandede Dampskibet »Anton« af Kiel ved Stennæsen. Det var Snetykning og Sydvestvind, da Strandingen fandt Sted. 4 Mand af Besætningen druknede ved egen Uforsigtighed, og Kaptajnen, der ogsaa var blandt de uforsigtige, var nærmere død end levende, da han skyllede i Land, men han kom dog igen til Hægterne. Skibet havde en meget kostbar Stykgodsladning om Bord: Kaffe, Kanel, Fedt, Huder og Kobberplader m. m. Kort efter, at Skibet var strandet, udbrød der Ildløs om Bord, og en Mængde Terpentin-tønder, der laa paa Dækket, nærrede Ilden paa det voldsomste. Kystboerne fik dog Bugt med Ilden, men Damperen sank ned i Sandet og blev sønderslaaet af de hyppige Vinterstorme.

*) 7 Lig begravede paa Hune Kirkegaard (Klitgaard: Hvetbo Herred I.)

Præster og Præsteembedet.

Paa Reformationstiden var Eskil Præst i Rubjerg-Maarup. Det var vanskeligt at faa brugelige Præster 1536, da den lutherske Kirke blev indført i Danmark. Man tog derfor Kanniker og Munke fra Klostrene til Præster, saafremt disse lovede at forkynde den lutherske Lære i Kirkerne. Muligvis har Eskil ogsaa været Munk.

Biskop Chysostomus nævner i sine Visitatsoptegnelser en Præst, som hed H a n s, og som ejede hele 5 Bøger.

1553 var Niels Præst. I Wibergs Præstehistorie kaldes han Niels Terkilsen. Han blev blind 1558 og døde 10 Aar efter.

Ifølge en Indberetning fra 1553 var Præsteembedets Indtægt af Sognene saaledes: Af Rubjerg: 3 Tdr. Byg, 3 Tdr. 2½ Skp. Rug, 1 Td. Havre, 5 Lam og 12 Sk. i Offerpenge. Af Maarup: 4 Tdr. Byg, 2 Tdr. 2½ Skp. Rug, 29 Skpr. Havre*), 10 Lam, 1 Gris, Tiendepenge 1½ Sk., Offer 1 Mark. Af et Bøel i Lønstrup svares 18 Skp. Korn til Præsten. En Gaard i Vidstrup giver Præsten 4 Tdr. Korn. Desuden havde Præsten Indtægten af to Præstegaarde, én i Rubjerg og én i Maarup.

Ved samme Lejlighed ansøgte Præsten om, at kgl. Majestæt »wilde unde hanom nogitt ud aff hans nades anpartt ud aff kuorntinde, epher thij att tiisse ij sogenn er møgit forderffuit aff sandt.«

Ifølge Klemmebrevet fik Præsten saa Kronens Part af Tienden af Rubjerg Sogn, nemlig 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg.

Den næste Præst i Rubjerg hed J e n s A n d e r s e n W r e n s t e d. Det var ham, der flyttede Præstegaarden fra Kirken for Sandflugtens Skyld. Han var Præst 1568 og døde eller blev forflyttet 1571.

1571 var M o r t e n C h r i s t o p h e r s e n Præst i

*) 1 Vendelbotønde var 12 Skpr.

Rubjerg. Hvor længe han har levet, vides ikke. Den næste Præst, man kender Navn paa, var Mads Christensen, som 1625 indsendte en Indberetning om Præsteembedets Indtægter. Gaarden i Vidstrup, der før svarede 4 Tdr. Byg til Præsten, giver nu kun $\frac{1}{2}$ Td. Byg og er bleven til et Boel. Præstegaarden i Maarup har i mange Aar været øde, men skylder nu 2 Tdr. Byg aarlig.

Om Præsten Mads Christensen hedder det, at han 1629 blev ihjelslagen i sit eget Hus af de kejserlige Tropper, som dengang huserede i Vendsyssel, men det er dog ikke sikkert, at Historien er sand, thi i den udførlige Beretning, som den kejserlige Befalingsmand Hatzfeldt har efterladt sig om sit Ophold i Vendsyssel under Kejserkrigen, er der intet som helst nævnt om Præstens Drab, og det kan næppe tænkes, at en saadan Begivenhed kan være foregaaet, uden at Hatzfeldt i det mindste maatte have omtalt Sagen; men hvorledes det end forholder sig med Drabssagen, er Præsten død 1629.

Efter Mads Christensens Død blev Oluf Danielson Chrysostomus Præst i Rubjerg. Han var Sønesøn af Hjøringbispens af samme Navn og først Kapellan i Hjøring. Mens han var Præst i Rubjerg, blev Embedet forbedret med Kongens Anpart af Sognets Korntiende og begge Kirkernes Tiender. 1637 var Jacob Christensen Wordingborg Præst, og 1652 nævnes Jacob Nielsen Børglum. Den sidste skal have været Søn af Præsten Niels Jacobsen i Børglum, der i lige Linie nedstammede fra den første lutherske Præst i Børglum, Niels Sørensen Moth, der havde været Kannik i Børglum Kloster.

Mourits Christensen Sæbye nævnes som Præst i Rubjerg 1655 og 57. Han var fra Sæby, hvor Faderen Chr. Mikkelsen var Raadmand. Moderen hed Dorothea Jensdatter Borchorst. Hr. Mourits var gift med den forrige Præsts Enke, Maren Olufsdatter.

Peder Christensen (Olsdorff), Præst i Rubjerg fra omt. 1658 til 1704, Provst fra 1578. Han var født i Øksenhede, Volstrup Sogn, og var Broder til Provsten i Børglum Herred, den vidtløftige Hr. Albert Christensen (Olsdorff), der tillige var Sognepræst i Volstrup. En anden Broder hed Niels Christensen og boede

i Skagen; en tredie Broder, Axel Christensen, boede paa Sjælland; en af dennes Døtre hed Johanne og var gift med Sognepræst Oluf Thomsen, Jelstrup*). En fjerde Broder, Christopher Christensen, var Ritmester i hollandsk Tjeneste og opholdt sig i Ostindien. En Søster hed Karen og boede paa Haven i Volstrup Sogn. Hendes Søn var Præsten Oluf Thomsen af Jelstrup. Birkerød siger i sin Dagbog om Oluf Thomsen (Volsdorf), at denne førte et uskikkeligt og fugtigt Levned, viste Ladhed i Studeringer og andet strafværdigt Væsen.«

Peder Christensen blev ogsaa gift med forannævnte Maren Olufsdatter, som overlevede ham. Hvorvidt hun havde været gift med ~~4~~ Præster — som Wiborg fortæller — vides ikke. Wiborg benævner hende ogsaa med Navnet Marie, men i Skifteforretningen staar der Maren. Hun skal have været Datter af Præsten Oluf Chrysostomus i Rubjerg og blev gift med flere af de efterfølgende Præster i Rubjerg.

Ved hendes Død ¹⁷⁰⁷ hos velfornemme Uldrik Ewertsen i Bidstrup ved Hjøring faar vi at vide, at hun havde haft 4 Døtre og 1 Søn. En Datter, Anne Jacobsdatter, sal. Hr. Oluf Thommesens i Jelstrup, nu boende i Maarup. Paa denne Datters Vegne var Sønnen, Hr. Jacob Hansen, Jelstrup, Kapellan i Vrensted, mødt ved Skiftet. Han var Søn af Præsten Hans Pedersen Saltum, som havde været gift med Anne Jacobsdatter, før hun blev gift med Oluf Thommesen.

En anden Datter hed Karen Jacobsdatter. Hun havde været gift med Jens Sørensen i Knolde, Skallerup Sogn, og med ham havde hun en Søn, Søren Jensen, der boede i Lønstrup, og mindst tre Døtre, nemlig Abigaël, der boede i Knolde og var gift med Anders Christensen Sand, Karen, der var gift med Købmand Henrik Bertelsen i Hjøring, og Marie, som var gift og boede i Norge.

En tredie Datter af Maren Olufsdatter hed Johanne Jacobsdatter og havde været gift med Præsten Peder Hermansen Sæbye i Maarup. Hun efterlod sig to Sønner, Albert Pedersen og Jacob Pedersen.

*) Maaske hans første Hustru.

Den fjerde Datter, **Abigael Jacobsdatter**, havde været gift med salig Simon Dochenes; hendes eneste Søn, **Jacob Simonsen**, var under Militisen i København.

Sønnen hed **Jacob Mouritsen**, var gift med **Apelone Christensdatter** og boede i Kajholm. Dette Ægtepars tre Døtre, **Cathrine Susanne**, **Hypolita** og **Maren Jacobsdatter**, var ved Bedstemoderens Død 1706 henholdsvis 17, 16 og 15 Aar gl. Den ældste Datter opholdt sig hos Præsten **Gravers Christensen** i Assels paa Mors, den næstældste tjente hos velb. Jomfru **Anne Lange** paa Fuglsig, og den yngste havde været hos Bedstemoderen i Bidstrup.

Maren Olufsdatter blev begravet i Hjøring. Begravelsen kostede 100 Rdl., og til Deling mellem Arvingerne blev der 329 Rdl. 4 Sk.

Den 1. April 1668 blev **Peder Christensen** uden egen Skyld overfaldet i sit Hus af Præsten **Erland Hansen** (Dyssel) fra Saltum og med 5 Knivslag og farlige Saaremaal grueligt beskadiget. **Peder Christensen** kom dog til Hægterne igen efter denne Medfart og levede derefter i mange Aar.

Efter Svenskekrigen indsendte **Peder Christensen** en Beretning om, hvad Uskel han og Sognet havde lidt under Krigen. Beretningen er dateret den 20. August 1660 og lyder saaledes: »Eftersom mig befales rigtig under min Haand at tilkendegive, hvad jeg haver i disse besværlige Tider udgivet, da er det vist og sandt i alle Maader, at jeg under de Svenskes haarde Aag haver udstaaet stor Besværing saaledes: At efterdi mine Sogne er ganske ringe og af Sand og Strand ganske fordærvet, saa de ikke kunde erlægge til visse Terminer den ugentlige Skat, som Oberst Putkammer havde takseret dem for, maatte jeg hver ottende Dag holde 12—16—20—24 Eksekver-Ryttere Nætter og Dage tillige, indtil de Skatten kunde tilvejebringe. Disse Eksekverer tog mit Korn af mit Loft til deres Heste og Foderet af min Lade, saa mit arme Kvæg maatte dø af Hunger — en stor Del — derefter. Her foruden tog de svære ilde Afsked, saa jeg maatte med allehaande Foræringer stille dem hver Gang med saa Skel, om jeg med mine fattige smaa Børn vilde have Fred i

Husene. Her foruden maatte lide stor Besværing med Rejser fra og til Aalborg efter Fjendens strenge Befaling. (Til Kongens Tjeneste leveret paa Aalborghus 3 Rdl. og 3 Tønder hammelt Korn.)«

Peder Christensen døde den 7. Marts 1704. Ved Skiftet nævnes kun Provstens Slægtninge som Arvinger efter ham. Han var jævnt velhavende ved sin Død. Boet blev vurderet til 1166 Sldr., og Gælden var 240 Sldr. Blandt Boets Genstande nævnes Sølvsager for 100 Sldr.

Begravelsen fandt Sted den 14. Marts og kostede 60 Sldr. Ved denne Lejlighed skriver Biskop Bircherod i sin Dagbog: »Jeg rejste til Rubjerg efter Enkens Anmodning for at følge den gamle Frovst, Hr. Peder Christensen, til Graven i Kirken og holdt Ligprædiken over ham. Han var den ældste Præst i Stiftet, 80 Aar gl., og ordineret til Embedet for 46 Aar siden . . . I det Kammer udi Rubjerg Præstegaard, i hvilket jeg de tvende sidste Nætter havde søvet, læste jeg paa et gammelt forgyldt Spejl denne Inskription med Runebogstaver: Gud er min Styrke. 1595.«

Fra 1686 til sin Død holdt Peder Christensen Kapellan eller Hjælpepræst, som boede i Maarup Anneksgaard. Denne Hjælpepræst hed Peder Hermansen (Sæbye). Han var født i Sæby 1656, Søn af Herman Christensen og Anna Jensdatter og blev Student fra Ribe Skole 1680, theologisk Kandidat 1682 med 2. Karakter, gift 1. Gang med Johanne Jakobsdatter, der døde 10. Marts 1691. Med hende havde han 2 Sønner, som overlevede Faderen: Albert, født 1688, og Jacob, født 1689. Disse to Sønner arvede hver 100 Rdl. efter deres Moder. Peder Hermansen giftede sig saa med Birgitte Pedersdatter Brøndlund, en Præstedatter fra Ø. Brønderølev. De havde 9 Børn, hvoraf 5 overlevede Faderen. (Johanne, f. 1693, Anna, f. 1694, Peder, f. 1697, Maren, f. 1699, og Birgitte, f. 1701). Peder Hermansen døde 1704, kun 48 Aar gl. Hans Formuesomstændigheder var ikke gode. Wiborg siger, at han fik kun 24 Rdl. i Løn om Aaret, men han havde jo Anneksgaarden i Maarup, hvorpaa der holdtes 4 Heste og 2 Plage, 4 Køer, 4 Stude og 2 Kalve. Boet blev vurderet til 385 Sldr., men Gælden var 389 Sldr.,

saa Enken arvede intet. »Dog lovede hun Tid efter anden efter al Mulighed at fornøje de fordrende, hvorpaa de nærværende Kreditorer rakte hende Haanden, at de ej skulde ængste hende over Evne.«

Enken, »den gudelskende Matrone« Birgitte Pedersdatter, blev 1709 gift med velfornemme Christen Nielson. Hvem Chr. Nielson var, vides ikke.

(Peder Hermansen efterlod sig bl. a. en ny, fin Præstekjole, underforet med sort Tøj; den havde en Værdi af 20 Sldr.)

1690 meddeler Peder Christensen om Præstembedet, at der er 18 Tiendeydere i Rubjerg Sogn, 14 i Maarup. Korntienden skulde være 28 Tdr. Rug og Byg, 14 Tdr. Havre. Offer 13 Sldr. St. Hansrente nogle faa Oste, kan beregnes til 9—10 Mk. Paaskerenten er armelig, af Værdi 1 Dlr. 2 Mk. Kvægtiende henimod 3 Sldr. 1705 skriver Poul Friis om Embedets Indtægter: »Formedelst den skadelige Sandflugt er min Tiende nu kun 10 Tdr. Rug, 10 Tdr. Byg og 11 Tdr. Havre, ialt 31 Tdr. Korn, hvoraf betalt til begge Kirkerne 5 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre. Anneksgaarden (Maarupgaard) er næsten øde og beboes af en fattig Præsteenke, og af den faar jeg ikke en Skilling, men for 18 Aar siden er der derfra givet til Præsten aarlig 3 Tdr. Byg.«

Poul Nielsen Friis*) var Præst i Rubjerg-Maarup fra 1704 til 1744. Det er ham, som endnu til Tider spøger i Præstegaarden, og Mand og Mand imellem gaar det Sagn om ham, at han skal have ihjelslaget sin Røgter og begravet ham ude i Haven. Selv skal han have hængt sig bagved Loftstrappen, saa hvis han virkelig har bedrevet alt dette, forundres man ikke over, at han paa de Steder, hvor hans onde Gerninger er øvede, gør Uro og Postyr efter sin Død.

Ved de ret omfattende Undersøgelser, som jeg gennem en Aarrække har foretaget vedrørende Poul Friis, har jeg ikke faaet Sagnene bekræftet, men der er alligevel nok, der tyder paa, at han har været en noget usæd-

*) I Vendsyssels Aarvog 1915 har jeg fortalt om Spøgelsepræsten i Rubjerg, hvorfor her kun skal berettes i Korthed om denne Mand.

vanlig Præst. Mærkeligt er det forøvrigt, at Biskoppen stadig har søgt at holde Haand over ham og skjule hans Synders Mangfoldighed. At Biskoppens Handlemaade har været dikteret alene af kristelig Kærlighed og overbærende Velvillie, kan man næppe antage; snarere har Bispnen holdt Haand over ham for at skjule Skandalen.

Poul Friis var født i Holstebro 1671 af borgerlige Forældre. 1391 blev han Student fra Odense Latinskole og senere teologisk Kandidat. Før han blev Præst i Rubjerg, havde han været Skibspræst paa en Rejse til Trankebar og der været med til at bygge og indvi den danske Kirke, Zion kaldet.

Straks efter, at han var bleven Præst i Rubjerg, opsatte han en Trætavle i Præstegaarden med følgende Inskription:

»Gud har set min Rejses Møje
med sit fromme Forsyns Øje
og tilføjet dette Brød.
Hvor jeg skal Guds Tjener være,
gid det maa hans Navn til Ære
lykkes stedse til min Død.

P o u l F r i i s — A n n o 1705.«

Dette smukke Vers kunde tyde paa, at Poul Friis maa have været en særdeles from Mand, men naar man faar Kendskab til hans vilde Orgier med Drukkenskab, Slagsmaal, Banden og andet deslige, kan man forstaa, at der maa være Spøgeri og Genfænd i Forbindelse med denne Trætavle, thi et større Hykleri og religiøst Bedrag kan man næppe tænke sig; derfor — naar den gamle Trætavle bliver fjernet fra sin Plads, saa spøger det overalt i Præstegaarden.

Friis var to Gange gift. Først med Anne Cathrine Stal, som døde 4. Juni 1735. Med hende havde han en svagelig Datter, Rebekka Poulsdatter Friis, om hvem Biskoppen skriver 19. Oktober 1730: »Som den elendige Korsdragere Rebekka Poulsdatter Friis kan ingen Hjælp have af sine Forældre formedelst deres kummerlige Tilstand, da bevilges hende, naar Forældrene det forlanger, at indtages i Aalborg Hospital, og

om hendes Forældre skulde frafalde, da haver Hospitals Forstanderen hende straks fremfor nogen anden til den første Plads, som ledig vorder, at antage.« Hun nævnes ved Moderens Død 1735 som lidende af en beklagelig Svaghed. Ved Faderens Død 1744 omtales hun ikke som Arving, hvorfor man maa antage, at hun er død forinden. (Hun var født 1702.

Anden Gang giftede Friis sig med Johanne Christensdatter Bruun, der var født 1669 og døde samme Aar som Præsten (1744). Hun har ved sit Giftermaal med Poul Friis været over 66 Aar gl.

1706 sloges to Præster i Hjøring under Drukkenskab og Spil. Om dette Slagsmaal hedder det i den gamle Beretning, at det var Hr. Jakob Hansen, Kapellanen i Jelstrup, der fik Huggene.

Der staar ikke noget om, hvem den Præst var, der bankede Hr. Jakob Hansen, men man tager næppe meget fejl, naar man gætter paa, at det har været Hr. Poul Friis; thi 1709 begyndte og deltog Friis netop i et vældigt Slagsmaal paa en Beværtning i Hjøring, og ved denne Lejlighed slog han Hovedet halvt i Stykker paa Søren Madsen Nykøbing, der var Degn for St. Hans og St. Olai Menigheder. Under Drikkegildet kom Præsten og Degnen op at skændes, hvorpaa Poul Friis greb en firkantet Jernildpande og raabte til Degnen: »Djæveln besætte mig, om denne ikke skal gaa udi din Pande, hvis du taler et Ord mere!« Degnen var dog ikke mere forknyt, end at han straks vrængede ad Præsten og sagde: »Slug du en Lort!« Ved denne uhøviske Tiltale blev Friis saa forbitret, at han greb et Ølkrus og kastede det i Hovedet paa Degnen. Kruset gik i Stumper og Stykker, og Degnen fik to store Blessurer, som det siden kostede 8 Rdl. at faa kureret.

Da Biskoppen fik Besked om dette Slagsmaal, skrev han til Provsten, Magister Jens Wang i Flade, at Slagsbrødrene burde straffes strengt og suspenderes, og han beklagede i høj Grad det forefaldne, særlig da Poul Friis var velbegavet. At Præsterne i Hjøring havde fortiet Sagen, burde efter Bispens Mening i særlig Grad misbilliges, og han sluttede Skrivelsen med følgende Udgydelse: »De skammelige Ord, den Satans

Forbitrelse og snart morderiske Tanker, som paa denne Tid, da hver maa kaldes til Andagt, Kærlighed, Bodfærdighed og holde sig fra verdslige og vellystige og mere for skændige Kompagnier, bør at revses hos de verdslige«

Det ser alligevel ud til, at Præsten slap ret godt fra den Historie.

1707 blev Friis stævnet for Retten, fordi han havde ladet sine Kreaturer voldelig drive ind paa en Mands Græsmark, og ved samme Lejlighed havde han brugt Ukvemsord overfor vedkommende Mands Kone.

Poul Friis var bestandig i Pengetrang, og af denne Grund var han flere Gange stævnet for Retten. Han skyldte Penge mange Steder, og da Embedet var daarligt, ansøgte han om at faa Jelstrup-Lyngby Præsteembede lagt sammen med Rubjerg, men det lykkedes ikke for ham, og vi ser ogsaa af en Indberetning fra 1707, at det ikke var noget fedt Embede at være Præst i Rubjerg-Maarup. Beretningen er saalydende:

Offter til hver af de tvende Højtider 7 Sldr., undertiden mindre. Præstegaardens Hartkorn 1 Td. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., hvoraf kan sluttet dets Indkomme at være armelig. Sandflugten har i ynkelige Maader ruineret Sognene, saa mine Formænd af sær kgl. Naade 1632, d. 18. Juni, er tillagt baade Kongens og Kirkens Tiende i Rubjerg og Kirkens Tiende i Maarup mod aarlig Afgift 5 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre, nok hver Kvartal af Tienderne til Amtstuen betales 1 Sldr. 8 Sk., og kan jeg da nyde af disse allernaadigst forlente Tiender 15 Tdr. Rug, 10 Tdr. Byg og 11 Tdr. Havre. Kvægtienden er i Aar det højeste, bestaaende af 6 Lam. Rede Penge 3 Mk. 13 Sk.

1711 skriver Friis om sig selv i Anledning af, at han skulde betale en Ekstraskat: »Jeg bruger selv Paruque, som baade er en midaldrende Mand og nogen Tid har vaaren Præst i Ostindien, og for den Vanne, jeg der er tilvant, uforbigængelig maa bruge den, hvorfor jeg efter Forordningens Tilhold for Afgift forskaanes, ikke heller har jeg nogen Vogn, hvoraf bør contribuieris, men i min Tjeneste findes efterskrevne: 1 Karl, 2 Dreng og 1 Pige.« 1718 havde en Mand, som hed Anders Christensen Sand og var fra Rubjerg, fornærmet Poul Friis

og forstyrret Gudstjenesten i Rubjerg Kirke. Om denne Sag skriver Biskoppen: »Af Hr. Poul Friis, som jeg glæder mig ved efter min sidste Formaning haver baade holdt sig fra den, ham kunde skade, og med særdeles Flid haver søgt ved Ungdommens Undervisning at opbygge sin Menighed, maa jeg med Fortrydelse fornemme, at han af en genstridig Tilhører, Anders Sand, ej alene at være hindret i hans nidkære Omhu for Ungdommens Undervisning, men og i hans Embede med Lærdommen i Kirken at være overfaldet, hvilket som baade Stiftsamtmanden og jeg bør at antage os, at den, som hindrer Kirkefred, kan tilbørlig straffes, og en Guds Tjener kan finde Forsvar i hans Embede. Da at jeg kunde have ret Kundskab, hvorfor jeg formener, Hr. Poul søger ved Tingsvidner at vilde faa oplyst, som ser ud til Vidtløftighed og mange Penges Spilde, maa jeg bede Dominø Frater tilligemed Monseur Michael Wibe vilde forhøre denne ad for og se, enten de kan bringe den opsætsige til Pønitence og Lydighed at gøre Præsten Affbigt og offentlig Erklæring med videre Omkostningsbetaling eller som retsindige Guds Mænd assistere Præsten, at Guds Ære kan søges og en Guds Tjener i sit Embede mantenerere, da jeg efter Relation fra dem vil videre skrive Provsten til derom, hvad bedst i denne Sag kan forhandles, som ved sin Visitats vel bedre kunde rette eller endelig dømme derpaa, som Baronen og jeg faar de udføre Sagen til saadan Overlast til lovlig at faa straffet«

Aaret efter (1719) var der Sag mellem Michael Wibe af Kajholm og Poul Friis angaaende nogen Gødning, som Wibe havde taget paa Præstens Gadelus Kronholm. Poul Friis skældte Wibe ud for en Voldsmænd og en Tyv, og under Skænderiet rykkede Wibe Præsten i Kjoelen. Sagen blev dog ved »venlig« Forlig ophævet uden Dom.

Efteraaret 1720 stævnedes Byfogden Paulin i Hjørring Friis »til Straf for Klammeri og usømmeligt Forhold, som han nu sidste Nat har øvet her i Byen udi Gæstgiver Anders Eriksens Hus, ja og daglig uordentligt Forhold med Spil og Klammeri.« Sagen gik til Landstinget, og der endte den med, at Paulin fik en Bøde for unødigt Trætte; Vidnerne kunde ikke huske noget,

og Sagen blev dysset ned. Biskoppen skrev herom til Justitsraad Poulsen i Landstinget: »Jeg haver og maattet indstævne Byfogden Paulin i Hjøring for den Beskæmmelse, han haver paaført ærværdige Hr. Poul Friis i Rubjerg, hvilken endog ved sin Ostindierejse haver samlet nogen Skrøbelighed, dog nu efter sit Løfte til min Formaning holder sig ædru og skikkelig i sit Embede og gør en retsindig Sjælesørgers Tjeneste, hvorfor jeg des mere maa tage ham i Forsvar, og som ikke han alene, men den præstelige Orden i denne modi procedendi af Byfogden er sket Tort, saa maa jeg tilbede mig de velbaarne Herrer Landsdommeres ved Faveur, at Hr. Poul Friis for Processen nyder nogen Erstatning, og Ordenen nyder nogen Fornøjelse efter Billighed«

I en Aarrække havde Friis ført en bitter Strid med Ulstrupperne og Rubjergerne om Kæret Turholm, hvor Beboerne efter Præstens Mening uberettiget havde æltet Tørv, da Turholm fra gammel Tid havde tilhørt Præstegaarden. 1721 red Poul Friis frem og tilbage i Tørvene og ødelagde dem i høj Grad. Ved den paafølgende Provsteretssag herom blev Præsten idømt en Bøde for Selvtægt.

Da denne Sag var afsluttet, klagede Friis til Kongen over Embedets Ringhed og skrev i denne Anledning til Biskoppen: »Velædle Hr. Biskop, højgunstige Patron! Af indlagte kan Deres Højærværdighed fornemme den omtvistede Ejendoms Beskaffenhed og beder allerydmygst mine fattige Vilkaar maatte paa bedste Maade Hs. Majestæt rekkommanderes paa den denem fra Rentekammeret tilskikkede Memorial, og at Deres Højærværdighed endeligen ungerer*) paa, at jeg fra alle Tienderne maatte delibereres**) og mig en Levepenge forundes, saasom Sognene nu er i saa slet Tilstand, at jeg umuligt kan subsistere. De tilsendte Par Capuner og en kalkunske Hane beder jeg i Gunst maatte antages fra mig, som fornmedelst en hastig paakommen-

*) Haster med.

**) Raadslaa, overlægge, overveje. (Præsten gør sikkert her Brug af et forkert Fremmedord).

de Svaghed ej selv i disse hellige Dage mit Embede har kunnet opvarte. (Ellers notificeres***), at her er falden tvende Lejermaaler, hvis Beskaffenhed ej ved Pennen udførlig kan demonstreres, men reserveres til Deres ønskende Ankomst i Sommer ved Visitatsen. Iøvrigt vil jeg bede ydmygst, at jeg fremdeles maa være Deres Højærværdighed rekommanderet, og næst min ærbødigste Respekt med langvarig Velstandsønske forpligter jeg mig at præstere mig velædle Hr. Biskop Deres ydmygste Tjener og tro Forbeder. Poul Friis, Rubjerg Prgd., den 4. Juni 1721.<

Skrivelsen viser os, hvor krybende Tonen var, naar man paa den Tid skulde skrive til en Biskop. Ogsaa Kapunerne og den kalkunske Hane havde maaske sin Betydning.

Ved en Udlægsforretning hos Poul Friis i 1721 truede Præsten Kongens Foged paa Livet og sagde, at hvis Fogden rørte ved noget af det, som var udlagt, skulde det koste ham hans Liv og Helbred, ja endog hans Hoved, saa det var ikke til hver Tid, at Friis var den fromme Guds Tjener, som Bispen saa kønt antyder i sin Skrivelse.

1725 klager Friis igen over Kaldets Ringhed og Formindskelse ved Sandflugten og sin egen vidtløftige Gæld til adskillige, men dog mest over de beneficerede Tienders Afgift efter Sognets Tilstand. »Da Pensionen blev paalagt (1632), var Sognet i god Tilstand, fri for Sandflugt, stod højt i Matriklen, nu er der sket stort Afslag ved Landmaalingen paa Sognets Hartkorn.« Forklaringen er næppe fuldt ud rigtig, da Sandflugten begyndte længe før 1632.

1734 var det galt fat med Poul Friises Kirkeregnskaber. Biskoppen meddeler, at han med stor Møje har efterset disse Regnskaber, men kunde ikke finde ud af dem.

1737, da Friis var 66 Aar gl., viede han en Kone, Mette Jensdatter, hvis Mand var bortrejst fra Egnen, til en Enkemand, som havde taget Ophold hos hende. Det viste sig imidlertid, at Konens første Mand ikke

***) Berettes.

var død, og nu blev det galt med Poul Friis. »Han havde«, som det hed sig i Dommen, »handlet imod den gudelige Forsigtighed i det ham betroede Embede,« og man faar det Indtryk, at for en Præst var dette en langt større Forbrydelse end Drukkenskab, Slagsmaal, Banden og Kortspil. Der var først Tale om, at Poul Friis skulde have været sat fra Embedet, men i Betragtning af hans høje Alder og anden særlig Naade blev han kun dømt til at betale en Bøde af 10 Rdl. til fattige Præsteenker.

Ved Biskoppens Hjælp fik Friis dog efter al Sandsynlighed Bøden eftergivet, og Biskoppens Skrivelse til Kongen om denne Sag lyder i sin Helhed saaledes:

»Bemeldte fattige og meget gamle Præstemand, Hr. Poul Friis, ikke af viderlig Paafund imod Deres kgl. Majestæts aller kristeligste og allernaadigste Anordninger, ej heller af nogen egen fordelagtig Interesse, men alene af Uvidenhed, Vankundighed og saare megen Enfoldighed samme Forseelse haver begaaet efter hans egen Bekendelse og Tilstaaelse under et Indlæg fra ham og derfor allerunderdanigst beder om Deres kgl. Maj. allernaadigste Tilgivelse og Forladelse. Det og saa under Acten er bevist, han i hans øvrige Embedsforretninger at være redelig og efter det ham forlenede Pund, ligesom han nu i 38 Aar samme sit Embede — denne Forseelse undtagen — ulasteligen skal have forestaaet. Hans Vilkaar og Tilstand er ikkun meget maadelig og fattig, siden han betjener næsten det ringeste Præstembede af importance her i Stiftet, hvoraf han formedelst den skadelige Sandflugt, som har lagt øde den bedste Del af Sognene, ikke vel kan have nødtørftig Ophold og Levebrød for sig og Familie. Ja, de faa Aar, han endnu maatte have tilovers at leve udi, vilde blive ham i hans høje Alderdom bedrøvelige og kummerlige, om han skulde savne samme fattige Brød. Saa haver Provsteretten paa Deres kgl. Maj. allernaadigste Behag og Naade for samme gamle Præstemand, der i sin Ungdom (begyndte) med at være Præst paa det til Ostindien den Tid distinerede Skib haver prøvet adskillige Vanskeligheder og paa samme ostindiske Rejse i Tranquebar været med at bygge og indvi den danske Kirke, Zion kaldet, paa det lemfældigste anset denne hans af

Enfoldighed og Uvidenhed begangne Forseelse med ovenmeldte Mulkt . . . « Der søges om Eftergivelse af Mulkten, og man lægger Mærke til, at i en tidligere Sag skriver Biskoppen, at Friis er godt begavet, men nu er han et enfoldigt og uvidende Menneske. Man kommer uvilkaarlig til at erindre den berømte jesuitiske Læresætning: Hensigten helliger Midlet.

1738 indtraf i Rubjerg Præstegaard en Begivenhed, som gav Anledning til en langvarig Retssag. Præstens Tjenestepige, Kirsten Nielsdatter, fødte et Barn og udlagde Præsten Casper Christopher Høe af Lerup og Tranum som Barnefader. Præsten blev suspenderet, men bekendte sig ikke skyldig. Han blev dog afskediget fra sit Embede, da han under sit Ophold i Arresten i Aalborg havde fornæmnet Bispen paa det groveste.

Det var stadig galt med Poul Friis's Pengesager. Den brøstfældige Kirke i Rubjerg trængte til Reparation, og Friis havde brugt Pengene.

1739 androg Friis igen om at maatte blive fritaget for at svare Afgift af den beneficerede Tiende, som var tillagt Præstekaldet 1632. »Kaldet er hel slet af liden Avling til Præstegaarden, og dens Mark langt fraliggende, ringe Indkomster af Tienderne, Accidenser moxen rent borte, saa at udi Hovedsognet har ikke været Bryllup i 8 Aar, som vel ingen Steder er hørt, saa Gud og Hvermand i disse Menigheder kan vidne med mig, hvor slet og kummerlig jeg med dette lidet Brød haver min Tid igennemgaaet, og saa længe jeg havde noget i Hænderne fra min ostindiske Rejse, er dette medgaaet og derefter sat mig i Gæld for over 300 Rdl. . . .«

Sidste Gang, Poul Friis omtales, er kort Tid før hans Død, der indtraf 1744. Han havde ved denne Tid 3 Dreng (Karle) og 2 Piger, og om ham selv hedder det: »Manden er gammel, svag og sengeliggende og derhos ganske fattig i et ringe Kald, som ej aarlig kan indbringe 100 Rdl.«

Ved Skiftet efter ham blev Boets Formue opgjort til 1070 Rdl., men Gælden var 844 Rdl., hvorfor der kun blev 226 Rdl. til Deling mellem Arvingerne. Af dette Beløb fik Enken Halvdelen. Hun døde samme Aar som Præsten.

Christen Christensen Schmidt, Præst i

Rubjerg 1744—61, var en Smedesøn fra Aasted, født 9. Februar 1710. Hans Fader hed Christen Sørensen og Moderen Sidsel Christensdatter. 1730 blev han Student fra Hjøring Skole og 10 Aar senere theologisk Kandidat med Karakteren »non«, der i ældre Tid var ret almindelig. Efter endt Eksamen blev han Skolelærer i Nr. Tranders og 1744 Præst i Rubjerg. Han var gift med Cathrine Marie Nielsdatter Mygind, der var en Datter af Præsten Niels Jørgensen Mygind af Raabjerg og Karen Pedersdatter Schytte eller »Karen Piester«, som hun kaldtes af Omegnens Befolkning. Denne Karen Piester var iflg. Wiberg en meget dygtig Kone, medens hendes Mand var sløv og doven. Hun tog sig af Sognets Anliggender paa forskellig Maade, døbte Børn, var Dyrlæge, beredtede gamle og syge Mennesker, og naar hun kørte ud, var hun selv Kusk. Hendes ene Hest var meget doven, og hver Gang nogen kom med en beklagende Ytring derom, sagde hun: »Ja, de æ no saa'ent æ Spøgels lissom vo Faaer!«

Den første Beretning, vi har om Præsten Chr. Schmidt i Rubjerg, er fra 1744, da Provsten Mummé i Aasted skriver: »Hr. Schmidt kan jeg endnu lidet vidne om, men han kommer mig for som en retsindig Guds Mand af min føje Conversation med ham i Hr. Friises Stervbo. Hørte ham da vel een Gang prædike, men ved hans eget Sigende, at hans Studeretid havde været ham meget knap skaaren*). Har siden spurgt et Par Casus, hvoraf jeg har Anledning til at tro, at han lægger sig efter at kende og paaminde sine Menigheders Lemmer.«

1747 skriver samme Provst om Chr. Schmidt: Præsten, som frygter Gud, har mulig Omsorg for hvert Lem i Menigheden. Jeg hørte ham prædike 3. Novbr., maa-delig, men enfoldig og med Førmaning at søge Jesum, straffende dem, som søgte Segnen**)

Den 20. Oktober 1749 holdt Chr. Schmidt en Jubelprædiken i Rubjerg og Maarup Kirker i Anledning af det Oldenborgske Kongehuses 300 Aars Jubilæum. Præ-

*) Tid til at studere paa Prædikenen.

**) Signen, der brugtes særlig for at helbrede Forvridninger.

dikenen, der gemmes paa Landsarkivet i Viborg, er paa 8 Helark.

Efter en Visitats i Rubjerg Kirke 12. Juli 1757 skriver Biskoppen i sin Kopibog: »Sognepræsten Hr. Chr. Smidt prækede meget opbyggeligt over Teksten Esai 42—16; han pryder hans Lærdom med et kristeligt Levned; med Ungdommen har han gjort sig saadan Flid, at de vare ret fortræffelige i deres Gensvar og Bekendelse.«

I en Skrivelse fra 1757 meddeler Schmidt, at Rubjergerne kører Tienden til ham paa deres Hjulbøre.

Schmidt døde 1761 og blev sandsynligvis begravet i Rubjerg Kirke. Hans Hustru købte Gaarden Kronholm (se der) 1762, og her boede hun til sin Død den 4. Maj 1789.

Da Præsten døde, nævnes 6 Børn: Studios Jens Schmidt, der døde Aaret efter Faderen, var den ældste. Datteren Karen, der blev gift med Præsten Koefoed i Rubjerg, var 18 Aar ved Faderens Død. Johannes, f. 1745, senere cand. theol. og kgl. beskikket Landmaaler. Da Moderen døde, opholdt han sig i Sønder Broby Præstegaard paa Fyn. Sønnen Laurits Bartholin Schmidt, f. 1747, var først Fuldmægtig hos en Enke, der boede paa Nørre Elkjær. 1789 købte han Gaarden af Enken for 17,500 Rdl. og solgte den igen 1799 for 44,000 Rdl., saa han tjente godt ved den Handel. Han ejede saa Bannerlund i Elling Sogn indtil 1815, da han gik fra Gaarden i Armod og døde fem Aar efter i Frederikshavn. Den samme Laur. B. Schmidt var en haard Hals overfor Bønderne og særlig Bønderkarlene, som han solgte og prangede med efter Forgodtbefindende. Medens han boede paa Nørre Elkjær, solgte han engang en Bondekarl til Herremanden paa Odden og fik en lukket Vogn i Betaling.

En Datter, Inger Kirstine, f. 1750, blev gift med Præsten Søren Bloeh i Aasted, og det yngste af Børnene, Birgitte Katrine, f. 1755, nævnes ved Moderens Død som gift med Forpagter Søren Braegaard paa Skaarupgaard (Tolne Sogn). Denne Søren Braegaard ejede senere Hovedgaarden Lerbæk i Elling Sogn;

1816 solgte han den til en Svigersøn, som faa Aar efter maatte gøre Opbud.

Til Madam Schmidts Begravelse, der fandt Sted den 12. Marts 1789, blev der for 6 Rdl. indkøbt 36 Potter Brændevin, saa Begravelsesgæsterne behøvede ikke at sidde med tørre Halse. Der blev endvidere indkøbt Lyseplader og Flor hos Degnen i Hjøring, Sr. Thomas Helmich, og Plader til Ligkisten hos Maler Sr. Kaas. Endvidere blev Lysene forsøvede. For Jordpaakastelsen fik Sognepræsten Mønnich 20 Rdl., og Degnen Søren Jensen blev honoreret med 3 Rdl. En Madam Mørch fik 4 Rdl. for Opvartning m. m. ved Begravelsen. Da Boet blev opgjort, var der 723 Rdl. til Deling mellem Arvingerne.

Hans Jørgen Mortensen Koefoed var Bornholmer og født i Svaneke 28. Juli 1728. Hans Fader hed M. Koefoed og var Kaptejn. Moderen hed Cathrine Susanne Hjorth. 1750 blev Koefoed Student fra Helsingør Skole, var en kort Tid Skoleholder i Laurvigen, blev theologisk Kandidat 1760 med Karakteren Laudabilis og betegnes som en af Universitetets bedste Kandidater. Den 11. Septbr. 1761 blev han Sognepræst for Rubjerg-Maarup. Formanden Enke, Madam Schmidt, forpagtede saa Præstegaarden af ham i 2 Aar for 50 Rdl., aarlig, og det blev tillige bestemt, at Koefoed skulde give hende 30 Rdl. aarlig for Kosten. Det varede dog ikke længe, inden Præsten ragede uklar med Enken, hvorpaa han den 17. Marts 1762 indsendte en Klage til Biskoppen over Madame Schmidts Nederdrægtighed og over den uheldige Forpagtningskontrakt, som han havde oprettet med hende. Andre havde nemlig budt Præsten 100 Rdl. om Aaret i Forpagtning af Præstegaarden, og nu sad Madam Schmidt og nød Gaardens Indtægter og Herligheder for kun 50 Rdl. Han klager endvidere over, at Enken ikke vilde give ham ordentlig Befordring, og særlig er han forbitret over, at hun holder ham afspærret fra Sognebeboerne: »Ingen tør komme til mig for Enken, fordi her lures altid efter, hvad her tales, og nogle bliver ogsaa udskældte«, skriver Præsten i Klagen, og Enken truede med at blive boende de 2 Aar i Præstegaarden, skønt hun havde købt Gaar-

den Kronholm af Jens Lund i Kajholm, og en Dag, da Avlskarlen gik op for at tale med Præsten, havde Enken skældt Karlen ud paa det groveste.

Om det saa er lykkedes for Biskoppen at faa Parterne forligte, meldes der intet om, men vi ved, at Præstens Forhold til Madam Schmidt og hendes Datter siden blev meget venskabeligt.

Aaret efter frier Koefoed til Biskop Brorsons Datter i Aalborg, og dette Brev, som er stilet til Biskoppen, er endnu bevaret. Da et saadant Brev sikkert maa anses for at være en Sjældenhed, anføres det her i sin Helhed.

Brevet lyder saaledes:

»Højædle, højærværdige og højlerde, højrespekterede
Hr. Biskop!

Da jeg haver i dybeste Ydmyghed givet mig den Frihed at indstille mig for Deres Højærværdighed med en Begæring om en Sag, som for mig er uomgængelig magtpaaliggende, paa hvilken jeg daglig ønsker at se et ønskeligt Udfald, saa haaber jeg ydmygt min tagne Dristighed ikke anses med Ugunst, at jeg atter om samme Materie udlader mig for at tilbede mig et endeligt og højst behageligt Svar.

Deres Højærværdighed ville behage gunstig at conciderere*) mine Omstændigheder, at jeg er fremmed i Landet, ej haver Familie eller Venner, hvoraf nogen maatte formaas til at drage i mit Hus og besørge dets Gavn, ej altsaa nogen at slaa Lid til, hvilket jeg hidtil haver befundet og ej nogen at raadføre mig, omgaas fortrolig og leve behagelig med. Jeg tilstaar, at her er liden Indkomme, dog med Guds Forsyn og godt Tilsyn Levebrød, men jeg haver erfaret af alle Anstalter, at den formindskes og bliver ringere, end den kunde være, saalænge jeg ikke haver nogen, som kan se paa Folkenes Adfærd og Foretagender, naar jeg studerer eller er i Forretninger. Den fremmede har i Almindelighed et fremmed Sind, som viger fra fornøden Omsorg for andre, tænkende mest paa sig selv og ej ugerne siger og ser, at Præsten maa skaffe. Jeg ønsker derfor intet heller og intet i det

*) Tage Hensyn til.

legemlig med større Længsel begærer end at komme snart i den Stand, at jeg kan undvære den fremmedes Omsorg, saavidt mit Huses Tilsyn og Fordele alene derpaa skal bero og at nyde en Hjælp, som ved sin oprigtige Troskab og omhubærende Tilsyn kan lette min Byrde og gøre mig fornøjet.

I denne Henseende anholder jeg allerydmyst med den Begæring, som jeg har fordristet mig tilforn at fremføre, hvilken jeg i allerærbødigste, oprigtigste Kærlighed ønsker at maatte blive opfyldet, om det saaledes maatte næst Himlens Forsyn behage Deres Højærværdighed og gunstige Frue saa og Deres kære Frøken Datter dermed maatte finde sig fornøjet. Jeg nægter ikke, at jo Kaldet og Stedet er ringe for hendes Person, men ved Guds Naade og Deres Højærværdigheds gode Omhu, som jeg ydmygt udbeder mig, kan alting forandres og blive omstændigere, hvilket jeg gerne havde Lyst at vente noget paa i den Stand, jeg er; men da jeg ved Enlighed og Fortræd finder mig udsat for daglig Chagrin*), som jeg ikke kan taale, ligesom mit Hus og lider derunder, nødsages jeg, det snarest jeg er god for, at søge Forandring: Jeg forventer derfor med hjertelig Længsel i dybeste Ærbødighed Deres Højærværdigheds gunstige og højt fornøjende Svar.

Der jeg iøvrigt næst min dybeste Respekt for gunstige Frue og ganske højrespective Familie, henlever med al Veneration Højælde, højærværdige, højlærde, højt respecterede Hr. Biskop.

Deres ydmygste og underdanigste Tjener

H. J. Koefoed.

Rubjerg Præstegaard, den 28. Februar 1763.

Pastor Koefoed blev dog ikke gift med Biskoppens Datter**). Om det har været Biskoppen, som Koefoed

*) Sorg, Bekymring, Plage.

***) Biskop Broder Brorson i Aalborg var gift med Antoinette Margrete Christiansdatter Riese, med hvem han havde 12 Børn. Man ved ikke bestemt, hvilken af Biskoppens Døtre det var, Koefoed friede til; men ved denne Tid (1763) kan der kun være Tale om Biskoppens 10. eller 11. Barn, nemlig Anna eller Anna

egentlig friede til, eller Datteren, der ikke syntes om Partiet, kan ikke oplyses.

Aaret efter, den 10. Febr. 1764, blev Koefoed imidlertid gift med Dorthæa Maria Rose Cortsen, der var Søster til nedennævnte Søren Juul Pedersen Cortsen, der havde giftet sig med Biskoppens Datter Anna Brorson, hvem Koefoed formentlig havde skrevet det foranførte Frierbrev til. Om det har været i Desperation over sit Uheld hos Bispedatteren, at han saa snart efter friede til Provst Cortsens Datter i Thisted, eller han har været af særdeles letfængeligt Materiale, ved man ikke, men hans første Ægteskab blev ikke lykkeligt. Allerede den 1. Febr. 1765 skriver Biskoppen til ham og formaner ham til at opføre sig bedre overfor sin Hustru og henviser her til Phil. 1, 3—4 og 14.

Pastor Koefoed svarer straks paa Biskoppens Skrivelse og beklager sig over »sin Kones uforsigtige Tale til ringe og løse Folk angaaende et Rygte om Præstens Forhold overfor sin Kone.« Han klager over sin Kones »egensindige, uanstændige og troløse Forhold, at hun vilde sætte Forsøg paa at gøre mig (Præsten) ringeagtet,« og klager over »hendes skadelige Husholdningsmaade, hvilken hun selv har bedet mig maatte overdrages til en anden, der forstod Skikken og vidste med alle Ting i alle Maader ret at omgaas.« Ved sin

Sophie. Af disse to er det sandsynligvis Anna, som Koefoed gerne vilde giftes med. Hun blev imidlertid gift 13. April s. A. med Sognepræst Søren Juul Pedersen Cortsen af Ø. og V. Hassing, senere Præst i Tversted. Den anden af Biskoppens Døtre, Anna Sophie, var kun 18 Aar, dengang Koefoed bejlede; hun blev gift 1769 med Sognepræst Johannes Hauch Clausen af Sundby-Hvorup.

Biskop Brorson var Broder til Biskoppen og Salmédigteren af samme Navn og betegnes som »en Mand af besynderlig Venlighed og Sagtmodighed, geleidet med den klogeste Forsigtighed og havde en mandig og rørende Veltalenhed.« Det er derfor ikke saa sært, at Koefoed kunde ønske at blive gift med en saadan Mands Datter.

ubetænksomme og uforsigtige Tale om mig og sine har hun gjort sig selv foragtelig og latterlig . . . Jeg har faaet mange Fjender, hvilke voldsomt med Had, Vrede og usandfærdig Tale og Bagtalelse har angrebet og forfulgt mig.« Saaledes klagede Koefoed over sin Hustru og vilde vælte hele Skylden for det daarlige Forhold over paa hende, men Biskoppen er af en anden Mening, hvilket fremgaar af følgende Optegnelse fra Visitation i Rubjerg 1765. Biskoppen skriver: »Sognepræsten, Hr. Hans Jørgen Koefoed er en Mand, som ikke har boet hos sin Hustru med Forstand. Ond Forligelse har været til Forargelse, hvilken jeg har søgt at dæmpe ved Skrivelser. Men det blev det samme. Jeg kunde ved Korrespondance ej til Vished komme under, hos hvem Skylden var og bad Provsten i Herredet, Hr. Chr. Elling, og hans Nabo og Skriftefader, Hr. Laurits Thura i Jelstrup, at faa den Fejl og Last forandret, men deres Flid blev forgæves. Da jeg havde erfaret, at Skylden var hans, sagde jeg ham det, og fordi han var stiv i Sindet imod mine Overbevisninger og Formaninger, sagde jeg: Hvad vil Enden blive? I kommer til at skilles ad. Han svarede: For Kærlighedens Skyld kunde det gerne ske, men om det var nogen Skam? Jeg svarede ja, I kan let vide, at det vil blive eder til liden Ære i Embedet . . .« Sagen vilde jo ogsaa være meget vanskelig at ordne, da hun havde bragt en Medgift af et Par Tusinde Rigsdaler.

Biskoppen skriver videre, at Koefoeds Hustru »vidende for Gud, at hun havde sin Mand saa kær som den Dag, de blev forlovede, men hun gik ikke som en Hustru, men som en fremmed i Huset, thi Præsteenens Datter, Jomfru Schmidt, havde han givet hendes Magt i Huset, ja og Magt over hende, saa hun var lig en Fange og bad mig for Guds Skyld at frelse hende, og at hun nu maatte følge med mig. Endelig dog omsider fik jeg dem forenede, saa at jeg haaber, de nu leve sammen i god Forstaaelse.« Endvidere siger Biskoppen, at Koefoeds Prædiken over Dagens Evangelium var opbyggelig.

Man forstaar nu, hvorledes Sagen hængte sammen. Koefoeds Hustru har nok ikke været nogen huslig Kvinde, og saa har Præsten haft Jomfru Schmidt (formentlig Karen, som han senere blev gift med) i Huset,

og hende har han sat højere end sin Hustru, hvorfor Forholdet maatte blive yderst slet. Det synes dog, at Biskoppen har været heldig med sin Mægling mellem Pastor Koefoed og Hustru, thi den 3. Jan. 1767 skriver Biskoppen et meget venligt Brev til Koefoed og Hustru, og af dette Brev fremgaar det, at Forholdet er blevet bedre. Den 13. Oktbr. 1767 dør Koefoeds Hustru, 40 Aar gl., og allerede den 13. April næste Aar gifter Koefoed sig med den føromtalte Jomfru Karen Kristine Schmidt. Som Bevis paa, at Forholdet mellem Koefoed og hans første Hustru var blevet bedre det sidste Par Aar, hun levede, kan anføres, at efter hendes Død fik Koefoed Lov til at beholde Boet udelt, hvilket sikkert ikke vilde have fundet Sted, hvis Koefoed havde været ond mod Hustruen lige til det sidste.

Med Karen Kristine Schmidt havde han 5 Børn, der overlevede ham. 1. Morten Poulsen Koefoed, f. 1769, gik ved Faderens Død 1785 i Mesterlektie i Aalborg Latinskole. 2. Peder Cortzen Koefoed, f. 1771. 3. Dorte Marie Rose Koefoed, f. 1772. 4. Katrine Susanne Marie Koefoed, f. 1773, og 5. Hans Ancher Koefoed, f. 1775. Om disse Børns senere Skæbne foreligger der ikke nogen Oplysning.

Se Koefoed - Hantavlen.

De sidste Aar Koefoed var Præst i Rubjerg, førte han Proces med Beboerne i Sognet om Kæret Turholm. 1774 faldt der Dom i Sagen. Turholm blev til dømt Præstegaarden, og Rubjerg Beboere skulde hver bøde 2 Rdl. til Rubjerg Sogns fattige og lige saa meget til Justitskassen, samt 30 Rdl. til Præsten i Sagsomkostninger.

Om denne Sag, der egentlig begyndte 1721, da Poul Friis red Rubjergernes Tørv i Stykker, berettes følgende: »Bekendt er det, og de efterladte fæle Spor kan end bevise Sandheden, at Sandflugten for mange Aar siden saaledes oversvømmede Ulstrup Bys Enge og Kær, at Bymændene derover manglede al fornøden Tørveskær. Den daværende Sognepræst var Hr. Peder Christensen, som tillige var Provst i Vennebjerg Herred og ejede det største Sted i Ulstrup, som nu tilhører Aastrup og beboes af Jens Olesen, tog sig de skadelidendes Nød an og til den Ende søgte at overtale Rubjerg Bymænd til

at overlade og forunde dem nogen Tørveskær i Rubjerg Kær og Hede, hvorudi bemeldte Ulstrup Bymænd havde ingen Lod og Del, men Medlidenhed fandt ingen Gehør hos for Egennyttighed, og hans Bestræbelse var altsaa forgæves og frugtesløs. Omsorg for hans egne og Menneskekærlighed mod andres Bønder bevægede derfor forbemeldte Hr. Peder Christensen først at tillade hans egen Bonde og siden alle Ulstrup Beboere for billig Betaling at grave Tørv i Kæret under Turholm, og ved denne Lejlighed fik de først Foden ind paa Præstegaardens Ejendom. Hr. Poul Friis vilde ikke vide af saadant Gemenskab, og altsaa blev Ulstrup Bymænd rent afviste fra Turholm. Men da Præstegaarden nogen Tid efter blev bortforpagtet til Anders Christensen Sand, boende i Rubjerg, med de Vilkaar, at han ej alene selv maatte grave, men og lade andre grave i denne Præstegaardens Emdel, saa meget han lystede, betjenede han sig ærlig af Lejligheden og ej alene selv grov, men og tillod Ulstrup Beboere og andre for Betaling at grave, saa meget som de vilde. Omendskønt bemeldte Anders Sand efter nogen Tids Forløb imod hans Villie maatte aftræde fra Forpagtningen, understød han sig dog tilige med Ulstrup Beboere og andre af Sognemændene voldsom og formasteligt at angribe denne Præstegaards Ejendom med Tørvegrøft ligesaa fuldt som forhen i Forpagtningstiden. Dette forvovne og formastelige Skridt bragte Præsten Hr. Poul Friis, som var en hidsig Mand, udi Harnisk og satte ham udi saadan Bevægelse, at han straks steg til Hest, red ud til Forbryderne, nedred de gravede og opstablede Tørv og spildte det ganske Arbejde for Bønderne. Da han nu saaledes tværtimod Loven tog sig selv til Rette og følgerigen grovelig forløb sig, lagde Bøndernes Herskaber og Husbønder derfor Sag an imod ham, og i Stedet for, at han ved en sindigere Opførsel og lovligere Omgang kunde have foreskrevet andre, maatte han nu selv lade sig foreskrive Lov. Bønderne indsaa letteligen den over ham formedelst hans Overilelse erholdte Fordel, og stolende paa deres Styrke gjorde de, hvad de vilde, saa at Turholm fra den Tid blev« (Tingbogen ulæselig).

1774 blev Koeføed forflyttet til V. og Ø. Hassing i

Kjær Herred, og her døde hans anden Hustru. Han giftede sig tredje Gang med Else Christiane Conradi, og i dette Ægteskab fødtes der 2 Børn, nemlig Johan David Conrad Koefoed 1781 og Karen Schmidt Koefoed 1782. 1785, den 28. April, døde Pastor Koefoed, knap 57 Aar gl. Han efterlod sig Værdier for 4528 Rdl. og en Skyld paa 1850 Rdl., saa der blev 2678 Rdl. til Deling mellem Enken og de to Kuld Børn. Deraf fik Enken Halvdelen (1339 Rdl.), hver af Sønnenne 243 Rdl. og hver af Døtrene 121½ Rdl.

Koefoed havde mange Bøger, ialt 303, og adskillige af disse Bøger var efter den Tids Forhold ret kostbare Værker.

Enken, Else Christiane Conradi, der var født 1754, døde i Hals den 26. Juli 1815.

Til den homilitiske Prøve prædikede Koefoed over Actum (Apost. Gern.) 13,47 og erholdt Karakteren Laudabile.

Claus Pedersen Mønnich var Præst i Rubjerg-Maarup 1774—1814. Han var Søn af en Borger i Horsens, født 1735, blev Student 1754 og theologisk Kandidat med Karakteren »non« 1761. Hans første Embede var paa Hirtshølmene, hvor han blev Præst 1771. Den 12. Oktbr, 1771 giftede han sig i Uldum med Ingeborg Dorothea Winding, der formentlig var en Datter af Præsten Winding i Storring.

Fra 1797 til sin Død var Mønnich tillige Provst i Vennebjerg Herred. I Liber daticus har en senere Præst (Kold) skrevet om Mønnich: Han havde ingen Børn, men to Brødre, der levede som Dagdrivere her i Præstegaarden, og to Søstre, af hvilke Else døde i Sæby 1804, hvorimod den efterlevende Anne Margrethe i »Betragtning af hendes salig Broders lange Tjeneste i Rubjerg Sogne kald« har stiftet Mønnichs Legat paa 300 Rdl. Han skal have været dygtig i sin Embedsgerning og dertil en saare djærv Mand, der nok turde bryde en Lanse med en af Vendsyssels Matadorer, den ansete, men ingenlunde respektable Justitsraad Wilsbech til Sejlstrup. Med ham havde Mønnich Bryderier, men han stak ikke op, før han fik Justitsraaden Rubjerg Kirke fradømt. (Saa fortæller nulevende Folk, der kendte

baade Mønnich og Wilsbech). I de senere Aar var Mønnich svagelig og røgtede da Embedet saa godt, han kunde. Han læste f. Eks. med Konfirmanderne paa Sengen, og naar disse ikke var rolige, slog han sin Nathue paa Drengene, som de atter maatte bringe tilbage til Provsten.

Paa en Bliktavle, der før har hængt paa Korets Nordvæg i Rubjerg gamle Kirke, men som nu ligger henkastet paa Loftet i den nye Kirke, læses følgende: »Denne Kiste indeslutter de jordiske Levninger af en hæderværdig Olding, Hr. Claus Mønnich, Sognepræst for Rubjerg og Maarup Menigheder samt Herredsprovst udi Vennebjerg Herred, født i Horsens den 15. Novbr. 1735; blev han kaldet til Præst paa Hirtsholmen den 13. Maj 1771 og gift med Ingeborg Dorteia Winding; levede han efter denne sin elskede Hustrus Død, Anno 1779, den største Del af sine 40 Embedsaar i Rubjerg Sognekald i ensom Stand, omgiven af samtlige sine 4 Søskende, hvoraf en Søster blev ved hans indtrufne Død den 27. Juli 1814 eneste Efterlevende. Paa hans Grav satte Sandhed dette Skrift: Han var nøjsom som Menneske og redelig som Borger, retsindig som Embedsmand og for mange en trofast Raadgiver; hans Grund-sætning: Livet syntes hentet fra denne Opmuntring: Du var tro over Lidet, jeg vil sætte dig over mere, gæk ind til din Herres Glæde!« Tavlen har oprindeligt været anbragt paa Provst Mønnichs Ligkiste.

Frederik Michael Lund, Præstesøn, hans Moder af den nu uddøde Adelsslægt Unger, født i Gudme 1775, Cand. 1799, haud, Sognepræst i Rubjerg 1815—28, derefter i Sønderjylland og sidst i Toksværd paa Sjælland, hvor han døde 1834 som Følge af, at han havde forspist sig i sin Livret Risengrød. Han indgik Ægteskab med sin Husjomfru, Ane Ingstrup. Angaaende dette Ægteskab findes der i Biskoppens Kopibog fra 1822 følgende Skrivelse fra Biskoppen til Cancelliet:

»Erklæring til Cancelliet den 24. Septbr. over en Ansøgning, hvori Ane Ingstrup søger om Tilladelse til at gifte sig med Præsten Lund i Rubjerg, uagtet hun har ladet sig besvangre.

Paa hoslagte allerunderd. Ansøgning fra Ane Ing-

strup maa det tillades mig at afgive saadan min aller-
 ænbødigste Erklæring. Ogsaa jeg kender Pigen Ane
 Ingstrup som et moralsk godt Menneske, født af gode
 Forældre, og som stedse, det omhandlede Fejltrin und-
 tagen, har ført en pletfri Vandel. Det fortjener meget at
 komme i Betragtning, at hun har været en ikke lidt
 formuende Pige, der allerede har anvendt sin Formue
 til Understøttelse for Hr. Pastor Lund, hvis forknyttede
 Omstændigheder derved mærkeligen er forbedrede.
 Saaledes tvende Gange skuffet, først paa sin Ære og
 siden paa sin Formue; thi (da) Hr. Lund vil næppe
 nogensinde formaa at betale hende noget tilbage, vil
 hun være i højeste Grad at beklage, naar hendes aller-
 underd. Ansøgelse ikke maa nyde allernaadigst Bøn-
 høreelse. Derimod tør jeg helligen forsikre, at alle gode
 og retskafne, som kender Ane Ingstrup, vil finde en
 Glæde i, naar det allernaadigst tillades hende ved ægte-
 skabelig Forbindelse med Hr. Lund at finde Oprejsning
 baade paa Ære og Formue, hvortil jeg ogsaa allerunder-
 danigst anbefaler hende. Jansen.«

Ægteskabet var barnløst, og saa længe han var i
 Rubjerg, var han ogsaa pengeløs. Ogsaa han ejede
 Gaarden Kronholm, men da han hverken kunde betale
 den eller betale noget af den Gæld, han skyldte hver
 Mand i Sognet, gik han fallit 1819, og der blev holdt
 Auktion over alt, hvad Lund ejede, undtagen en Snes
 Hunde, som var hans Glæde, og for hvilke han havde
 opført et Hus nordfor Præstegaarden. Sognebeboerne
 var bange for de mange glubske Hunde, og Lund fik
 derfor Øgenavnet »Hundepræsten«. Lund blev en rig
 Mand, inden han døde, thi 1833 vandt han 40—50,000
 Rdl. i Lotteriet, og gennem en Sagfører tilstillede han
 sine Kreditorer, hvad han var dem skyldig. Rygtet vil
 — og det er maaske ikke saa ganske ugrundet — at
 Prokuratoren akkorderede med Kreditorerne, men der-
 for ligger dog Lund som en ærlig Mand i Graven. I
 Lunds Tid (1818) bortsolgtes Anneksgaarden i Maarup
 (Maarupgaard) til Fæsteren Clemen Jensen for 1200
 Rdl. og 4 Tdr. Sæderug.

Mathias Ankersen Kirkeby, født 1795, kal-
 det til Rubjerg 5 Novbr. 1828 og tiltraadte Embedet 12.

April 1829. Han var en Ordensmand, der tog fat paa at faa Bygningerne, der ved hans Ankomst var meget forfaldne, istandsat, og af nyt opførte han Vesterhuset i 1831. Embedets Mølle bortforpagtede han til Niels Kronholm. I Ægteskab med Vilhelmine Reininghausen fra Grenaa havde han flere Børn. Kirkeby blev forflyttet i Aaret 1836 til Strandby og Farsø, senere til Gangsted og Søvind.

Ludvig Selchau var Præst i Rubjerg fra 1836 til 1852. Han var født 1806, havde Laudabilis til Embedseksamen, men skal have været en maadelig Prædikant. Derimod var han en dygtig Landmand, der indvandt ikke ubetydeligt ved selv at drive Gaardens Mark, saa han rimeligvis er draget fra Rubjerg som en velholden Mand, skønt han havde en temmelig stor Familie at forsørge. Selchau var en stor og kraftig Mand og var uhyre striks overfor sit Tyende og andre underordnede. Han førte efter de gamles Udsagn altid en Stok med sig, og enhver, der ikke blindt lystrede hans Befalinger, fik Stokken at smage. Hede- og Kærlodden Næskjænbro fik han bortfæstet, og Præstengaardens Bygninger holdt han i forsvarlig Stand, men brød sig kun lidt om Haven, hvor han næppe har plantet en Pil. Kirkebøgerne er af ham ført med Orden, og han holdt Ungdommen til at søge Skolen. Han var gift med Ida Johanne Prom, med hvem han havde 7 Børn. Den 8. Juli 1851 blev han kaldet til Sognepræst for Klovborg, Tyrsting og Grædstrup, men da han ved dette Embedes Tiltrædelse fandt, at Indtægterne ingenlunde stod i Forhold til Reguleringssummen 1444 Rdl., fik han Lov til at vende tilbage til Rubjerg, hvor han atter virkede som Præst i 1 Aar, indtil han 23. August 1852 blev kaldet til Sognepræst for Ø. Tørslev, Aarhus Stift.

Laurits Kjellerup Kold var født i Aarhus 1809. Kateket i Nibe. 1. Novbr. 1852 Sognepræst i Rubjerg. En Del af Præstegaardens Jordtilligende bortsolgtes 1856—57 for 700 Rdl. og en Bygafgift samt Fæstehuset »Gammeldam« for 550 Rdl. og 1 Td. Byg aarlig. Et Stykke af den søndre Toft blev 1853 indhegnet, kulegravet og beplantet af Pastor Kold. Han var gift med Marie Ulrikke Cecilie Holm af København.

Den 18. Septbr. 1860 blev Kold kaldet til Sognepræst for Levring-Høirup i Aarhus Stift.

Kold var en Modsætning til sin Forgænger. Han var lille af Vækst, venlig og flink imod alle, som han kom i Berøring med.

Johan Daniel Ludvig Rybsahm, f. 1819 i Helsingør, Cand. 1844, laud, Præst i Rubjerg fra 25. November 1860 til han den 19. Decbr. fik 1878 fik Afsked med Pension. Han levede derefter i mange Aar som Pastor emeritus i København. Rybsahm var ugift og en meget mærkelig Person, der sikkert var aldeles uskikket til at være Præst. Efter Sigende var han en kundskabsrig Mand, men han var en lille ilter og opfarende Person, der til daglig Brug havde en forbavsende Evne til at opdage det komiske hos sine Sognebørn — men nogen Holberg blev han dog ikke. Kirkegangen var meget ringe, og engang i Vintertiden, da Rybsahm i sin lune Pels kom agende fra Annekskirken i Maarup og fik Øje paa et Par Mennesker, der ventede paa Kirkegaarden i Rubjerg udenfor den iskolde Kirke, blev han i høj Grad forbitret. Han sprang hurtigt ud af Vognen, fo'r op paa Kirkegaarden og greb den ene af de ventende — en anset Mand i Sognet — i Armen, idet han snærrede: »Hvad vil din gamle Abekat gøre her?« Manden gik straks hjem, og der blev vist ingen Gudstjeneste den Dag. Denne Begivenhed gav efter temmelig sikkert Forlydende Anledning til, at Pastor Rybsahm fik sin Afsked, om ikke just paa graat Papir, saa dog noget hurtigere, end han muligvis selv ønskede det. Biskoppen var nemlig en Tid efter paa Visitats i Rubjerg, og da han efter Skik og Brug spurgte Beboerne efter Visitatsgudstjenesten, om der var nogen, som ønskede at tale med Biskoppen, traadte nogle Mænd frem og bad om at faa Biskoppen i Tale. Hvad disse Mænd saa fortalte Biskoppen om Præsten, véd man ikke, men der blev sendt Bud til den før-omtalte Mand, som Præsten havde udskældt for en Abekat, at Biskoppen ønskede at tale med ham. Da Biskoppen saa havde hørt, hvorledes Præsten havde tiltalt Manden hin Vinterdag ved Rubjerg Kirke, skal Biskoppen have sagt til Præsten: »Det er jo forfærdeligt! Jeg vil raade Dem til, at De hurtigst muligt søger Deres Afsked

med Pension, ellers kunde det gerne være, at De faar den uden Pension.«

Ved de halvjaarlige Eksaminer i Rubjerg Skole vankede der jævnlig Øretæver til dem, som ikke kunde deres Lektier. Pastor Rybsahn var en streng Eksaminator, skønt han trods sin sære Maade at optræde paa sikkert var en Børneven. Men hvis Præsten havde det mindste Uvenskab med Børnenes Forældre, saa Gud naade den Stymper, der da ved en Eksamen skulde stilles frem og ikke kunde sine Sager perfekt; saa fik man Bevis for Rigtigheden af det gamle Ord, at »Fædrenes Synder skal hjem søges paa Børnene.«

Peter Chr. Zahle, født 15. November 1825 i Assens Sogn i Bjerger Herred, Søn af senere Hofpræst E. S. Zahle; cand. 1850, laud, i mange Aar Folketingsmand og Redaktør, 3 Gange gift, blev kaldet til Præst i Rubjerg 20. Marts 1879. Zahle var en udmærket kundskabsrig og sympatetisk Personlighed. Hans Gerning i den korte Tid, han boede i Rubjerg, fik stor Betydning, særlig for den opvoksende Slægt. Han var en folkelig Mand i Ordets sande Betydning, en stilfærdig og inderlig Prædikant og en glødende Folketaler, der kunde begejstre og opildne en søvrig og dvask Slægt. 1881 flyttede Zahle til Vallensved paa Sjælland. Han opbyggede og ombyggede Præstegaarden i Rubjerg, der ved hans Ankomst var meget forfalden, og udvidede Haven. En af Egnens Digtere sang om Pastor Zahle, at »til hyggeligt Hjem fik han dannet en Hule«, og det var Sandhed. For os unge, der kom i Pastor Zahles Hus, var dette Hjem ligesom en Aabenbaring fra en højere og skønnere Verden, men hertil bidrog ogsaa i høj Grad Pastor Zahles elskelige Hustru og hele den rare Familie. Da Pastor Zahle forlod Rubjerg, var det sikkert for mange, som om en lys og lykkelig Tid var forbi, og en af de gamle i Sognet ytrede, at »Zahle var for god til os heroppe saa langt mod Nord«. I nogle Aar efter sin Bortrejse kom Pastor Zahle med Familie hvert Aar paa Besøg i Rubjerg omkring ved St. Hansdagstide. Paa selve Hansdag blev der saa holdt en stor Folkefest i Klitten østfor de toppede Høje. For Omegnens Beboere var denne Fest en stor

Højtidelighed, hvor Taler, Sang og Gammen kunde saa godt sammen.

Zahle var Digter, og ved Klitfesten lod han altid udele trykte Sange, som han selv havde forfattet.

Pastor Zahle var Broder til Frøken N. Zahle, der var Skolebestyrerinde i København.

Ole Hieronimus Bergenhammer, født 24. Juni 1850, cand. 1881, Præst i Rubjerg 29. November 1881. 1886 Præst for Rørbæk, Grynderup og Stenild Menigheder i Viborg Stift, 1892 Præst i Højen-Jerslev, Ribe Stift, entlediget 1920.

Søren Balle Ring, født 20. Marts 1857, først ved Landvæsenet, cand. 1887, 29. Oktober 1887 Præst i Rubjerg, 16. April 1891 Præst for Veggerslev-Villersø i Aarhus, Stift; 1906 Præst i Ormslev-Koldt; død.

Frantz Agathon Rømer Sanne, født 13. Januar 1866, cand. 1890, Præst i Rubjerg 12. September 1891, 16. Januar 1897 forflyttet til Tornby og Vidstrup.

Erik Worm Begtrup, født 11. Februar 1864, cand. 1894, Kapellan i Jetsmark 11. November 1894, Præst i Rubjerg 1. April 1897, til Alsted og Draaby paa Mors 7. Januar 1903 og til Holtug 1911.

Thomas Vestergaard, født 16. Marts 1872, cand. 1898, 30. Marts 1903 Præst i Rubjerg, 29. Juli 1909 Præst i Gjerding og Blenstrup, Viborg Stift; afskediget 1921.

Jens Rasmus Johannes Jensen, født 20. Februar 1870, cand. 1906, konstitueret Sognepræst i Rubjerg Marts 1910, Sognepræst i Nørhaa Oktober 1911, 1917 i Thisted-Skinnerup.

Nikolaj Blichfeldt, født 12. Marts 1880, cand. 1906, Sognepræst i Rubjerg-Lyngby 1912. Maarup Sogn, der hidtil havde været Anneks til Rubjerg, er nu Anneks til Jelstrup; Præst i Oksbøl (Als) 1921.

Eggert Kristoffer Brygmann, født 4. Februar 1893, cand. 1921, Sognepræst i Rubjerg 1922.

Degnene og Degneembedet i Rubjerg.

Før 1688 kender man ikke Navnene paa Degnene i Rubjerg-Maarup. 1553 omtales et Degneboel, hvis Mark er fordrævet af Sand. 1571 har Degnen intet Boel mere. Det er vel sagtens blevet helt ødelagt af Sandflugten. Maaske har Bøelet ligget nordfor Kirken, hvor de høje Klitter nu findes. Degnens Indtægter opgives ved denne Tid til 7 Tdr. Byg, 10 Gæs, 4 Lam og 21 Brød.

Den første Degn, hvis Navn er bevaret til Nutiden, hed Simon Lauritsøn. 1681 er Simon Lavson Substistut og har intet Degneboel. Han aflagde den befalede Embedsed hos Biskoppen 24. Februar 1688. To Aar efter (1690) skriver han en Indberetning om Degnekaldets Indtægter. Beretningen er saalydende: »Her er nogle faa, smaa Sandboliger, af hvilke Dagnen nyder af nogle 2 Skpr. Byg, af nogle 1 Skp., hvor der er to i et Bolig, hvilket kan bedrage sig i begge Sogne 5—6 Tdr., hvoraf en stor Del aarlig resterer 2—3 Aar af Aarsag, de er ganske forarmede og øde af den fordærvelige og skadelige Sandflugt, som Aar efter Aar kvæler Væksten. Af Kvægtienden nyder Degnen den sjette Part, somme Aaringer 2 Lam, somme 1, undertiden 1 Mark i Penge, Offer paa de 3 store Højtider 2½ Mark, St. Hansrente nogle smaa Oste, henved 12—13, hvoraf næppe 3—4 kan bekommes noget Aar. Paaskekager skulde være lige saa mange, men Sognefolket har intet at bage dem af. Pension til Hjøring Skole 1½ Td. Byg, ½ Td. Rug. Degnen har ingen Degneboel, ihvorvel Biskoppen for lang Tid siden har gjort Anstalt derom, men besidder et lidet skarns sandfæste Bolig, skylder til Rubjerg Kirke 1 Td. Byg og Herligheden til Landsdommer Jens Larsøn udi Fyn.«

Simon Lauritsøns Navn fandtes indgraveret i den gamle Degnestol i Rubjerg Kirke. Han er sandsynligvis død før 1709, thi dette Aar nævnes i Edsbogen en Degn,

der hed Christianus Ivari Dodensig, men dennes Embedstid var kun kort; han har sikkert nok kun været Vakancedegn; han var Student fra Aalborg Skole 1708 og var dengang 22 Aar gammel. Dodensig var formentlig Søn af Handelsmand og Bøelsmand Iver Jensen Dodensig og Hustru Maren Pedersdatter af N. Sundby. (Se C. Klitgaard: Kjørulfske Studier, Pag. 302).

Simon Lauritsen var først gift med Sidsel Pedersdatter. Hun døde før 1704 og blev begravet inde i Rubjerg Kirke »for hendes salig Mands lange Tjeneste her i Sognene«. Derefter maa Simon Lauritsen have giftet sig igen, thi 1710 er den forrige Degneenke hos sin Søn, Chr. Simonsen, i Rubjerg.

Den 16. Marts 1710 aflagde Niels Sørensen (Løgstøer) Embedsed som Degn for Rubjerg og Maastrup. Til at begynde med havde Niels Sørensen ingen Degnebolig, men sad til Huse hos en Mand i Rubjerg. Han var meget fattig, thi 11. April 1720 skriver Præsten Poul Friis om ham: »Degnen Niels Sørensen sidder i stor Armod, har ikke Levnedsmiddel og har Hustru og 6 smaa uopfødte Børn.« Han tjente dog noget ekstra ved at gøre Hatte, og »hans Hustru maatte søge sine Venner paa Haande engang om Aaret til Familiens nødtørftige Vedligeholdelse«.

1724 byggede han en Degnebolig østfor Kirken i Klittens Fælled. Huset kostede ialt 48 Sldr. 3 Mark 1 Sk.; og da Præsten kun havde leveret ham 20 Sldr. af Kirkens Midler at bygge for, ansøgte han Kirkens gunstige Forsvar om Hjælp til sin store Gælds Afbetaling. Huset var 6 Bindinger. Den »lidet skarns sandfæste Bolig«, som omtales i Beretningen 1690, maa vel sagtens være nedfalden eller dækket til med Flyvesand.

I 1744 indsendte Degnen en Beretning om sit Embede til Bispekontoret i Aalborg. Haandskriften var noget rystende, men forøvrigt smuk og letlæselig. Denne Beretning var saalydende:

1. Rubjerg Degnebolig ligger norden for Rubjerg By, en Ager langt østenfor Rubjerg Kirke, bestaar af et eneste Hus, hvor udi Rolingsværelser ere, 6 Fag, Rum til 1 Ko og 6 Faar saa meget som to Fag. Rolingsværelserne er Bindingsværk, men Rum til Faar og Ko er et Jordhus, alt

brøstfældigt og ikke i forsvarlig Stand; intet Rum til det lidet Korn, jeg kan avle.

2. Tillæg er en liden inddiget Have, som skulde være til Kaal, vesten for Rolingen. Østen og søndenfor Rolingen er inddiget Toft til Sæd 2 Tønder bestaar af 6 Stykker Jord. Ingen Eng. Tørvemose er og ingen, undtagen at Degnen har Ret til at grave aarlig Tørv i Klitbakken, som kaldes Martørv. Ret til Drift har Degneboliget og paa Menigmands Fællig.

3. Samme Bolig og Tillæg er fri for alle Skatter, Landgilde, Ægt og Arbejde og deslige Besværinger. Er heller ikke matriculeret.

4. Min Kornindkomst er Byg 8 Tønder og for Paaske-rente paa adskillige Steder ialt 1 Td. Byg endnu, er 9 Tdr. Byg a Tønde 5 Mark er 7 Rdl. 3 Mark. Alle Højtidsoffer a 13—14 Mark, er 6 Rdl. 3 Mark. St. Hansrente ongefær bliver $1\frac{1}{2}$ Lispund Ost a 3 Mark Lispundet, er 4 Mark 8 Sk., Accidenser fra 4—6 Mark.

Kan saa Degnekaldets Indkomme aarlig beløbe (Tallet ulæseligt).

Rubjerg Degnebolig den 30. Juli 1744.

Niels Sørensen Løgstør.

Niels Sørensen var gift med Frederica Cathrine Frederichsdatter Høeg, og med hende havde han, som før nævnt, 6 Børn. Af disse overlevede 3 Sønner og 2 Døtre Degnen. Ved dennes Død boede Sønnerne Søren Nielsen Hjøring*) og Frederik Nielsen Hjøring i Løgstør, den yngste? Søn, Peder Ejler Nielsen blev Faderens Eftermand som Degn i Rubjerg. Af Døtrene var den ældste, Dorothe Cathrine Nielsdatter, gift med Handskemager Peder Villumsen i Aalborg, og den yngste, Karen Nielsdatter, var umyndig.

*) Paa Søren Nielsens Skudsmaal skrev Biskoppen den 6. Juni 1730: »Formedelst de slette Vilkaar, som Niels Sørensen, Degn til Rubjerg og Maarup Sogne i Vendsyssel, findes ved den ringe Indkomst, (saa) som denne hans Søn Søren Nielsen maa søge sin Forfremmelse hos andre, saa ønsker jeg, at han ved Guds Naade maa tiltage i det gode, der kan være ham til Forbedring.«

Degnen var ingen ung Mand, da han kom til Rubjerg, rimeligvis henved 35 Aar, thi 1745 gik han i sit 80. Aar. Han klagede i Aaret 1745 over, at Vejen til Annekskirken i Maarup var paa Grund af hans høje Alder bleven ham for besværlig, særlig i Vintertiden.

I en Indberetning fra Fræsten 1747 hedder det, at »Degnen er gammel og affældig, men uforargelig, og det kunde maaske contribuere (bidrage) til hans Livs Forlængelse, om Sønnen kunde befindes saa dygtig og bekvem, at han kunde nyde Kaldet, ihvorvel, som jeg hørte, han synger slet. Imidlertid han har begyndt at assistere Faderen, men næppe lever nogen anden ved det Brød, om han ikke som denne haver desuden et Haandværk at hjælpe sin Næring med.«

Niels Sørensen Løgstøer døde 1747 (ca. 81 Aar gl.) og blev sandsynligvis begravet inde i Rubjerg Kirke, hvor de efterlevende satte en smuk Ligsten*) til Minde om ham.

Hustruen var svagelig og sengeliggende i mange Aar. Hun døde 1756. Den ældste Datter, der var gift med Handskemager Peder Villumsen i Aalborg, døde før Moderen. Ved Degnekøns Begravelse takkede Handskemageren Peder Eiler Nielsen for hans Godhed imod Svi-germoderen og gav ved samme Lejlighed Afkald paa Arv efter hende.

Peder Eiler Nielsen, der blev Degn efter Faderen, var født omtr. 1720 i Rubjerg. I Edsbogen har han i Stedet for sit Navn skrevet fire sammenslyngede Bogstaver P. E. N. S., men Sammenslyngningen er alt andet end kunstfærdig. »Peder Eilers Sti« over Rubjerg Klit mellem Rubjerg og Maarup Kirker kendes endnu, men ingen nulevende paa Stedet har hørt noget om Peder Eiler eller véd, at han var Degn i Rubjerg. 1752 skriver Provsten om ham: »Peder Eiler gør sin Præst med Catekisation ingen Hjælp, derfor gaar det vel saa langsomt med Ungdommens Forbedring. Alligevel er Præsten veltilfreds med ham, fordi hans Levned er skikkelig og uberygtet, og han sørger trolig og uførtroden for Moder og Søster.« 1744 hedder det, at Peder Eiler er

*) Om denne Ligsten se Beskrivelsen af Rubjerg Kirke.

Snedker, men skal ikke have lært til nogen Fuldkommenhed, bruger ej Haandværket, men opholder sig hos Faderen for at gaa ham til Haande i hans Svaghed. 1757 er Biskoppen paa Visitats i Rubjerg, og i denne Anledning skriver han: »Degnen Peder Eilert Nielsen er ustraffelig i sit Levned, men maadelig til Embedet. Kaldet er saa lidet, at man dertil ingen bedre kan faa; han gør efter Evne, hvad han kan. Præstens Flid opretter Degnens Mangel.«

Af forskellige Skifter faar vi at vide, at Peder Eiler ofte lavede Ligkister, naar der skulde være Begravelser i Sognet.

Biskoppen var 1765 igen paa Visitats i Rubjerg, og da skriver han ogsaa, at »Degnen Peder Eiler Nielsen er ulastelig i hans Degneembede og Levned«. Han levede i ugift Stand, og hans Søster, Karen, holdt Hus for ham. Efterhaanden blev han dog forholdsvis velhavende, og da han døde den 30. Maj 1771, efterlod han sig en Del rede Penge samt Part i 3 Baade, hvoraf den ene stod ved Lyngby og de to andre ved Lønstrup.

Han synes at have været en grundskikkelig og hæderlig Mand, men som Degn har han sikkert ikke været stort bevendt, thi naar han ikke kunde katekisere og heller ikke duede til at synge, er det vanskeligt at afgøre, hvad han kunde udføre tilfredsstillende af sin Embedsgerning. Det eneste skulde være, om han var dygtig langbenet og kunde løbe særdeles hurtigt med Præstens Brevskaber.

Søren Jensen var Degn fra 1771—95. Han var to Gange gift; første Gang med Bodil Mikkelsdatter, med hvem han havde Sønnen Jens Sørensen, der boede i Byrum Sogn paa Læsø, og anden Gang med Karen Hansdatter, der overlevede ham og døde 1801, 77 Aar gammel. Sønnen Hans, der blev Degn efter Faderen, var sandsynligvis af andet Ægteskab. 1782 skriver Mønnich om ham: »Degnen for Rubjerg og Maarup, Søren Jensen, som tillige holder Omgangsskole i Hovedsognet, har opført sig saa vel i Lærdom som Levned, at jeg intet imod ham kan erindre.« Søren Jensen døde den 17. Februar 1795, omtr. 79 Aar gammel. Hvor han har boet, før han kom til Rubjerg, vides ikke med Sikkerhed, muligvis i Vejby, hvor Sønnen Hans var født.

Degneboligen bestod ved denne Tid af 1 Dagligstue, Vesterstue, 3 Kamre, Køkken og en Gang. Kreaturbesætningen var en graahjælmet Ko og 4 Faar.

Hans Sørensen Wejbye, Degn i Rubjerg 1795—1810, flyttede til Skallerup-Vennebjerg, hvor han døde 1832, 73 Aar gammel. Han giftede sig 20. Oktober 1798 med Maren Kirstine Svendsdatter fra Alstrup i Rubjerg.

Den sidste Degn i Rubjerg hed Boe Johannisen Møller. Han var først Degn 1810—14, dernæst Skolelærer og Kirkesanger i Rubjerg og døde som pensioneret Lærer 1842, 90 Aar gammel. Hans Hustru hed Johanne Margrete Nissen. En Datter, Else Breddahl Møller, født 1803, og en Søn, Johannes Møller, skal nævnes her. Sønnen var Snedker og boede i Fureby.

Degneembedets Indtægt før 1815 har været: 1 Td. Rug, 10 Tdr. Byg, 8 Lispund 8 Pd. Brød, 2 Lispund 10 Pd. Ost, 12 Snese Æg, Offer og Accidenser af begge Sogne 24 Rdl., Smaarentepenge 8 Rdl. samt 28 Læs Sand- eller Lyngtørv.

Den 1. November 1815 blev det bestemt, at Lærerens Kornløn skulde være 5 Tdr. Rug og 18 Tdr. Byg.

1815 flyttedes Skolen til Thomas Pedersens Lod i Rubjerg.

Skolevæsenet.

1737 blev der bygget et 6 Fags Skolehus paa Chr. Bødgers Toft i Rubjerg af Kajholms Ejer, Degnen Mikael Wibe, og ved samme Tid var der 44 Bønderfamilier i Sognet med 17 Børn mellem 6 og 15 Aar, men af Sognets Beboere fandtes ingen duelig til Skolehold. Der blev saa 1742 antaget en Person, som hed Mathis Truelsen. Degnen, der dengang var gammel og afældig, kunde ikke holde Skole, og saa fik Rubjerg en særlig Skoleholder. Truelsen, der var Gadehusmand, sy-

nes dog ikke til at begynde med at have været nogen særlig habil Skolemester, thi 1744 anklagede Menigheden ham for Provst Mumme og beskyldte ham for, at han spillede Kort med Børnene i Stedet for at lære dem at læse, skrive og regne. Da Mathis Truelsøn ikke turde benægte, at han havde anvendt sin Tid til Kortspil med Skolebørnene, blev han plat afskediget, og i hans Sted blev der antaget en anden. Hvem den ny Skoleholder var, og hvad han hed, vides ikke, men hans Virksomhed blev sikkert heller ikke af nogen lang Varighed, thi 1745 havde den ny Skoleholder kun to Mænds Børn at undervise, nemlig Præstens og den største Lodsejers; de øvrige Børn i Sognet gik i Skole hos Mathis Truelsøn, der først havde frasagt sig at holde Skole, men siden trak Børnene til sig. Den ny Skoleholder har saa nok maattet fortrække, og 1765 skriver Biskoppen, at Mathis Truelsøn var en god Skolemester i Rubjerg Sogn. Lønnen var 6 Rdl. 4 Mark. Truelsøn synes at have været gift tre Gange. Først med Anne Danielsdatter, der døde 1735 og efterlod sig en Datter Anna, som dengang var 10 Aar gammel; dernæst var han gift med Karen Stephendsdatter, død 19. December 1760, og tredie Gang med Kirsten Nielsdatter, der 1787 døde som Enke, 54 Aar gl.

De sidste Degne har sandsynligvis ogsaa været Skoleholdere i Rubjerg, men da Boe Johannissen Møller blev gammel og affældig, holdt han »Substitut«. En af disse Substitutter hed Niels Juel. Han var en vældig Sanger, men forøvrigt et stakkels forhutlet Individ, der var saa befængt med Utøj, at Børnene var bange for at komme i hans Nærhed. En anderledes Karl var Stedfortræderen Chr. Nielsen Kravdal (Egeberg), der senere blev Skolelærer i Nabosognet Lyngby.

1838 blev Seminarist Jørgen Sørensen Mariager Lærer og Kirkesanger i Rubjerg. Han var født paa Gjøl 1810, Søn af Lærer Mariager, dim. fra Snedsted Sem. 1832 med 1. Karakter. Derefter var han Hjælpelærer paa Gjøl i nogle Aar; den 2. Oktober 1838 kom han til Rubjerg, men den 27. i samme Maaned blev han Lærer i Vennebjerg.

Derefter blev Jens Chr. Knudsen kaldet til Lærer i Rubjerg; han var født 1812 i Astrup ved Hjøring

og dim. 1833 fra Snedsted med 2. Karakter. 1838 blev han Lærer i Rubjerg og 1840 Lærer i Tversted, fra hvilket sidste Embede han entledigedes 1877. Død 1893.

Chr. Larsen Lund, Søn af Gmd. L. Bertelsen af Asdal, født 1817, dim. fra Snedsted 1836 med 1. Karakter. Først Hjælpelærer paa Stensbæk, derefter Lærer i Rubjerg 1839—41 og sidst Lærer i Bjergby ved Hjøring, hvor han døde 1847, kun 30 Aar gammel.

Efter Lunds Bortrejse blev Seminarist Jørgen Jensen Mørch konstitueret som Lærer og Kirkesanger i Rubjerg. 1844 fik han fast Ansættelse. Han var gift med Sophie Caroline Madsen, med hvem han 18. Juli 1842 havde en Søn, Conrad Peter Mørch, og 1845 den 24. Februar døde en Søn, som hed Marcowitz Claudi Mørch og var 12 Uger gl.

Naar Mørch var fuld, sagde han, at han var en Halsbo. 1846 flyttede han til Vidstrup.

1846 blev Jens Chr. Sørensen, en Lærersøn fra Ejerslev paa Mors, Lærer i Rubjerg. Han var født 1812 og blev dim. fra Seminariet i Snedsted 1841 med 1. Karakter. Sørensen var sikkert en dygtig Lærer, men en haard Hals, der pryglede Børnene ubarmhertigt. Det var ikke alene for Optøjer og Mangel paa Flid, at han bankede Børnene, men de fik ogsaa Prygl, naar de ikke hurtigt nok kunde forstaa hans Forklaringer eller løse givne Opgaver. De faa af hans Elever, som endnu lever, mindes ham med alt andet end Velvilje. For at mildne lidt paa Degnens Haardhed overfor Børnene, slæbte disse Gaver og Foræringer i Massevis op til Skolen, men alligevel bankede han dem daglig. Der var ingen, som med Rette kunde sige om ham, at han tog imod Gaver for at spare paa sin Tæmp. 1852 forlod han Rubjerg, og mange af Skolebørnene drog sikkert et Lettelsens Suk. Han rejste til Vidstrup og derfra til Jønstrup ved Hjøring, hvor han døde af Tæring 1855. Hans Grav er paa St. Hans Kirkegaard. Et simpelt Jernkors viser Stedet.

Den næste Lærer i Rubjerg var Chr. Nielsen Jespersen, født 1824 i Snedsted som Søn af Gaardmand Niels Jespersen. Dim. 1843 fra Snedsted Sem. med 2. Karakter. Han var en god og en meget afholdt Lærer, og hans Elever mindes ham med Glæde. Da han havde

været i Rubjerg i ca. 8 Aar, flyttede han til sit Fødesogn Snedsted og blev Lærer i Aarup Skole.

Efter Jespersens Bortrejse blev Andreas Severin Rosendahl Lærer i Rubjerg. Rosendahl, der var fra Sæby, hvor Faderen var Skomager, blev omtr. 1847 dimitteret som Privatist fra Snedsted Seminarium. En Præst havde forberedt ham til Eksamen. Derefter blev Rosendahl Lærer i Lønstrup (1848) og 1860 i Rubjerg, hvor han virkede i ca. 30 Aar. Han var gift med Stine Katrine Christensen, som døde den 12. Januar 1883, 74 Aar gammel. I deres Ægteskab havde de en Datter, Stine Rosendahl, f. 2. Marts 1850 i Lønstrup.

Lærer Rosendahl var en kraftig og repræsentativ Skikkelse, og mange saa op til ham med Agtelse og Ærbødighed. Han var ikke en Mand med alsidige Interesser; Skolegerningen var for ham et og alt, og han var helt og holdent af den gamle Skole. Undervisningsfagene var især Religion, Læsning, Skrivning og Regning.

Rosendahl døde i Lønstrup hos sin Datter den 10. Juli 1891, 69 Aar gammel.

Siden Rosendahls Tid har der været mange Lærere i Rubjerg. Embedet er daarligt, og Skoleforholdene har ogsaa været temmelig vanskelige, hvorfor Lærerne har søgt bort i Løbet af faa Aar.

Hedehusslægten.

Ved forrige Aarhundredes Begyndelse laa der kun ét Hus eller Sted ude paa Rubjerg Hede. Stedet var Fæster til Matr. Nr. 13 i Nørre Rubjerg og blev sandsynligvis bygget af Rasmus Mortensen, der er Stamfader til en stor Slægt, som nu er vidt udbredt.

Slægtens Historie gaar tilbage til Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. 1712 fødtes Rasmus Mortensens Morfar, Peder Christensen, i N. Lophave i Vennebjerg

Sogn. Denne havde 1741 med sin Hustru, Karen Jensdatter, en Datter, som fik Navnet Gjertrud Pedersdatter, der 1769 blev gift med Enkemand Morten Jensen fra Hundeleve. 1772 fik dette Ægtepar Sønnen Rasmus Mortensen. Denne Rasmus døjede en hel Del Modgang i sin Opvækst, da Forældrene skal have været meget fattige. De boede i et af Husene, der ligger i Hundeleve længst mod Øst nordfor Landevejen til Hjøring. Der fortælles om Rasmus Mortensen, at han som Dreng blev solgt til Herregaarden Store Restrup sydfør Aalborg, og her lærte han at hekse. Da han naaede Konfirmationsalderen, kunde han ikke blive konfirmeret, fordi han ikke havde lært at læse; han havde aldrig gaaet i Skole, men derover tabte Rasmus ikke Modet. Han skræbete Fedtet af sit Brød og brugte det til Væger, ved hvis flakkende og usikre Lys han om Natten, naar de andre paa Gaarden sov, stavede sig gennem Katekismen og blev ogsaa omsider konfirmeret. Da han blev voksen, tjente han paa Vestergaard i Vraa Sogn, og her lærte han til Gavns at hekse, saa ingen kunde hamle op med ham i nævnte Videnskab. Man paastaar, at han ejede Cyprianus, og da denne Bog siges at være uforgængelig, skal den være gaaet i Arv til en eller anden af Slægten.

Da Rasmus Mortensen giftede sig, fæstede han et Stykke Hedejord i Sønder Rubjerg, byggede sig et Hus, og her boede han saa indtil sin Død 1853. Det var et ensomt Sted derude paa Heden, langt borte fra andre Beboere i Sognet, og Rasmusses Klogskab og Hæmmelighedsfuldhed satte Sognets øvrige Beboere i en overtroisk Frygt. Hvad han derude rugede over, kunde man ikke rigtig blive klog paa. Man vidste, at han kunde hekse, og i daglig Tale gik han ogsaa under Navnet: »Hedetrolde«. At han besad overnaturlig Viden var aldeles indlysende, thi engang vilde en »klog Kone«, der boede i Rubjerg By, prøve paa, om hun ikke kunde faa Bugt med Rasmus og ødelægge ham og hans Ejendom ved Hjælp af sine Heksekunster. En mørk Aften listede hun sig ud til Hedehuset, hvor Rasmus boede, og i et Tørklæde under Armen bar hun et Kalvehoved. Kunde hun naa at faa dette Hoved gravet ned i Rasmusses Havedige, havde hun Spillet vundet, men — Rasmus var hende for klog.

Han stod paa Lur ude ved Diget, da hun kom listende ; han havde »læst« i sine Bøger, at hun vilde komme den Aften, og i det samme, som hun vilde til at grave Kalvehovedet ned, begyndte han at prygle løs paa hende med sin Kæp, saa hun skyndsomst maatte tage Flugten; men Rasmus fulgte efter hende og blev ved at banke hende, indtil hun omsider nærmere død end levende slap ind ad sin egen Dør, som hun lukkede i for Næsen af ham. Hun var saa medtaget efter denne Tur, at hun kort Tid efter afgik ved Døden, og nu havde Rasmus sat Folk i Respekt. Han havde med sin Hustru, Maren Mikkel sdatter, en Flok velbegavede Børn: 1. Margre te, 2. Johanne (En Sønesøn var den dygtige Sprogforsker Lærer Jens Mourits Jensen, der bl. a. har skrevet en Sproglære og samlet en Ordbog over Vendelbomaalet*), 3. Morten, 4. Sidsel, 5. Birthe og 6. Mikkel.

Slægten er nu vidt udbredt.

Forskelligt.

Legater.

Til Rubjerg Sogn hører 3 Legater, nemlig:

1. Koefoeds Legat, stiftet 1769 af Sognepræst Hans Jørgen Koefoed til Minde om hans første Hustru Dorthe Marie Cortsen. Legatet er paa 50 Rdl., hvoraf Renterne hver 14. Oktober uddeles til to Almissemlemmer eller flere i Sognene. Legatkapitalen er hos Provsten i Herredet.

2. Jomfru Anne Margre te Mønnichs Legat paa 300 Rdl. Hun var Søster til Provst Mønnich og døde 1816. Halvdelen af denne Kapital blev 1829 anvendt til en Skolebygning i Lønstrup, medens Resten (nu 300 Kr.) tilfalder Rubjerg Sogns Skole- og Fattigvæsen.

3. Steinfeldts Legat. Stiftet 1846 af Jørgen

*) »Et Vendelbomaals Lyd- og Formlære«.

Andreas Steinfeldt af Kronholm (f. 1776, død 9. September 1846). Fundatsen begynder med at meddele, at Legatstifteren »har besluttet, at den Smule Formue, som jeg ved Guds Hjælp haver erhvervet, skal ved min Død tilfalde det offentlige og andre, som herefter nævnes, da jeg ingen Livsarvinger eller Søskende har, ej heller er gift.

1) 1600 Rdl. til Aalborg Bys Fattige. 2) 500 Rdl. til Sæby Bys Fattige. 3) Hjøring Amts Fattigkasse skal have 400 Rdl., deraf 8 Rdl. til Rubjerg Sogns Fattigvæsen. 4) Sæby Kirke 500 Rdl.

En Tyvs Skæbne.

Den 15. December 1643 stod Søren Jensen Thor stævnet paa Vennebjerg Herredsting, og mange Tyvekoster laa omkring ham. En Del af Kosterne havde han solgt til Folk paa Egnen. Paa Vennebjerg Kirkegaard snappede han Klinkerne af Døren, i Rubjerg Klau­gers skar han et Stykke af Klokkestrengen. Sine bedste Kunder havde Thor blandt Kvinderne, der helst drev Byttehandel. Engang havde han faaet en Gryde Sødgrød, en Ost og en Sigtekage af en Kone i Ulstrup, som vilde »begave« sin Søn med en stjaalen Hovtang. En Mand i Fureby havde købt et Par Sko af Thor. Ved Tinget blev Thor dømt til Galge og Gren, og denne Dom blev snart efter fuldbyrdet.

En 100-aarig.

Den 11. Januar 1728 døde i Aalborg Hilleborg Nielsdatter, født i Rubjerg 24. December 1628, opdraget af Præsten i Ingstrup, havde tjent i Aalborg og i København hos Borgmester Bartholomæus Hansen og Raadmand Morten Nielsen. Gift i København med Peder Nielsen Tømmermand 11½ Aar, derefter Husholderske paa Grevinde Friis' Gaard i 10 Aar; gift igen med Mathias Rasmussen, kgl. Stenhugger, i 12 Aar. Boede derefter som Enke i Vrensted indtil 1712, da hun kom i Aalborg Hospital.

(Ekstraordinære Relationer for Jan. 1728.)

En anden 100-aarig.

Den 12. November 1797 døde i Rubjerg ugift Anne Laursdatter, 105 Aar gammel.

Den gamle Kirke i Rubjerg.

Da Flyvesandet i sin Tid tvang Beboerne til at flytte, blev Kirken liggende ene tilbage. Kirkegaarden blev en flygende Flyvesandsklit, og Sandet lagde sig ind mod Kirkens Mure og truede med at spærre Indgangsdøren. Beboerne skovlede imidlertid Sandet bort fra Kirkens Mure og gravede en bred Gang fra »Stätten« (Kirkegaardslaagen) og ind til Kirkedøren. Paa den sydvestlige Del af Kirkegaarden fandtes der en høj Klitbakke; her var der indtil omtrent 1880 ingen synlige Grave, men fra denne Tid og indtil 1904, da Kirken blev nedbrudt og flyttet, foregik de fleste Begravelser paa denne Del af Kirkegaarden.

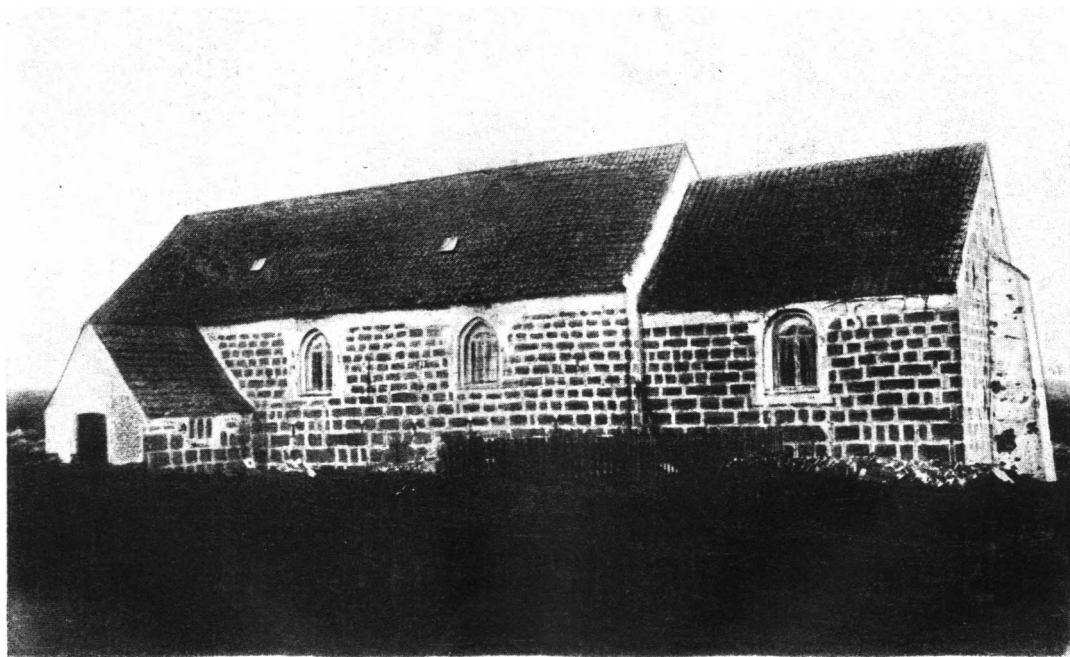
Selve Kirken var stor og anseelig. Den var opført af Granitkvadre og stammede sikkert fra romansk Tid*). Den nordre Indgangsdør var tilmuret, men synlig, og paa Sydsiden fandtes et Vaabenhus, opført delvis af tilhugne Granitsten. Saavel Kirken som Vaabenhuset var tækket med røde Teglsten, og baade Kirkeskibet og Koret hvilede paa en Sokkel med Skraakant. I Kirkens Vestende højt oppe var der indmuret en lille Dæksten af et katolsk Alter**), og indhugget i Stenens Overflade saa man et Relikviagemme. Endvidere fandtes paa Vestenden fire store Jernbogstaver og Aarstallet 1792. Disse Bogstaver: E. W. M. B., skulde sikkert være Forbogstaverne til Erik Wilsbechs og Hustru Maren Bierings Navne, og om dette Ægtepar ved vi, at de boede paa Sejlstrupgaard og ejede i sin Tid Rubjerg Kirke.

Der fandtes intet Spor af, at Kirken nogen Sinde har haft Taarn. Rummet indvendig var lyst og rummeligt, Vinduerne store, og i Korets Nordvæg sad et ejendommeligt lille Vindue. Den indre Udstyrelse var dog fattig og tarvelig. Paa Skibets Nordvæg hængte et stort Krucifix, og i Koret var der Stjernehvælving fra en senere Tid. Den halvrunde Korbue var opført af Granit, og Døbefonten var fra romansk Tid med Rebsnoning paa Foden. Døbefadet var ogsaa meget gammelt. I Bunden af Fadet ser vi et Billede af Syndefaldet, Adam, Eva og Slangen omkring Kundskabens Træ. Udenom Billedet en Minuskel-inskription og der udenom igen en Inskription med store latinske Bogstaver. Paa Randen er to Skjolde og Bogstaverne C K — L H indgraverede.

Om Kirkens Historie i ældgammel Tid findes kun enkelte spredte Oplysninger. 1553 svares 10 Skpr. Korn til Kirken af et Boel i Rubjerg. 1620 var Rubjerg Kirkes Indtægt 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre, og af Landgildebyg var der 4 Tdr. Samme Aar havde Kirken som fast Udgift: Til Vin og Brød 2 Tdr. Korn (i Regelen Byg), Herredsprovsten skulde have 1 Daler, af Koholdet 1 Da-

*) 12. Aarhundrede og Begyndelsen af det 13.

**) Paa Kirkegaarden udenfor den ny Kirkes Dør er denne Sten opstillet.

ler*) og for Regnskabet at skrive 1 Mark. 1630 var Rubjerg Kirkes Indgæld**) af det Vendelbo Provsti 18 Dlr. 2 Mark 2 Alb. 1632 blev det bestemt, at Kirkens Tiende skulde gives aarlig til Sognepræsten for Kaldets Ringheds Skyld, og Følgerne heraf for Kirken viste sig straks, idet Kirkens Regnskab for 1633 gav et Underskud af 3 Daler 2 Alb.

Hvordan det er gaaet med Rubjerg Kirke under de to paafølgende Svenskekrige, derom meldes der intet, men vi véd, at Kirken omkring ved 1680 var i høj Grad brøstfældig og forfalden, og at de aarlige Regnskaber stadig gav Underskud.

Fra Sognepræsten Peder Christensen (Olsdorph) har vi en Indberetning Aar 1679 om Kirkens aarlige Indkomst. Der nævnes først Rug 2 Tdr., Byg 2 Tdr. og Havre 14 Tdr., hvilket Sognepræsten oppebærer paa Grund af Kaldets Ringhed, dernæst nyder Kirken aarlig sin Anpart af Kvægtienden, og endelig svares der Landgilde til Kirken af et Boel, som Chr. Skrædder i Rubjerg paabor, ialt aarlig 1 Td. Byg, men Herligheden gaar til Landsdommer Jens Larsøn.

Ifølge en anden Indberetning fra Peder Christensen var Rubjerg Kirkes Inventarium i Aaret 1679 følgende: Kalk og Disk af Sølv, hvoraf Kalken inden udi er forgyldt. 1 Messehagl af rød blommet »Caffa« med Kors paa af Guldkiplinger. 1 Messesærk. 1 gammel Alterdug af Lærred, som er forslidt og ubrugelig. 1 Par ubrugelige Lysestager af Træ og Jern, som ikke er af nogen Værdi. 1 Messingbækken ved Fonten. 1 Alterbog. 1 gl. Skab med Laas før til Kirkens Ornamente. 1 gl. Ligbaare. 1 brøstfældig Klokke og ubrugelig***).

Kirkens Gæld var stadig i Tiltagende. Regnskaberne gav hyppigst Underskud: 1685 øgedes Gælden med 13

*) Se Klitgaard: Hvetbo Herred I., Pag. 113 f. Kirkerne ejede ofte Køer, som var Gaver fra fromme Mennesker, og som lejedes ud for Betaling. Den Daler, som svaredes af Koholdet, var en Skat af denne Indtægt.

**) Indtægt.

**) Se Anm. til Kirkeklokkens Beskrivelse.

Daler 2 Mark 2 Sk., 1688 med 16 Daler 8 Sk., 1689 med 11 Daler 1 Mark 6 Sk. og 1691 med 5 Daler 1 Sk. 1690 var undtagelsesvis et godt Aar for Kirken, thi dette Aar viste Regnskabet et Overskud af 50 Daler 3 Mark 1 Sk.

For at afholde de allernødvendigste Udgifter maatte saa Kirken laane Penge af andre Kirker, der var mere velstillede.

Præsten Peder Christensen havde ogsaa i Aarene 1672, 74 og 75 forstrakt Kirken med 41 Dlr. 14 Sk., og disse Penge kræver han tilbagebetalt i 1685. Biskoppen beklager sig ved Revisionen 1687 over, at Regnskabsbogen ikke bliver indsendt til Bispkontoret hvert Aar, og har optegnet følgende i en gammel Bog, som kaldes »Antegnelser til Kirkeregnskaberne: »Det haver været længe, førend denne Kirkebog efter 3 Aars forløbne Regnskaber endeligen for mig er bleven fremlagt nu. Og saasom Pastor et præpositus haver efter min Tilladelse og Kirkens høje Fornødenhed nu antaget Murermestre, som alt er i Arbejde ved Kirken, og han selv dertil baade forærer de 40 Tdr. Kalk, som han i Fjor indkøbte og lod støbe og ligger udi Kirken, saa ogsaa lover fremdeles af Kærlighed til Kirken at ville uden Kirkens Bekostning forskaffe samme Kalk endnu, som til dette Arbejde kan fornøden gøres. Da medens Kirken selv aldeles ingen Middel haver, men er i Gæld, og Murarbejdet er fortinget for 24 Sldr., assigneres*) denne Kirke Hjælp og Forstrækning til samme 24 Sldr. for Murarbejdet af de til Kirkeskriveren ved sidste Regnskab indleverede Flade Kirkes Beholdnings Penge, saasom derom vidner udi Flade Kirkebog er meldet.«

I de gamle Regnskaber klages der stadig over, at Kirken var i høj Grad brøstfældig, særlig Taget var det galt med. 1696 fik Murmesteren 8 Daler for at reparere Kirken, og til Brug ved denne Reparation hentedes der 4 Læster Kalk i Sæby. Vognlejen til Sæby var 3 Daler, og Kalken kostede 5 Daler og 4 Sk. Ved samme Lejlighed blev der ogsaa lagt Bly paa en Del af Kirken.

Den 3. Marts 1715 rasede en voldsom Storm, der gjorde stor Skade paa den brøstfældige Rubjerg Kirke.

*) Anvises.

Taget blæste af, og Murene rystedes, saa det blev i højeste Grad nødvendigt at foretage en Hovedreparation. Der blev straks indkøbt 1 Skpd. og 18 Mk. Bly af Skipper Jørgen Stutti, som forliste sin Skude ved Løkken. Blyet kostede 19 Sldr. 12 Sk. Endvidere købte man 104 Teglsten til at lægge op paa Kirken. Blymesteren fik 12 Sldr. for sit Arbejde, og hele den foreløbige Reparation kostede 61 Sldr. 12 Sk.; men den egentlige Hovedreparation kom senere: 1717 leverede Thomas Thomsen Wittrup af Løkken Deller*) for 30 Sldr. til Rubjerg Kirke, og 1720 købte man Træ af Niels Brun af Løkken for 18 Rdl. 3 Mk. 10 Sk. Den 18. Marts 1720 omtales, at Rubjerg Kirke var saa brøstfædig, at den staa i Fare for at nedfalde, og Præsten næppe tør vove sig med at staa paa Prædikestolen. Bispem skriver i denne Anledning: »Til Rubjerg Kirkes Reparation behøves efter Overslag 566 Rdl., hvilken Omkostning for en stor Del opløber, og forarsages af, at Sognemændene over Sandflugten er saa forarmede, at det er dem umuligt selv at kunne hente Materialier til Kirken eller forskaffe Pligtsfolk og Hjælpere til Haandværksfolkene, som Kirken skulle reparere . . .« Reparationen i 1720 kostede kun 177 Dlr. 1 Mk. 10 Sk., og deraf fik Peder Murmester af Hjøring 100 Rdl. for Mur- og Blyarbejde. Af disse 100 Rdl. betaltes de 40 straks, Resten senere. Murene paa Kirkens Vestende, Nordvest og Sydøst Hjørne og 7 Alen paa søndre Side til Vaabenhuset blev omsat. Vaabenhusets Tække blev forsynet med Tagsten. Den gamle nordre Kirkedør blev tilmuret, og Blytaget repareret, men i det hele taget synes det, at Kirkens Reparation paa dette Tidspunkt har været meget mangelfuld. Kirken var dengang tækket med Bly, undtagen Vaabenhuset og et Stykke paa Nordsiden nærmest Vestenden, hvilke var tækket med Teglsten.

1724 er det endnu galt fat med Tømmeret i Kirken. Samme Aar blev der opsat to ny Stole øst- og vestfor Indgangen. Alteret blev nedtaget og opmuret paany, og Prædikestolen, der var ved at falde ned, blev opsat paany og med Jernkramper tilfæstet i Muren.

1725 beder Sognepræsten Poul Friis om, at Biskoppen

*) Fjæl.

vil undskylde, at Kirkens Reparation har trukket saa længe ud, thi 3 store Bjælker, som var forskrevet fra Norge over Løkken, maatte hentes i Aalborg. I denne Skrivelse omtaler Præsten de Lig, som er sat ind (begravede) i Rubjerg Kirke. Der var fire Lig af Anders Sands Hus, for hvis Begravelse Præsten havde faaet 2 Sldr. for det ene og 3 Mk. for det andet. Hvor meget Præsten har faaet for Ligprædiken og for at jorde de to andre, nævnes ikke. Præsten beretter endvidere, at han havde tilladt, at den forrige Degneenke*) kom i Kirken for hendes salig Mands lange Tjeneste her i Sognene, og for denne Begravelse — for Ligprædiken og Jorden — fik Præsten 3 Sldr. Samme Aar solgtes Rubjerg og Maarup Kirkers Tiender i 3 Aar ved Auktion til Monseur J e n s S a n d, som gav 24 Sldr. 2 Mk. for Rubjerg Kirkes Tiende. Ved samme Lejlighed nævnes A n d e r s S a n d, som skal betale 4 Sldr. til Lys i Kirken.

Ved de mange Reparationer havde Kirken paadraget sig en stor Gæld. 1724 var Gælden ialt 800 Sldr. 3 Mk. 4 Sk. Det var i disse Dage en meget betydelig Sum, da en Ko kun kostede 4 Daler og 1 god Hest 10 Daler. Pengene var efterhaanden laant af forskellige Kirker i Stiftet og særlig af den velhavende Jannerup Kirke i Thy.

1725 er Kirkegaardsdiget saavel som Porten og Stæterne af Sandflugt ruineret og øde.

1729 blev der sat et Vindue ind i Kirken ved Prædikestolen. Det kostede 6 Sldr. 2 Mk. og blev forfærdiget af en Mand fra Tornby. Efter et Overslag 1731 skal der 24 Tylt Deller til, for at Loftet kan gøres i Stand. 1742 var Kirkegaardsdiget forødet og den største Del ganske nedfaldet. Ingen Port eller Stætter; Blyet paa Kirken i høj Grad brøstfældigt med mange Huller, hvorigennem Vandet flyder, naar det regner.

1747 er Kirkens Blytag saa hullet, at Folk ej kan sidde tørre i Kirken under Gudstjenesten i Regnvejr. 3 Favne Mur af Sydsiden er ved at falde ned. Kirkegaardsdiget er nedfaldet og slet ruineret ved gammel Sandflugt. Kalken (Vimbægeret) er adskilt i to Stykker; det synes, som den har været samlet falskelig med grøn Voks. 2

*) Simon Lauritsens Enke.

Aar senere kan Vinbægeret ikke holde Vin og har ikke været brugt et halvt Aar. Præsten har laant et Bæger andetsteds fra.

1754 er der hverken Port eller Stætter, og Aaret efter trænger Altergulvet til at jævnes og lignes. Mandsstolene og nogle af Kvindestolene er saa slette, at de aldrig kan findes slettere noget Steds, og de maa nødvendig repareres eller saa godt som gøres af ny. Prædikestolen skal med Bund og Bjælker forsynes, da den ellers falder ned og slaar Folk ihjel, som der under har deres Stolestader. Den yderste Dør i Vaabenhuset vil gøres af ny med tvende Stolper samt øvre og nedre Dørtærskel, Hængsler og andet fornødent Lukkelse. Blyet har i mange Aar været daarligt paa Sydsiden. Kirkegaardsdiget maa forsynes og oplægges, at Kirken kan være i Bevaring for Svin og Fæ, som undertiden midt under Gudstjenesten saa vel i denne som i den anden Kirke*) løber ind og gør Bulder til Gudstjenestens Forstyrrelse. 1758 er Altertavlen meget forfalden, og Muren paa østre Side har udgivet sig, Hvælvingen er revnet og ved at falde ned.

1752 nævnes igen Kirkens Inventarium. Der er sket en Del Forandring siden 1679. En Sølv Kalk og Disk, gjort af ny, da den gamle var bleven ubrugelig og indsendt til Bispen. Patellen forgyldt paa Oversiden, ligesaa Kalken indvendig. Der var anskaffet en liden Kalk og Disk af Messing, forgyldt indeni, til at berette Syge med. Paa Alteret stod et Par smaa, gamle Metal Lysestager. En gammel revnet Klokke, uden Streng, har staaet nederst i Kirken paa Jorden henimod 40 Aar.

Dette Aar (1752) blev Christen Nielsens Hustru fra Alstrup begravet indenfor Kirkedøren. Herfor fik Kirken 1 Dlr. 2 Mk.

1758 solgte Kong Frederik den Femte Rubjerg og Maarup Kirker med alle disse Skrøbeligheder, Rettigheder og Forpligtelser til Proprietær Peder Biering af Sejlstrup for 1010 Rdl.

Af Skødet paa Rubjerg Kirke faar vi at vide, at Herremanden ogsaa fik Kaldsret til Præsteembedet, og at Kirkens Tiendeskyld var aarlig 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg og

*) Maarup.

4 Tdr. Havre, »anslagne udi Matriculen Anno 1664 for 6 Tdr. Hartkorn.« Til Rubjerg Kirke hørte et Sted i Rubjerg By, bortfæstet imod en aarlig Afgift af 1 Td. Byg.

Peder Biering, der havde været Købmand i Hjøring, overdrog 1768 Sejlstrup med tilhørende Gods — deriblandt ogsaa Rubjerg Kirke — til sin Svigersøn, Erik Hansen Wilsbech, som allerede er omtalt. Det var nemlig ham, som satte de fire store Jernbogstaver paa Vestenden af Rubjerg Kirke.

Kirkesynet skriver 1796: Der er ingen Forbedring gjort ved Rubjerg Kirke undtagen i Foraaret 1792, da den vestre Gavl nedfaldt og igen blev opmuret, 11 Blytavler blev nedtaget og belagt med Sten.

I Vennebjerg Herreds Tingbog 1797 berettes det, at den vestre Gavl er opsat 1792, da man mener, at Gavlen paa denne Tid blev nedslaaet af et stærkt Tordenvejr; men ved Vidneførsel oplystes det, at der ikke havde været noget Tordenvejr den Eftermiddag, da Gavlen styrtede ned; men det havde tordnet samme Dags Formiddag. Et Vidne havde staaet i Vaabenhuset, da Gavlen faldt, og han paastod, at Gavlen faldt ned af Ælde, da den i nogle Aar havde været udskredet.

Erik Wilsbech lod Kirken forfalde i den Grad, at han, efter at Beboerne havde klaget over Kirkens Forfatning, ved Højesteretsdom af 23. November 1799 blev fradømt Kirken, som nu igen blev Kongens Ejendom. Denne Dom var en haard Tort for Wilsbech, der var bleven Justitsraad, og skønt han sikkert ikke fortjente bedre Medfart for sin grove Forsømmeligheds Skyld, hjalp Biskoppen i Aalborg ham dog saaledes, at Kongen benaadede ham, og han fik Lov til at beholde Kirken. Han havde imidlertid ladet den istandsætte.

Sognepræsten i Rubjerg, Mønnich, afgiver ved denne Lejlighed en Erklæring, i hvilken man ligesom kan læse mellem Linierne, at Wilsbechs Reparation af Rubjerg Kirke ikke har været synderlig grundig; Præsten skriver: »Rubjerg og Maarup Kirker er vel efter Hr. Justitsraad Wilsbechs egen Forklaring reparerede 1800 og 1801, men adskillige Mangler paa Tækket og Loftet samt Vinduer findes endnu.«

Det er heller ikke usandsynligt, at Præsten har været

med til at fremsende Beboernes Klage over Kirkens Tilstand, men Biskoppen faar det til at lyde saaledes, at Hovedgrunden til, at Wilsbech havde saa grovelig forsomt Kirkens Vedligeholdelse, var den, at Sognefolket ikke vilde udføre deres Hoveri eller Pligtarbejde ved Kirken. Biskoppens Erklæring lyder saaledes: »Allerunderdanigst Erklæring af 20. Januar 1800 paa Justitsraad Wilsbechs Ansøgning om Befrielse fra at miste Rubjerg Kirke efter den afsagte Højesteretsdom imod, at han offererer Kongen jus vocandi*) til Rubjerg, Maarup og Hæstrup Kirker. Da Supplicanten Justitsraad Wilsbech haver anmodet mig om, at . . . ovenstaaende allerunderdanigst Ansøgning med Paategning om, hvad mig er bevidst, der kunde i nogen Maade til at forringe den udi Sognefolkets Klage over Rubjerg Kirkes forsømte Reparation ham paabyrdede Pligts Efterladelse, ifølge af hvilken Klage han er bleven justitialiter tiltalt og lidt Dom ved Højesteret til Rubjerg Kirkes Forbrydelse, saa tør jeg og allerunderdanigst bevidne, at SupPLICANTENS udi denne Ansøgning anførte Undskyldning for Reparationens Udeblivelse haver sin fulde Rigtighed, og at Sognefolket efter Stiftamtmandens og min ørgangne Formaning til vedkommende om at gøre det anordnede Pligtarbejde for Kirken ej haver villet efterkomme. Og som det nu efter Sagens Udfald gaar SupPLICANTEN, som er i høj Alderdom paa Sinds og Legems Kræfter skrøbelig Olding, saa hjertelig nær, at han til et afskrækkende Advarsel for andre forsømmelige Kirkeejere er ved Højesteretsdom bleven straffet med Kirkens Forbrydelse, saa anraaber han Kongens Naade og søger allerunderdanigst kongelig Formildelse i den udstedte Dom tilbydende sig villigt at overdrage jus vocationis til trende Kirker, om saadan ansøgt Formildelse i Dommen maatte allernaadigst ham vederfares, hvilken højkongelig Naade han vel og allerunderdanigst tør trøste sig ved og haaber af Deres Majestæts faderlige og naademilde Regering. Man tør ogsaa allerunderdanigst anbefale hans indstændige Bøn om den udi Højesteretsdommen fastsatte Termin paa et Aar den allernaadigste Udsættelse til 2 Aar i Hensyn paa den ham

*) Kaldsretten.

anbefalede fuldkomne Istandsættelse af Rubjerg Kirke, samt at han efter de sædvanlige Anordninger om Kirke-reparationer, maa erholde den i Højesteretsdom ham ej frakendte i Loven anbefalede Hjælp af Sognefolkets Pligt-arbejde efter Hr. Amtmand Lybeckers nærmere Repartition, uden hvilke Vilkaar han højligten forsikrer ingenlunde at kunne forsømmeligen (?) efterkomme sin skyldigste Pligt mod Kirkens Istandsættelse.«

Saa fik Wilsbech Rubjerg Kirke tilbage, da det hed sig, at Beboerne i Rubjerg var Skyld i hans Forsømmelighed. 1801 blev Blyet oplagt af ny, men en Del af Tavlerne var revnede, saa Vandet dryppede ned.

Den 3. April 1811 blev Rubjerg Kirke solgt ved offentlig Auktion paa Raadstuen i Hjøring over Justitsraad Wilsbechs Efterladenskaber.

Kirken blev optraabt for 1000 Rdl. og tilslaget Sognets Beboere som højstbydende ved Sognefoged Peder Nielsen Bødker i N. Rubjerg, Hans Madsen i Alstrup, Christian Jensen, Kajholm, og Jens Pedersen Laage for 1565 Rdl.

Den 3. August 1812 fik Beboerne Auktionsskøde paa Kirken, efter at Købesummen var betalt. Der var ialt 48 Tiendejere i Rubjerg, og Tiendepengene blev sat til 96 Rdl.

Fra denne Tid (1812) stammer den ejendommelige og meget omstændelige Foreningskontrakt i tre Akter, hvoraf 1. Akt handler om Rubjerg Kirkeejeres Pligter og Rettigheder, 2. Akt om Kirkeværgens og Kassemesterens Udnævnelse samt disses Pligter og Rettigheder, og 3. Akt angaar Besvigelser og Tyveri.

1815 blev Resterne af Blytaget paa Rubjerg Kirke nedtaget og solgt. Der blev lagt Tegl op i Stedet. Denne Forretning indbragte et Overskud af 1487 Rdl. 15½ Sk. Det var sikkert en god Handel for Beboerne, som kun havde givet 1565 Rdl. for hele Kirken.

I Aaret 1829 blev det paany bestemt, hvorledes Stolestaderne i Kirken skulde fordeles mellem Sognefolket.

Derved sikrede man sig, at alle Sognets Beboere kunde faa Plads i Kirken, og endelig, hvad der sikkert var det vigtigste: Enhver fik Plads i Kirken efter sin Rang og Stand. En større Gaardmand og en fattig Husmand kom ikke til at sidde i samme Støl. Alle Stolesta-

der, saa nær som de nederste paa Kvindesiden, var nummerede; den nederste Mandfolkestol havde Nr. 1, og den øverste, nærmest Koret, var Nr. 14. I de to øverste Mandfolkestole skulde Mandspersonerne fra Kajholm have Plads, derefter kom Alstrup Stol, Kronholm Stol, de øvrige større Gaardmænd i Sognet og længst nede i Kirken Husmændene med det mindste Hartkorn. Den øverste Kvindestol var reserveret »Præstens Madame«; de to næste Stole var for Kvindfolkene fra Kajholm og Alstrup, og imellem disse Kvinder skulde Degnekonen have sin Plads. De omtalte fire Stole nederst paa Kvindesiden uden Numre var »for Beboere af jordløse Huse, smaa Parcellister og Indsiddere«; de to bageste kunde benyttes af Mandfolk, og de andre to Stole var »til Fruentimre«. Rangfølgen for Sognets Kvinder ved denne Tid var altsaa saaledes: 1) Præstens Madame, 2) Konen fra Kajholm, 3) Degnekonen, 4) Konen fra Alstrup, 5) Konen fra Kronholm, 6) Peder Jensens Kone fra Nørre Rubjerg osv.

Omkring ved Aar 1880 blev de gamle Kirkestole, som sikkert var bleven opsat kort Tid efter Reformationen, kasserede, og der kom ny Stole i Kirken. Paa en af de gamle Stole læstes Aarstallet 1589. Maaske var Stolene lavede dette Aar. De gamle Stole var af rødt Fyrretræ, som jo næsten er uforgængeligt; men 300 Aars Fugtighed og Slid ødelagde dem dog tilsidst.

Inde i Kirken har der ligget en, maaske to Ligstene, og paa Korets Væg hængte en Bliktavle med Inskription til Minde om Sognepræsten, Provst Mønnich.

Den ene Ligsten blev for nogle Aar siden lagt ud paa Kirkegaarden, hvor den blev slaaet midt over og beskudiget paa forskellig Maade. Nu er den sat op ved Nordvæggen i den ny Kirke, men der er noget borte af Stenen, hvorfor hele Inskriptionen ikke kan læses. Ligstenen er sat over en Mand, som har boet paa Kajholm, og Inskriptionen lyder saaledes: »Her under hviler ærlig, agtbare og velfornemme Mand nu sal. Jacob Moritzen, som boede paa Kayholm hof (vedgaard, og Hustru) ærlig og gudfrygtige Appelone Christensdatter, med hvilcken hand aflede 3 Børn Catharina, Susanna Hyplitha og Maren Jacobsdatter. Hand døde den 19. April oc blev begrafven

den 26 dito (Anno 1698). Herrens vor Guds (Lys skinne)*) ofuer deres Siælle æuindeligh.«

Den anden Ligsten har sandsynligvis ogsaa engang ligget inde i Kirken, men er for lang Tid siden kastet ud paa Kirkegaarden, hvor den saa efterhaanden blev dækket til med Flyvesand. Da en Mand for nogle Aar siden var i Færd med at grave Plantehuller til Naaletræer paa Kirkegaarden, stødte Spaden mod Ligstenen, der saa igen kom for Dagens Lys, men den var fuldstændig slaaet i Stykker. Det lykkedes imidlertid at stille nogle af Stykkerne sammen og læse en Del af Inskriptionen. Stenen er en smuk rød Sandsten og opbevares nu i den ny Kirke. Paa Stenen læser vi: »Her under hviler ærlig og velagte, nu salig Mand, Niels Sørensen, fød i Løgstør 1666. Kom i Ægteskab 1705 med ærlige og gudfrygtige Dannekone Frederiche Katrine Friderichs Daatter . . .« (Niels Sørensen var Degn i Rubjerg-Maarup i den første Halvdel af det 18. Aarhundrede).

Ude paa den sydøstlige Del af Kirkegaarden stod Klanghuset (Klokkehuset). Kirkeklokken er gammel, rimeligvis fra Reformationstiden. Paa dens øverste Del findes en Inskription (med Minuskler**) saalydende: »surgite mortui venite ad iudicium.) 825.«***) Under Ordet surgite i et Skjold staar et Mærke, som kendes fra flere Kirkeklokker omkring Hjøring og Lemvig. Mærket bestaar af et skraat Kryds, imellem hvis øverste Arme er tegnet et lille lodret Kors. Paa hver Side af Krydset staar et Bogstav, foran et r og bagved et Tegn, der ligner et l. Dette Mærke betyder maaske Rasmus Lavsen og er formentlig Klokkestøberens Navn. Rasmus Lavsen synes at have virket som Klokkestøber i Lemvig-

*) Det, som staar i Parenthes, kan ikke mere læses paa Stenen; men det er tilføjet efter en Optegnelse, som Sognefoged Niels Jørgensen, Kajholm, havde foretaget i 1901, da Stenen laa paa Rubjerg gl. Kirkegaard.

***) Minuskler er smaa latinske Bogstaver, der kom i Brug henimod Slutningen af Middelalderen.

***) Oprejser Døde, kommer til Dom. Lendum Kirkeklokke har samme Indskrift og Aarstallet 1581.

egnen fra 1504 til 1549. (Klokkerne i Tornby, Vesløs i Hanherred*) og Lodbjerg i Thy bærer ogsaa Rasmus Lavsens Mærke samt Navnene Petrus Lavrentii og Per Lavris). Under »mortui« staar et Mærke og Bogstaverne l og m, og under »iudicium« et andet Mærke med et Par Bogstaver, der ligner nærmest k og p. Disse to Mærker betegner sandsynligvis Givernes eller vedkommende Kirkeværgers Bomærke og Navne.

Denne smukke Kirkeklokke er dog næppe støbt til Rubjerg Kirke; thi Rubjerg Kirkeklokke var allerede 1679 revnet og ubrugelig, og endnu 1760 stod den paa Gulvet i Kirken. Om denne gamle Klokke hedder det 1720, at »den har en Størrelse af 1½ Skippund (240 kg), et Stykke er slaet af, vil igen omstøbes, kan koste med Arbejds løn og Metaltillæg 40 Dlr.«. Den blev dog ikke omstøbt, men fik en Jernring om Livet og blev hængt op ved Kirkens Vestende. 1793 lod Kirkeejeren Wilsbech Klokken tage ned og førte den bort, men da der 1797 gik Klage over, at der ingen Klokke fandtes ved Rubjerg Kirke, tog Wilsbech Søjlstруп Kirkeklokke og førte den til Rubjerg Kirke, hvor den saa blev ophængt, og det er denne Klokke, som nu hænger i Rubjerg Kirkes Taarn.

Den gamle, revnede Rubjergklokke blev derefter benyttet som Kirkeklokke i Sejlstrup.

Faa den gamle Kirkegaard sydfor Kirken var oprejst en korsformet, romansk Ligsten. Den er nu anbragt paa Toppen af den Ruinhøj, der er oprejst ved Midten af den gamle Kirkes Plads.

Den gamle Kirke blev nedbrudt og flyttet 1904.

(Billedet er taget ved den Tid, da man havde begyndt paa Nedrivningen. Tagstene ligger paa Kirkegaarden søndenfor Kirken.)

Den nye Kirke ligger i S. Rubjerg og er opført i Aaret 1904, væsentlig af Materialet fra den gamle Kirke. Det kostede ca. 15,000 Kr. at flytte Kirken, og Sognefoged Niels P. Jørgensen, Kajholm, stod i Spidsen for dette Foretagende. Kirken (indvendig) er 45 Alen lang, 14 Alen bred i Skibet, 12 Alen i Koret, og Kirkerummets

*) Vesløs Kirkeklokke er støbt 1555.

Højde er $8\frac{1}{4}$ Alen; den har et lille Taarn med firkantet Spir, hvis Top er 27 Alen over Jordoverfladen.

Indvielsen fandt Sted den 27. November 1904.

To Steder i Nærheden af den gamle Kirkegaard har Stormvinden revet Hul paa det flere Alen tykke Flyvesandsdække og blottet Overfladen af den gamle Markjord. Det ene Sted ligger nordfor Kirkegaarden, det andet er tæt vestfor Kirkegaardsdiget. Undersøger man denne gamle Markoverflade, som nu i Aarhundreder har været dækket af det mægtige Sandlag, ser vi Mærker af gamle Plovfurer, en Mængde Potteskaar og enkelte næsten helt oprustedede Jernstumper. Det er Sporene af Rubjerg Bys Beboere fra dengang, de boede i Omegnen af den gamle Kirke. Hvormange Hundrede Aar, der er forløbet, siden disse Mennesker levede her, véd vi ikke; maaske i 3—4 Aarhundreder eller længere Tid har Flyvesandet dækket den oprindelige Markoverflade. Vi lægger Mærke til, at Muldjorden i den gamle Mark er dyb og ser ud til at have været fed og frugtbar. Engang i svundne Dage har her været Liv og Røre, Slægt efter Slægt voksede op og sank i Graven. Men saa kom Flyvesandet. Først en fortvivlet Kamp mod Ødelæggelsen, og saa maatte Beboerne flytte bort. Nu har Dødens Stilhed i Aarhundreder ruget over Stedet. Kun et Glimt, et enkelt Minde fra den svundne Tid kommer engang imellem til Syne. Maaske dækker den næste Vestenstorm Stedet til igen med sit gulhvide Sandliglagen. Og Stormen synger Ligsangen . . .

Hermed overgives saa Beskrivelsen af mit Fødesogn til mine Landsmænd Vendelboernes velvillige Overbærenhed. Skildringen er i mangt og meget kun spredt og ufuldstændig, men Arbejdet har været gjort med Kærlighed til Sagen og med Ærbødighed for de afblegede Minder om Forfædrene og de svundne Slægter.

11

S. C. S.